

Revista d'ensenyament de les Illes

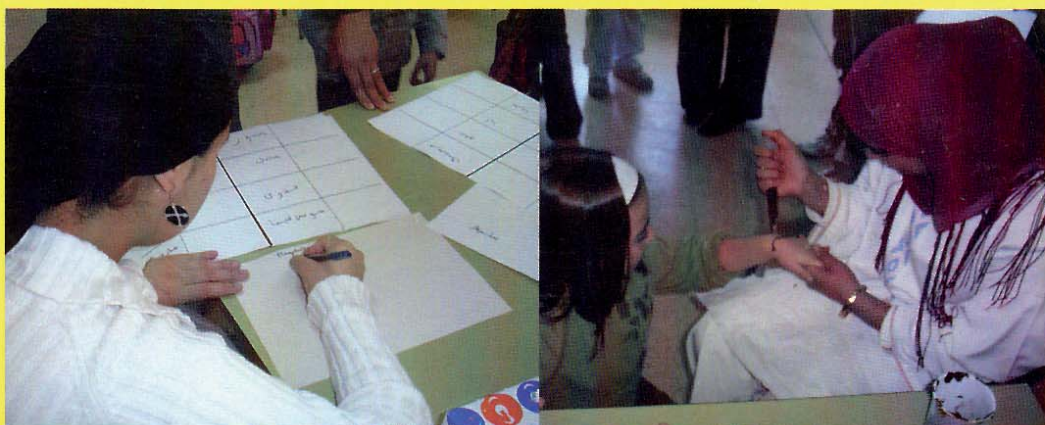
PISSARRA

5 €

maig - juny 2005

núm. 120

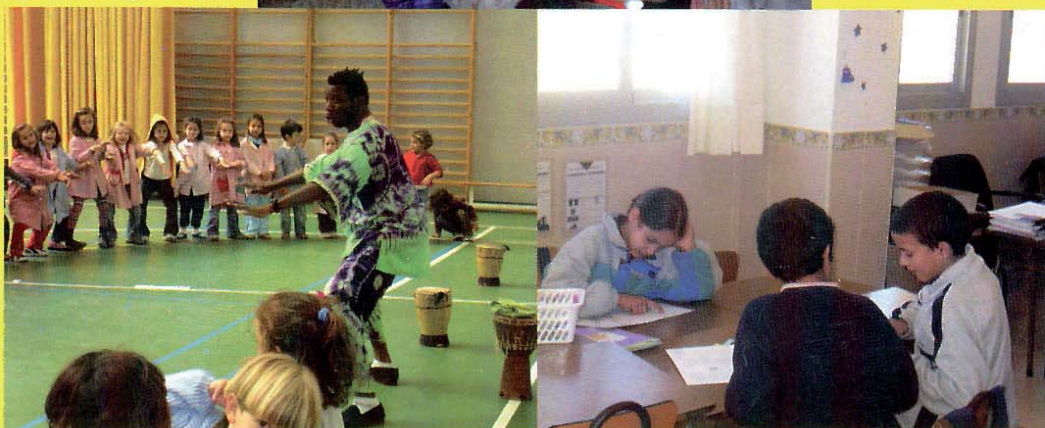
Sindicat de treballadores i treballadors de l'Ensenyament - Intersindical de les Illes Balears STEI-I

IMMIGRACIÓ

IMMIGRACIÓ

ESCOLA

FEIM FUTUR, FEIM ESCOLES

Pla d'infraestructures educatives

La Conselleria d'Educació i Cultura a través de l'Institut Balear d'Infraestructures i Serveis Educatius i Culturals, té l'objectiu de dur a terme, en els períodes 2004-2007 i 2008-2011, un important Pla d'Infraestructures, amb un total de més de:

- 57 nous centres
- 80 ampliacions
- més de 190 actuacions
- i amb una inversió de més de 210.000.000 €

*Milloram les infraestructures,
milloram la qualitat de l'ensenyament públic*

Editorial	
Immigració, integració i escola	5
Com podem conviure amb altres cultures	6
Antoni Tarabini	
La presència d'alumnat estranger a les escoles	8
Luis Vidaña	
L'alumnat d'Educació primària de les Illes Balears davant el fet de la diversitat cultural a les aules	13
Grup de Recerca en Educació Intercultural (GREI)	
Immigració-escola: problema o repte?	17
Bartomeu Cantarellas Camps	
Immigració i integració	20
Zohra Laaroussi Elkati	
Immigració, interculturalitat i educació per a la ciutadania	23
Isidor Marí	
De Xangai a la Soledat	25
Alícia Aguilar Suárez	
Alumnat immigrant: resposta educativa	27
Coloma Ferrer Salas	
Escola actual, situació de canvi	30
Margalida Pericàs, Magdalena Jaume, Aina Serra	
Seminari Internacional <i>Educació, diversitat cultural i ciutadania</i> ..	32
Joan Lladonet i Escales	
L'escola com a projecte sociocultural	41
Maria Luisa Hernández Juan, Sílvia Bonet Cairol	
Immigració i salut	43
Damita Pérez Mariano	
Projecte Madrassa	47
Caterina Oliver, Miquela Vidal	
Una oportunitat per reflexionar: participació de l'escola en el projecte Comenius	49
Equip coordinador del Projecte Comenius	
A propòsit del silenci sobre l'informe Pisa 2003 (1) Balears: una educació a la deriva	52
Joan Buades	
I Jornades de Salut laboral i riscos psicosocials a l'ensenyament, 11 i 12 de març	55
Margalida Mas Ferriol	
Bases teòriques i procedimentals sobre l'hort escolar	57
Celso Calviño Andreu, Jerònia Sampol Fornés	
Llibres	61

PISSARRA

Revista periòdica d'informació de l'ensenyament de les Illes Balears.

EDITA:

Sindicat de treballadores i treballadors de l'Ensenyament · Intersindical de les Illes Balears

Carrer Jaume Ferran, 58
07004 Palma
Telf. 971 90 16 00
Fax. 971 90 35 35
Pàg. WEB: www.stei-i.org
E-Mail:
mallorca@stei-i.org
menorca@stei-i.org
eivissa@stei-i.org

CONSELL DE DIRECCIÓ

I REDACCIÓ:

Biel Caldentey
Tomàs Martínez
Mariví Mengual
Pere Polo
Neus Santaner
Margalida Sarris
Sebastià Serra

COORDINACIÓ:

Joan Lladonet

S'agraeix la col·laboració de les autores i dels autors dels articles.

MAQUETACIÓ, COMPOSICIÓ

I IMPRESSIÓ:

Escola de Formació en Mitjans Didàctics.
C/ Marià Canals, 13
07005 Palma
Tel. 971 91 00 60

PUBLICITAT:

Jaume Ferran, 58
07004 Palma
Tel. 971 90 16 00

FOTOS PORTADA:

Cedides per: CP Llorenç Riber
CP Sa Graduada
Miquela Vidal
Zohra Laaroussi

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió de les seves autores i dels seus autors.

Dip. Legal: PM 533/79
ISSN: 1133-052X

Novetats juny 2005

Diversitat escolar

López Torrijo, Manuel / Carbonell Peris, Rafael. (coord.)
La integración educativa y social.
2005, 255 p., 20€

Canyelles Salom, M. i altres.
Atendre la diversitat a l'escola.
El paper del mestre de suport.
2004, 141 p., 11 €

Serra i Salamé, Carles.
Antropología de l'educació. L'etnografia i l'estudi de les relacions interètniques en l'àmbit de l'educació.
2003, 291 p., 14 €

Sales, Auxiliadora (ed.)
Educació intercultural: la diversitat cultural a l'escola.
2003, 88 p., 15 €

Hernández, Caridad / del Olmo, Margarita.
Antropología en el aula.
2005, 155 p., 12,75 €

Carbonell, Jaume i altres.
Magrebies en las aulas. Municipio, escuela e inmigración: un caso a debate.
2005, 223 p., 17,50 €

Montón Sales, María José.
La integración del alumnado inmigrante en el centro escolar.
Orientaciones, propuestas y experiencias.
2003, 132 p., 13,60 €

Jové i Monclús, Glòria.
La diversitat cultural a l'escola.
La investigació-acció per a la millora professional.
2003, 175 p., 11 €

Moriña Díez, Anabel.
Formación en colaboración para la diversidad.
2005, 210 p., 11 €

Sodepau
Educación en la diversidad. Materiales para una acción educativa intercultural.
2004, 267 p., 19 €

Varis

Fernández Enguita, Mariano i altres.
La sociedad del conocimiento: democracia y cultura.
Los retos de la institución educativa.
2005, 149 p., 12 €

Schujman, Gustavo (coord.)
Formación, ética y ciudadana: Un cambio de mirada.
2004, 136 p., 14,80 €

Autors varis.
Aprende a veure el món: testimonis de l'alumnat.
2005, 95 p., 11,98 €

Hoyos, Guillermo / Martínez, Miquel (coord.)
¿Qué significa educar en valores hoy?
2004, 127 p., 11,80 €

Casamayor, Gregorio.
Borrón y cuenta nueva.
Érase una vez UNA escuela GRANDE y LIBRE.

Dices 2004-05
Guía de master y cursos de postgrado.
2004, 317 p., 16,30 €

Dices 2004-05
International guide to postgraduate programmes.
2004, 364 p., 17,80 €

Dices 2004-05
Guía de los mejores colegios de España.
2004, 190 p., 16,30 €

embat

Llibres

PEDAGOGIA - PSICOLOGIA - CIÈNCIES SOCIALS

editorial

IMMIGRACIÓ, INTEGRACIÓ I ESCOLA

Aquests darrers anys, a més d'haver capgirat el fenomen migratori que s'havia sofert a les Illes durant la primera mitja part del segle XX i haver-se convertit en immigratori que anava creixent durant quasi tota la segona meitat del mateix segle en progressió aritmètica, ha passat a augmentar en progressió geomètrica i s'ha transformat en una qüestió de les més importants de l'evolució de la població actual, la qual haurà de ser tenguda en compte per a qualsevol planificació política, social o educativa cara al futur. Però també hi ha hagut un altre canvi fonamental i ha estat el fet que si durant unes quantes dècades la immigració bàsicament era des de la península, és a dir, era un fenomen interior que es produïa dins el mateix Estat, ara, els immigrants arriben dels quatre punts cardinals.

Encara que interessa fonamentalment qualsevol aspecte que tenguí alguna cosa a veure amb la immigració, s'ha volgut destacar el fet de la seva incidència a l'escola. En alguna escola pública, quasi sense adonar-se han vist com l'alumnat estranger a través d'un degoteig incessant arribava a superar en nombre l'alumnat d'aquí. S'han analitzat les diferents maneres existents i que es posen en pràctica de rebre els immigrants perquè no es confongui la integració amb l'assimilació. S'han reflectit les estadístiques de l'existència de població immigrant estrangera a les escoles i la comparació entre l'existent a les diverses comunitats autònomes de l'Estat. A més, també es pot comprovar com majoritàriament l'alumnat estranger es troba escolaritzat en centres públics (més del 80%) en una proporció massa diferenciada.

Des d'unes quantes escoles que han anat rebent aquesta onada immigratòria també es fa una explicació sobre com ha estat la recepció, l'acollida i el tractament que se'ls ha proporcionat per ajudar-los a integrar-se amb la població autòctona sense perdre la seva pròpia identitat. L'escola ha anat fent vertaders equilibris per trobar solucions al problema de les dificultats d'entesa a causa de la llengua, des de l'ajuda momentània de traductors, fins a l'ajuda de

companys de l'escola que ja feia temps que eren aquí. S'ha procurat tenir clar que la llengua d'acollida de l'escola havia de ser la llengua catalana, perquè era el lloc més adequat, si no l'únic on podien aprendre-la i s'ha comprovat que sempre acabaven aprenent i usant la llengua castellana abans i amb més fluïdesa a causa de l'aprenentatge ambiental.

S'ha de tenir en compte que amb la Llei d'Ordenació Educativa que es posarà en marxa, esperam que es faci un marc legal que permeti una política integradora, cosa que no passava amb la LOCE, el marc legal de la qual era segregador i proposava un tractament inadequat. Des de l'STEI-i reclamam polítiques actives per facilitar no només l'escolarització, sinó el procés educatiu d'aquest alumnat i la preparació adient del professorat per fer front a aquests nous reptes i els recursos humans i materials necessaris. També reclamam per al col·lectiu immigrant un marc legal de drets i deures no discriminatori o d'igualtat jurídica que respecti els drets humans.

S'ha tractat la qüestió de com es resolen els problemes de salut dels immigrants i també es pot conèixer l'existència d'una escola d'acollida temporal d'alumnat sahrauí per ajudar-los a superar les ínfimes condicions en què han de viure a la seva terra i saber la manera com s'hi pot col·laborar. En definitiva, s'ha intentat proporcionar una ajuda al professorat per ajudar a resoldre una qüestió, la de la immigració, que serà i és fonamental cap al manteniment de la nostra pròpia identitat com a poble.

Seminari Internacional

Els dies 3, 4 i 5 de maig s'ha realitzat el Seminari Internacional *Educació, Diversitat Cultural i Ciutadania*. Durant aquests dies ponents de les Illes i de l'Estat espanyol, d'Amèrica Llatina i d'Àfrica han exposat els seus coneixements, les seves experiències i les seves propostes sobre la problemàtica existent de la diversitat cultural i la seva resolució a través de conferències i de taules rodones.

COM PODEM CONVIURE AMB ALTRES CULTURES

Antoni Tarabini

President de la Fundació GADESÓ

Si educar ja resulta problemàtic, aquesta dificultat augmenta exponencialment si aquesta tasca s'ha de fer des de la diversitat. En principi es pot dir que tota l'educació pressuposa una certa diversitat, perquè a la fi, no hi ha dues persones iguals. A més, no deixa d'ésser infreqüent la presència d'alumnes amb dificultats i diferències específiques derivades de possibles mancances físiques i d'altres tipus. Per això se suposa que existeixen els mestres de suport i diversos programes específics. En aquestes línies no pretenc analitzar aquesta temàtica concreta encara que mereixeria una profunda reflexió crítica, però avui augmenta la dificultat, especialment a partir d'una presència massiva d'alumnes procedents de la immigració de països no comunitaris, d'educar i de conviure dins l'àmbit escolar amb persones i col·lectius, amb modes de viure, amb religions, amb valors, amb, en definitiva, una cultura distinta a la nostra. Aquest repte es multiplica a determinades escoles públiques on la presència d'alumnes "d'altres cultures" és massiva, enfront d'una part molt significativa de l'escola concertada on aquesta presència es molt menor. També aquesta diferència mereixeria una profunda reflexió crítica.

Donat que l'escola no és més que un reflex de la societat on està ubicada, en aquestes línies vull fer unes breus reflexions referides als possibles àmbits de convivència amb altres cultures. Només si tenim suficientment clares aquestes línies de convivència, sense negar les seves dificultats, podrem cercar i trobar camins útils dins l'àmbit educatiu. Encara que la realitat sigui més complexa, es pot parlar de tres models practicats dins el nostre context europeu: *la multiculturalitat, la integració assimiladora i la interculturalitat.*

"Això ha conduït a taxes de conflictivitat importants i ha tingut el seu reflex polític com el "Front National"..."

La *multiculturalitat* és enganyosa. En principi pot parèixer que es basa en un respecte màxim a les altres cultures, però a la pràctica significa un procés de marginació i de gueto. Els britànics, d'alguna manera són els que han pres aquesta via. Duen temps con-vivint (el guió és important) amb persones

Foto cedida pel CP Llorenç Riber de Campanet

i col·lectius procedents de les seves excolònies. El seu plantejament era clar: respectaven profundament la seva cultura d'origen i, perquè la poguessin desenvolupar en tota la seva plenitud, els condicionaren barris específics. Es tractava de con-viure sense mesclar-se ni contaminar-se. En principi aquestes implantacions no foren problemàtiques perquè es tractava de col·lectius quantitativament suportables i amb un nivell cultural i socioeconòmic acceptable. Tot ha canviat quan la immigració, especialment els darrers anys, ha desbordat totes les previsions i s'ha produït l'arribada de milers de persones, legals o il·legals. Els barris de referència ètnica i cultural han rebentat i s'han convertit en llocs d'alta conflictivitat social.

Els francesos, també tradicionals receptors d'immigrants, especialment procedents de les seves excolònies del nord d'Àfrica, feren un plantejament divers. Es plantejaren unes polítiques d'*integració amb un caire assimilatiu*. Pretenien "integrar-los" des d'un cert reconeixement d'una nacionalitat comuna, però la realitat ha desbordat tots aquests plantejaments. A la pràctica, especialment des de la vinguda massiva, s'ha concretat en unes àrees i barris de marginació social, sobretot a les grans ciutats. La diferència és que "comparteixen" aquestes àrees degradades amb sectors francesos marginals o en procés de marginació. Això ha conduït a taxes de conflictivitat importants i ha tingut el seu reflex polític amb formacions polítiques xenòfobes com el "Front National", el partit de Le Pen.

La *interculturalitat* no té models globals de referència però sí aplicacions significatives, especialment en àmbits locals. Teòricament és fàcil definir la interculturalitat: "es tracta de fer possible ser diferents sense ser desiguals" (Aina Tarabini, *"Immigració, globalització i multiculturalisme. La immigració a les Balears."* C. Recerca. Leonard Muntaner editor). En definitiva, es tracta de convertir els immigrants en ciutadans amb els seus drets i els seus deures. Què vol dir això? Sens dubte, no tenen perquè renunciar a les seves arrels culturals, però sí tenen un cert deure de participar activament en la cultura del país que els acull. Resulta evident que aquesta convivència té moltes dificultats, però aquestes no poden ser excusa per a no intentar-ho. En definitiva, qualsevol forma de convivència (inclosa la més interpersonal com pot ser el matrimoni) té índexs de conflictivitat, perquè es tracta que convisquin dues persones diferents. Aquesta nova realitat intercultural pren força a partir del moment en què a les nostres Illes es produeix el fenomen

denominat reagrupació familiar. Després d'una primera onada s'ha anat consolidant lentament la vinguda dels entorns familiars (dona, home, fills, etc.). Això planteja altres problemàtiques més enllà de poder trobar un treball, encara que aquest sigui el primer objectiu. S'han d'escolaritzar els fills, el nucli familiar ha de conviure amb veïnats d'escala i de barri, la dona i l'home han de trobar amics i coneguts no necessàriament del seu país d'origen... Des d'aquesta perspectiva pren força la figura del mediador cultural. Com fer-ho? No es tracta de practicar fàcils paternalismes pels quals només es volen protegir els seus drets, sinó també de practicar una certa exigència compartida d'acceptar i participar activament amb els nostres valors culturals.

"...la urgent necessitat de cercar fórmules de convivència activa amb persones i col·lectius de diverses cultures, sense devaluar les nostres pròpies arrels."

Des d'aquesta perspectiva, l'escola es pot convertir en un instrument bàsic d'interculturalitat, doncs dins l'àmbit escolar conviuen alumnes de distints àmbits culturals. Al mateix temps també conviuen o haurien de conviure els pares i les mares d'aquests alumnes. Una vegada més s'ha d'insistir que la pràctica és difícil, entre d'altres motius per la falta de mitjans i, amb excessiva freqüència, per l'escàs interès de les administracions. El camí se sol fer caminant i seria de màxim interès que les experiències que sens dubte es duen a la pràctica a diferents escoles de la nostra comunitat es compartissin i tinguessin voluntat i capacitat de fer feina en xarxa, fins i tot amb altres realitats fora del nostre entorn. Des d'aquesta perspectiva voldria aconsellar la lectura del llibre *"Educar en temps d'incertesa"*, de Francesc Carbonell (col·lecció Andreu Ferret. Leonard Muntaner editor).

Possiblement amb aquestes línies no he resolt quasi res. No era aquesta la meua intenció. Però es diu en medicina que fer un adequat diagnòstic és més de la meitat de la curació de la malaltia. Els símptomes són clars: la urgent necessitat de cercar fórmules de convivència activa amb persones i col·lectius de diverses cultures, sense devaluar les nostres pròpies arrels. Si no som capaços d'enfrontar aquesta situació amb tota la seva cruesa i dificultat, la conflictivitat social, i no només a l'escola, està garantida.■

LA PRESÈNCIA D'ALUMNAT ESTRANGER AL SISTEMA EDUCATIU BALEAR

Luis Vidaña Fernández
Doctor en Geografia Humana

Les Illes Balears han rebut immigrants estrangers durant tota la seva història, a l'igual que han emigrat els illencs en moments de crisi econòmica, ara bé, la situació actual és bastant diferent per la complexitat del fenomen de les migracions internacionals actuals.

El canvi de conjuntura econòmica que suposa el boom turístic dels anys 1960-1970 esdevé la principal causa de l'inici d'una tendència a l'establiment de persones de nacionalitat estrangera a determinats indrets de les Illes (Deià, Calvià, Andratx, Pollença, etc.) generalment procedents d'altres països europeus (Regne Unit, Alemanya, Suïssa, França, etc.) i per motivacions paisatgístiques, climàtiques, a la recerca d'un estil de vida diferent i atrets pels avantatges econòmics d'una renda més elevada.

Aquests nous residents solien ésser persones jubilades o majors que no aportaven fills en edat escolar.

Durant la dècada dels anys vuitanta s'afegeix a aquesta presència de població estrangera una altra procedent de països del Tercer Món (Marroc, Filipines i de Llatinoamèrica..) que aniran augmentant la seva presència durant les dècades dels anys noranta i començament del segle XXI. Juntament amb aquesta immigració d'àrees subdesenvolupades, per motivacions econòmiques, continua i s'incrementa la presència de famílies estrangeres procedents de la Unió Europea en edat laboral.

El resultat d'aquesta doble immigració (Nord i del Sud) és la presència d'un important nombre d'alumnes estrangers dins el sistema educatiu de les Illes Balears que ha arribat, especialment durant els darrers 10 anys i que crea importants reptes per a la seva integració escolar i social.

En aquesta aportació al monogràfic de Pissarra proporcionam un doble bloc de continguts:

- Les dades que tenim en relació a l'alumnat estranger dins el sistema educatiu fruit de la nostra recerca durant els darrers anys per a l'elaboració de la nostra tesi doctoral.
- Un conjunt de conclusions o propostes d'actuació de cara a millorar l'atenció d'aquest alumnat i de resoldre part de les mancances existents actualment, en pro d'una integració plena com a ciutadans de les Illes, donat que segons el nostre punt de vista, la majoria no tornaran als seus

països d'origen si no canvia l'estructura econòmica mundial.

Al conjunt de les Illes Balears la població ha passat de 760.379 habitants l'any 1996, moment de revisió del padró d'habitants corresponent a l'any 2004 a 955.077 (quadre 1), la qual cosa implica un augment de població en xifres absolutes de 194.698 habitants.

Aquest augment de la població ha estat motivat, en un 95% a la immigració exterior (peninsular i estrangera). La població estrangera, resident oficialment a gener de 2003 (es a dir, empadronada) a l'arxipèlag balear era de 150.000 persones, d'elles 19.000 tenien la doble nacionalitat espanyola i estrangera (del país respectiu) com a conseqüència d'un procés de nacionalització. Amb aquesta data, la comunitat balear ocupa el primer lloc de l'Estat en percentatge de població estrangera, amb un 14%.

Quadre 1: Evolució de la població balear al llarg del segle XX.

Censos i padrons de població:	Població de les Illes Balears:
1900	331.165
1960	441.732
1970	532.946
1981	597.715
1986	655.945
1991	709.146
1996	760.379
2001	878.627
2002	916.968
2003	947.361
2004	955.077

La població estrangera en edat escolar obligatòria

El col·lectiu de població jove (0-19 anys) de nacionalitat exclusivament estrangera a les Illes, era de 21.254 joves (gener 2003). Si relacionam aquesta amb les etapes educatives el resultat és el que mostra el quadre 2, que proporciona per tant una distribució, aproximada, de la importància numèrica de l'alumnat estranger per etapes educatives.

Quadre 2: Distribució de la població estrangera jove (0-19 anys), per grups d'edat (2003).

Anys	Població
0-4	4.839
5-9	5.651
10-14	5.595
15-19	5.169
TOTAL	21.254

Font: Elaboració pròpia a partir de l'IBAE

Com podem observar al quadre 2, en comparació amb el quadre 3, hi ha un desfasament de dades quant a alumnat i població jove en edat escolar, com a conseqüència de la pluralitat estadística segons la font consultada. A nivell de 0 a 4 anys és obvi que hi ha molts de nins/es estrangeres que no es troben escolaritzades per motius econòmics i d'altre tipus; també al període comprès entre 15 i 19 anys, hi ha població estrangera que no es troba incorporada al món educatiu balear.

Quadre 3: Distribució de la població escolar de nacionalitat estrangera a les Illes Balears i d'Espanya, per etapes educatives. Curs 2002/2003.

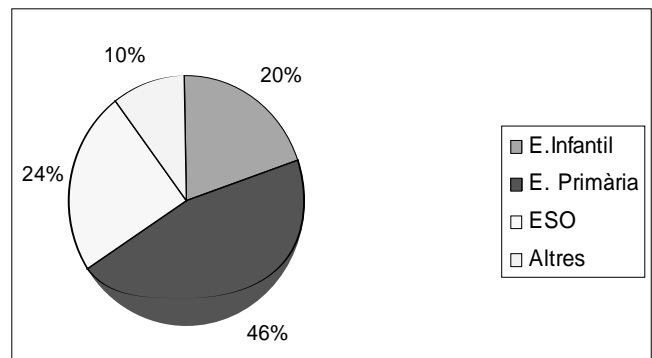
Àmbit educatiu	E. Infantil	E. Primària	ESO	Altres
Illes Balears	2.455	5.752	3.043	1.253
Espanya	60.412	133.310	80.820	29.285

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Consell Escolar de l'Estat

El total d'alumnat estranger a les Illes Balears durant el curs 2002/2003 era de 12.503 alumnes, segons el Consell Escolar de l'Estat i, el total d'alumnat estranger del conjunt de l'Estat espanyol era de 303.827 alumnes.

Per etapes educatives (gràfic 1), en ambdós casos s'observa el predomini absolut de l'alumnat de Educació Primària, seguit del situat als nivells d'ESO, seguits de l'alumnat d'Educació Infantil, i, per últim, a molta distància l'alumnat de Batxillerat, Cicles Formatius, Educació Especial, Garantia Social i d'altres Ensenyaments Especials (artístic, idiomes, etc.).

Gràfic 1: Distribució de l'alumnat estranger a les Illes Balears, per etapes educatives. Curs 2002/2003.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Consell Escolar de l'Estat.

A més de considerar la distribució de l'alumnat estranger per etapes educatives de cara a planificar les accions a dur a terme per a la seva atenció, una altra informació molt interessant per a la planificació educativa és conèixer el fort creixement experimentat durant els darrers anys i la tendència ascendent del nombre d'alumnes estranger que s'incorporen anualment al sistema educatiu balear (quadre 4).

Amb el canvi de mil·lenni el creixement anual d'alumnat estranger que s'incorpora al sistema educatiu balear sobrepassa totes les previsions i agafa desprevinguts a tots, a l'administració educativa (Conselleria d'Educació), als centres educatius, als serveis socials, etc.

Cal recordar que aquesta població jove ha vingut, en molts de casos, per reagrupament familiar, és a dir, per la presència prèvia del seu pare o mare a les Illes; i, en altres, han estat famílies senceres que s'han desplaçats gràcies a les ajudes de les xarxes migratòries (familiars, coneguts, etc.) que els han preparat el camí i l'acollida inicial al territori balear.

Foto cedida pel CP Sa Graduada de Sa Pobra

De cara a la planificació educativa cal considerar també la dinàmica de la població estrangera, immigrada o nascuda a Balears, de 0 - 3 anys que són i seran els usuaris potencials del sistema educatiu.

Quadre 4: Increment de l'alumnat estranger a les Illes Balears durant el període 1991-2003.

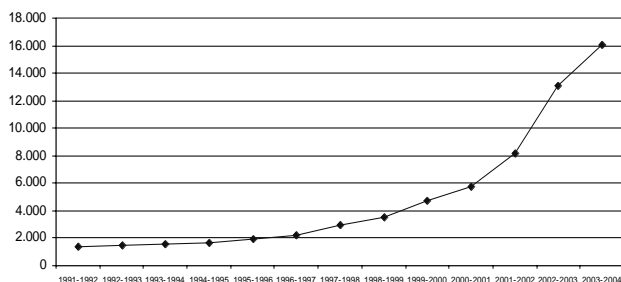
Curs escolar	Total d'alumnat estranger	% Increment
1991-1992	1.417	100
1992-1993	1.472	104
1993-1994	1.540	105
1994-1995	1.625	106
1995-1996	1.976	122
1996-1997	2.207	112
1997-1998	2.956	134
1998-1999	3.510	119
1999-2000	4.740	135
2000-2001	5.774	122
2001-2002	8.182	173
2002-2003	12.503	160
2003-2004	16.017	122
2004-2005	19.023	119
2004-1991	17.606	1242

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de la Conselleria d'Educació del Govern Balear

Al quadre 4, en relació a la informació utilitzada per determinar l'alumnat estranger per etapes educatives, es pot observar una diferència del nombre d'alumnat estranger durant el curs 2002-2003, segons la font (Informe del Consell Escolar de l'Estat i/o Conselleria d'Educació), fet que constata la realitat tan confusa quant a les xifres en relació a la població estrangera resident a Espanya.

Gràfic 2: Evolució de l'alumnat estranger, no universitari, a les Illes Balears (1991-2003)

Evolució de l'alumnat estranger a les Illes Balears

Font: Vidaña, 2004

Per completar aquest bloc de dades comparatives quant a alumnat estranger, aportam dos quadres més, a partir del darrer "Informe sobre el estado y situación del sistema educativo" del Consell Escolar de l'Estat corresponent al curs 2002-2003, que aporten dades comparatives entre comunitats autònomes.

Quadre 5: Alumnat estranger a centres espanyols durant el curs 2002/2003

Àmbit territorial	Publics	Concertats/Privats	% Públics	% Privats	Total
Andalusia	25062	6215	80,13	19,87	31.277
Aragó	6606	2116	75,74	24,26	8.722
Asturies	2101	493	80,99	19,01	2.594
Balears	10267	2236	82,12	17,88	12.503
Canàries	15211	2932	83,84	16,16	18.143
Cantàbria	1221	577	67,91	32,09	1.798
Castella i Lleó	7701	1992	79,45	20,55	9.693
Castella- La Manxa	8537	1050	89,05	10,95	9.587
Catalunya	44407	9654	82,14	17,86	54.061
C. Valenciana	31769	5731	84,72	15,28	37.500
Extremadura	2443	232	91,33	8,67	2.675
Galícia	4596	859	84,25	15,75	5.455
Madrid	59806	21144	73,88	26,12	80.950
Múrcia	12197	1265	90,60	9,40	13.462
Navarra	4238	1137	78,85	21,15	5.375
País Basc	4770	1896	71,56	28,44	6.666
Rioja	2032	607	77,00	23,00	2.639
Ceuta	94	42	69,12	30,88	136
Meilla	552	39	93,40	6,60	591
Total	243610	60217	80,18	19,82	303.827

Font: Informe del Consell Escolar de l'Estat.
Curs 2002-2003

Com s'observa al quadre 5, la distribució desequilibrada de l'alumnat estranger per tipologia de centres públics i concertats/privats no és exclusiva de les Illes Balears, és una disfunció general que cal abordar amb una estratègia conjunta del sistema educatiu espanyol.

Foto cedida pel CP Sa Graduada de Sa Pobra

Reflexions cara a l'actuació amb l'alumnat estranger dins el sistema educatiu balear

1.- Segons la LOCE l'alumnat immigrat de nacionalitat estrangera és considerat com de necessitats educatives específiques per raó de mancances lingüístiques, culturals, socials, etc. que ha de rebre una atenció individualitzada per facilitar la seva integració escolar.

Els diferents informes existents sobre l'alumnat estranger a Espanya consultats (del Defensor del Poble, del Consell Escolar de l'Estat, la tesi doctoral de l'autor d'aquest article, etc.) apunten a un primer problema greu entorn a l'escolarització d'aquest alumnat estranger dins el sistema educatiu espanyol: la concentració de l'alumnat estranger (immigrat) en els centres públics i el seu baix percentatge en centres concertats (quant aquests a efectes d'escolarització haurien de funcionar exactament igual que els de titularitat pública) i privats.

Les modificacions introduïdes en el sistema d'escolarització (Decret 35/2004 de 16 d'abril) no han resolt aquesta situació, per tant cal cercar altres mecanismes de compensació; recentment es parla de "cups" mínims d'alumnat de necessitats educatives específiques als centres de titularitat privada i concertada.

Com a altres aspectes, la immigració el que fa és actuar de mirall on es reflecteixen les mancances estructurals del sistema educatiu balear i les dinàmiques socials preexistents.

2.- És evident que quan un centre educatiu sobrepassa un determinat percentatge d'alumnat estranger hauria de comptar amb una dotació extraordinària de partides econòmiques i de personal, per atendre adequadament la nova situació creada.

Així mateix caldria tancar la matrícula quan sobrepassin un determinat percentatge d'alumnat estranger, facilitant, això sí, mecanismes a les famílies que viuen a l'entorn d'aquests centres com el transport escolar, les beques de menjador, etc. per dur-les a centres més llunyans del domicili habitual.

3.- En general l'alumnat estranger que arriba a les Illes Balears és un alumnat d'incorporació tardana, és a dir, procedeix d'altres sistemes educatius diferents (en ocasions procedeix d'altres comunitats

autònomes i en la majoria dels casos d'altres països) i que s'incorpora al sistema educatiu balear a nivells educatius diferents dels inicials (Educació Infantil). Per tant, se situa principalment a les etapes d'Educació Primària, Secundària i Batxillerat.

La mobilitat de l'alumnat no ha estat igual als diferents tipus de centres existents a les Illes, del total de moviments observats el 84'03% correspon als centres públics i tan sols el 15'96% als centres concertats i privats.

Evidenment la major estabilitat de l'alumnat en aquest segon tipus de centres necessàriament repercuteix en una major qualitat educativa.

4.- El professorat no es troba ni mentalitzat, ni preparat per abordar la nova situació creada. Convé que els centres de professors programin, per al proper curs, activitats per cobrir aquestes mancances.

A nivell de formació inicial del professorat cal actuar en la línia d'una metodologia específica d'atenció a la diversitat, del plantejament de la interculturalitat des de la transversalitat.

5.- Els centres educatius que es troben a la nova situació ja han començat a realitzar actuacions per respondre a les noves necessitats. En general, cal una actuació més coordinada en favor d'una major eficàcia que passa per mesures com:

- Elaborar un Pla d'Acollida de l'alumnat estranger funcional i realista.
- Adequar el PEC, PCC, PL a la nova situació creada. Intentar en la mesura del possible respectar la seva llengua i cultura, com a tret de la seva identitat per a integrar-se en igualtat de condicions a la nova societat.
- Una coordinació més eficaç amb les oficines d'escolarització per aconseguir que l'alumnat estranger dugui la documentació acadèmica bàsica.
- Implicar el pares d'aquest nou alumnat en la vida dels centres educatius, independentment de la seva situació administrativa (regular o irregular).
- Coordinar-se amb altres serveis socials per rendibilitzar recursos: mediadors culturals, treballadors socials, serveis sanitaris, associacions d'immigrants, etc.

6.- Una bona integració a la Comunitat Autònoma de les Illes Balears passa per l'ús de la llengua catalana i pel coneixement dels trets bàsics de la cultura i la història de les Illes, i, per una altra banda reconèixer la cultura de les persones immigrades en

igualtat de condicions, tot això de cara a crear en el futur una identitat col·lectiva. Això passa, per una banda, per millorar la imatge de l'immigrant a nivell polític i de mitjans de comunicació, rebutjar els estereotips i sensibilitzar la població autòctona de les peculiaritats d'aquests nous veïns (la vestimenta, els costums, els hàbits de vida, etc.) i, per una altra, enganxar-los en relació a les tradicions de les Illes, els menjars típics, les festes i tradicions, la llengua, etc. Es necessària una política global d'inclusió que surt de l'àmbit escolar.

Bibliografia i recursos

ALZINA, P. (2001): *Treballar amb la diversitat. Nous enfocaments curriculars metodològics* (Premi Josep Miquel i Guàrdia, 2000). Alaior. Ajuntament d'Alaior. Institut Menorquí d'Estudis i UIB.

BEN JELLOUN, T. (1998): *El racisme explicat a la meva filla*. Barcelona. Empúries.

BLANCO, M. (2001): *El alumnado extranjero: un reto educativo. Reflexiones sobre el tema decisiones organizativas y metodológicas*. Madrid. EOS. Materiales y recursos didácticos.

CARBONELL, Francesc; AJA, Eliseo (2000): *Educació i immigració: els reptes educatius de la diversitat cultural i l'exclusió social*. Barcelona. Polítiques (Mediterrània); 27. 223 pàg.

RUIZ ROMAN, C. (2003): *Educación Intercultural. Una visión crítica*. Barcelona. Octaedro.

SARRAMONA, J. (2002): *Desafíos a la escuela del siglo XXI*. Barcelona. Octaedro.

SIGUÁN, M. (1998): *La escuela y los inmigrantes*. Barcelona. Paidós

STAINBACK, S.; STAINBACK, W. (1999): *Aulas inclusivas*. Madrid. Narcea.

Adreçes d'internet:

<http://www.caib.es> Informació útil sobre la comunitat autònoma de les Illes Balears, especialment de la Conselleria d'Educació i de l'Institut Balear d'Estadística.

<http://www.ine.es> Base estadística fonamental en l'àmbit de l'Estat espanyol.

<http://www.edualter.org> Educació intercultural.

<http://ercomer.org> Un dels principals centres europeus d'investigació sobre migracions i relacions interètniques. La seva base de dades té una de les principals llistes de recursos sobre migracions i interculturalitat en Internet.

<http://www.mec.es/cesces/inicio.htm> Informe sobre el estado y situación del sistema educativo de España.

<http://www.pangea.org/educació> Presenta diferents informacions sobre educació en valors, educació intercultural, etc.

<http://www.xtec.es/recursos/cultura/index.htm> Pla d'acolliment per a alumnes nouvinguts. ■

IMPRENTA
Gráfima

OFFSET - IMPRESSIÓ DIGITAL

Pasaje Ca'n Curt, 22 • 07005 Palma de Mallorca
Tel. 971 24 27 58 • E-mail: imprentagrafima@telefonica.net

L'ALUMNAT D'EDUCACIÓ PRIMÀRIA DE LES ILLES BALEARS DAVANT EL FET DE LA DIVERSITAT CULTURAL A LES AULES

Grup de Recerca en Educació Intercultural* (GREI)

En aquest article se sintetitzen alguns dels resultats d'un apartat de la recerca I+D+I (2002-2005) subvencionada per la *Dirección General de Investigación del Ministerio de Ciencia y Tecnología*, titulada "L'educació intercultural a les Illes Balears. Proposta didàctica per a l'Educació primària", que desenvolupa el Grup de Recerca en Educació Intercultural (GREI) del Departament de Ciències de l'Educació de la Universitat de les Illes Balears.

A grans trets, la recerca es fonamenta en una anàlisi exhaustiva de la realitat, inexistent en l'àmbit de les Illes Balears, i que té en compte el fet multicultural en el context de l'escola a partir de la veu de tots els protagonistes (equips directius, professorat, alumnat i pares/mares). A partir de tota aquesta informació i d'acord amb les demandes i necessitats expressades per tota la comunitat educativa, s'oferiran pautes específiques d'intervenció socioeducativa.

En aquests moments s'ha finalitzat el treball de camp i es compta amb dades concretes sobre la població immigrant a la CAIB, la distribució territorial dels diferents grups culturals dins les aules de Primària, del tractament de la diversitat a la documentació elaborada pels centres escolars (PGA's) i de les actituds dels integrants de la comunitat educativa respecte de la multiculturalitat. Aquestes dades s'estan treballant en base a diferents variables, com són: centre públic i no públic, zona urbana i no urbana, concreció per illes, sexe, nivell socioeconòmic, edat, cicle, i alta, mitjana i baixa densitat d'alumnat immigrant dins els centres.

Ara bé, donades les característiques de la recerca, sobretot la seva amplitud i, alhora, el nivell de concreció amb que s'està realitzant l'anàlisi de les dades, no es poden exposar tots els resultats obtinguts. Per aquest motiu, aquest article se centrarà en els aspectes següents:

Amb l'objectiu de situar la informació que es vagi donant, es presenten dos tipus de dades de població. Per una part, la població immigrant de les Illes Balears i, per l'altra, les taxes d'alumnat immigrant de l'etapa de Primària.

S'analitzen les dades recollides amb uns qüestionaris elaborats a l'efecte sobre la percepció de l'alumnat respecte a la multiculturalitat.

S'exposen unes quantes conclusions, lògicament parcials i per això incompletes, que poden servir de reflexió i de debat respecte als resultats dels qüestionaris analitzats.

1. Dades de població

En el moment d'inici de la recerca, es disposava de les dades del cens de l'any 2001, en el qual s'estimava la població de les Illes en 838.211 habitants. El percentatge de població immigrant era del 37,12%.

Les darreres dades disponibles (INE, desembre 2003) indiquen que la població total de la CAIB ascendeix a 947.361 habitants, la qual cosa suposa un augment anual del 3,3% quan la mitjana estatal ha estat del 2,1%. Segons aquesta mateixa font, el percentatge de població immigrant suposa el 43,2%, del qual el 26,1% procedeix d'altres comunitats autònomes de l'Estat espanyol.

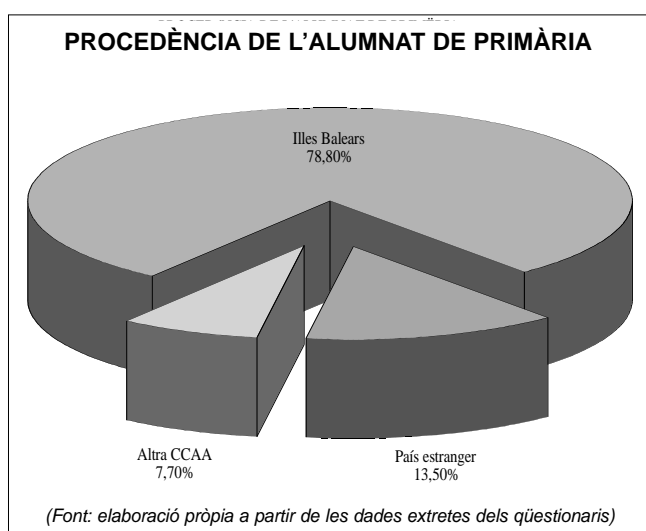
La taxa d'estrangers és la major de tot l'Estat: el 13,4%, superant les comunitats que tradicionalment havien estat capdavanteres pel que fa al nombre d'immigrants estrangers (Madrid amb un 10,3%, Canàries amb un 9,5% o el País Valencià amb un 9,3%). Pel que fa a les regions de procedència, els immigrants provinents de països de la Unió Europea segueixen essent els més nombrosos, suposant un 37,6% del total d'estrangers, seguits dels sud-americans (30%), els magribins (11,3%) i els centreamericans (6,9%).

Segons les dades facilitades per la Direcció General de Planificació i Centres (Conselleria d'Educació i Cultura) la matrícula total de l'alumnat de Primària corresponent al curs escolar 2002-2003 fou de 56.963, un 10,1% de la qual era de procedència estrangera (actualment, segons dades de l'INE, l'alumnat estranger matriculat el curs 2004-2005 suposa el 14%). En base a les dades precedents es va extreure la mostra (formada per 54 centres d'un total de 284) i s'establiren les taxes de baixa, mitjana

*El GREI està format per: Jordi Vallespir (coord.), Mercè Morey, Miquel F. Oliver, Antonio Casero, Herminio Domingo, Joan Carles Rincón i Miquel Palou.

i alta densitat d'immigrants als diferents centres educatius. S'han considerat centres de baixa densitat de població immigrant aquells que no arriben al 10%, s'inclouen en els de mitjana densitat els centres amb un percentatge d'entre el 10 i el 30% i s'han classificat com a d'alta densitat els que sobrepassen el 30% d'alumnat immigrant dins les seves aules. El criteri per a l'establiment d'aquesta classificació ha estat el mateix emprat en l'estudi del Defensor del Poble (2003) perquè permetia realitzar comparacions en l'àmbit de l'Estat.

2. Recollida de dades i resultats

Per a la recollida d'informació es dissenyà un qüestionari adaptat a les edats dels infants i que, a la vegada, oferís la possibilitat d'extreure el màxim d'informació possible sobre les actituds d'aquest col·lectiu envers la realitat multicultural.

En total s'han obtingut les dades de 1.193 alumnes d'arreu de les Illes Balears, 681 dels quals eren de centres públics i 512 de centres privats o concertats. Respecte de la presència d'alumnat immigrant dins les aules de Primària, s'ha constatat que el 66,3% se concentra en centres públics, mentre que els centres no públics acullen només un 33,7%.

D'entre l'alumnat enquestat, el nombre d'infants immigrants d'origen estranger és de 162, la qual cosa suposa un 13,5% de la població escolar. De tota manera, cal apuntar el fet que els infants provinents d'altres CCAA suposen un 7,7% del total d'alumnat d'Educació primària. Per tant, es pot remarcar el fet que dins les aules de les Illes es troba un 21,2% d'alumnat que es pot considerar com a immigrant.

Quant al lloc de naixement de l'alumnat també es pot destacar que, a més d'haver-hi una gran heterogeneïtat d'orígens (gairebé una trentena de nacionalitats), hi ha països que compten amb una major presència dins les aules, com pugui ésser el cas d'Equador, el Marroc, Argentina, Colòmbia... però també de països de la Unió Europea com són Alemanya i Gran Bretanya.

Una vegada exposades aquestes dades descriptives, a continuació s'analitzen les respostes als ítems comuns per a tot l'alumnat.

Pel que fa a l'ítem "on han nascut els teus dos millors amics/gues?" hi ha una gran varietat de respostes a l'hora d'esmentar el lloc de naixement d'aquests, però es troba una elevada coincidència entre el lloc de naixement propi i el de l'amic/ga escollits. També és interessant comparar aquesta resposta amb l'ítem "si haguessis de triar un company/a per jugar o divertir-te, triaries que fos...", ja que només hi ha un 12% de l'alumnat que respon a tenir preferència pels nascuts/des a les Illes, mentre que puja fins el 50% el nombre d'alumnes que respon que li és indiferent la procedència del company/a a escollir, tant per jugar com per realitzar un treball de classe. De fet, resulta curiós que la freqüència de nacionalitats de les amistats que esmenten els alumnes coincideix amb les nacionalitats dels infants, és a dir que, tal i com ja s'ha comentat, si hi ha un nombre més elevat d'infants provinents d'Equador, Argentina, el Marroc, etc., hi ha més respostes que fan referència a aquestes nacionalitats quan es contesta a aquest ítem. Per tant, es podria afirmar que la presència d'alumnat immigrant dins una aula propicia, de principi, no un rebuig, sinó que aquests infants siguin considerats positivament per la resta del grup.

La resposta a la pregunta "creus que l'arribada d'immigrants és bona per a la societat?" no ha resultat, emperò, tan positiva com podia esperar-se en un principi: un 24,4% dels infants contesta negativament. A això s'hi ha d'afegir l'elevat índex d'alumnes que consideren que "l'arribada d'immigrants crea problemes": un 34,2%. I encara el supera el nombre d'alumnes que afirmen que els "agradaria anar a una escola on només hi hagués alumnes del seu país" (36,5%). De tota manera, cal afegir que hi ha un 95,4% d'enquestats que consideren positiu que les persones immigrants "mantinguin la seva llengua i cultura i que, a la vegada, aprenguin la del lloc d'acollida".

De tota manera, és quan es realitzen diferents encreuaments entre els distints ítems quan, realment, sorgeixen informacions interessants. Així:

La resposta a l'ítem "t'agrada anar a classe/jugar amb nins i nines d'altres cultures?" varia en funció de la variable "sexe", i encara més si es comparen els diferents cicles d'Educació primària. Al primer cicle, contesten afirmativament un 91,9% de les nines enfront del 88,7% dels nins; al segon cicle, diuen que sí el 90,7% de les nines, mentre que només donen aquesta resposta el 78,9% dels nins; finalment, al tercer cicle, responen afirmativament un 95,9% de les nines, mentre que només ho fan així un 83,7% dels nins.

Si aquest mateix ítem es relaciona amb la taxa d'alumnat immigrant dels centres, es pot comprovar com hi ha un increment de resposta afirmativa directament proporcional a l'augment de la població pertanyent a altres cultures dins les aules: en aquells on la taxa és baixa, un 85,3% de l'alumnat respon afirmativament; on la taxa és mitjana, un 89,8% contesten que sí; finalment, en aquells centres amb una taxa alta d'alumnat immigrant, un 92% de l'alumnat respon que els agrada anar a classe/jugar amb nins i nines d'altres cultures.

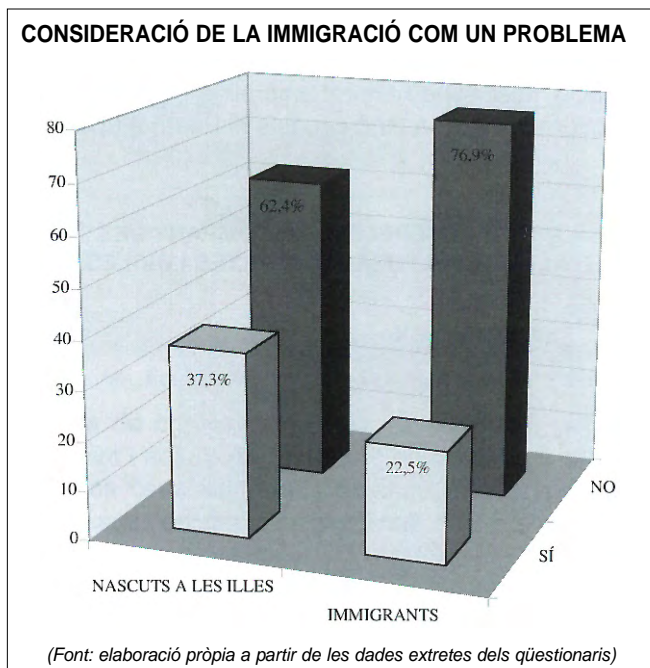
Pel que fa a les respostes obtingudes dels qüestionaris de segon i tercer cicles i dels seus encreuaments, cal destacar:

Quant a l'ítem "t'agradaria anar a una escola on només hi hagués alumnes del teu país?", la variable "sexe" també hi juga un paper important: només un 41% de les respostes afirmatives corresponen a les nines, mentre que el 59% restant correspon als nins. Així, per sexes tenim que, dels nins, un 41,5% considera que li agradaria anar a un centre on només hi hagués infants de la seva mateixa nacionalitat, enfront d'un 58,2% que no li agradaria. Per part de les nines, un 31,2% diu que li agradaria, enfront del 68,6% que diu que no.

L'ítem "consideres que l'arribada d'immigrants crea problemes" resulta especialment interessant. Per una banda s'ha de destacar l'alt índex d'alumnat que considera que la immigració comporta problemes (un 34,2%), malgrat sigui molt més elevat el percentatge de respostes negatives, però encara sorprèn més la gran quantitat de respostes afirmatives donades pel propi col·lectiu d'alumnes immigrants: d'aquest 34,2% d'infants que han contestat afirmativament, un 22,5% d'ells són d'origen immigrant. Les respostes a aquest mateix ítem varien en funció de les distintes illes. Així, es respon afirmativament amb un 45% a Menorca, un 34% a Mallorca i un 28% a Eivissa i Formentera.

3. Algunes conclusions

En síntesi, realitzant una lectura genèrica de les dades, es pot afirmar que les valoracions de l'alumnat de primària davant la immigració són molt més positives que negatives, amb la particularitat que les actituds negatives augmenten amb l'edat, que són

prou nombroses dintre del propi col·lectiu d'immigrants i que les valoracions positives són més elevades en els centres amb major percentatge de població immigrant.

Una vegada exposades algunes de les dades extretes de la recerca, es poden destacar, entre d'altres, les següents conclusions:

Davant el fet que als centres amb major densitat de població immigrant hi ha una major acceptació de les cultures diferents a les pròpies, cal incrementar el coneixement d'altres grups culturals mitjançant la relació entre tots els infants, així com la inclusió de trets característics dels diversos col·lectius existents a l'aula. És necessari que en els centres educatius es faci un reconeixement explícit de les diferències ètnico-culturals. D'aquesta manera es consolida la identitat cultural de cada grup, alhora que es creen espais comuns de relació intercultural.

Una vegada constatat que les nines mostren unes actituds més favorables cap a la multiculturalitat, s'ha de trencar amb l'assignació de rols sexistes existents dins el currículum i traslladar aquesta sensibilitat a la resta de l'aula.

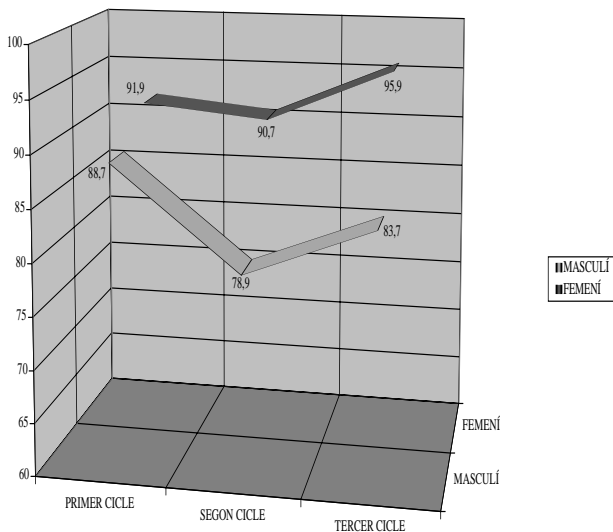
Les actituds negatives envers la immigració s'incrementen amb l'edat. Aquest fet mostra la importància d'engegar programes per a tota la població i no només per al col·lectiu en edat escolar. Així mateix, caldria replantejar-se el treball que es realitza a l'escola perquè hi ha un increment d'actituds negatives en funció de l'edat, sobretot a partir del segon cicle de Primària.

Com ja s'ha indicat, cal treballar amb tota la població, però especialment amb els propis col·lectius d'immigrants, ja que dins aquests hi ha un alt percen-

tatge de rebuig cap a altres cultures. A més d'atendre la seva integració, cal potenciar les seves actituds d'acolliment envers els futurs immigrants.

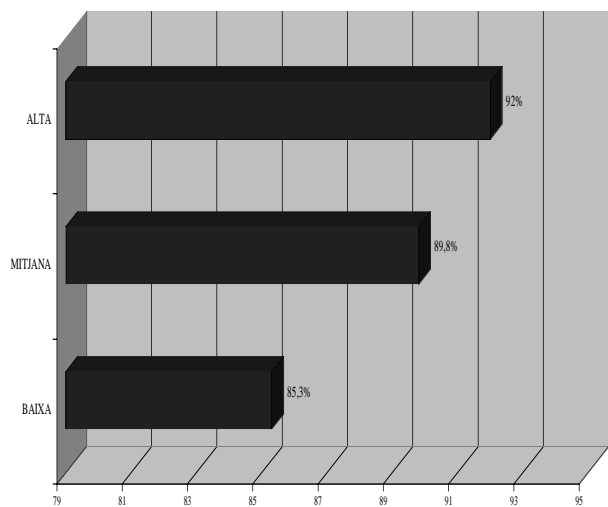
La realització d'aquest estudi està aportant informació a diversos nivells que no coincideix amb les dades d'estudis més generals i, fins i tot, amb les dades oficials. Per tant, calen estudis en profunditat que permetin conèixer al detall el fet multicultural de cada indret per tal de desenvolupar accions adequades a les necessitats reals de la població. ■

GRAU D'ACCEPTACIÓ DE COMPANYS/ES D'ALTRES CULTURES PER SEXES I CICLES

(Font: elaboració pròpia a partir de les dades extretes dels qüestionaris)

GRAU D'ACCEPTACIÓ DE COMPANYS/ES D'ALTRES CULTURES EN RELACIÓ AMB LA TAXA D'ALUMNAT IMMIGRANT ALS CENTRES

(Font: elaboració pròpia a partir de les dades extretes dels qüestionaris)

Bibliografia

- ♦ DEFENSOR DEL PUEBLO; *La escolarización del alumnado de origen inmigrante en España: Análisis descriptivo y estudio empírico*, Madrid, 2003.
- ♦ RIERA, Antoni (dir.); *Informe econòmic i social de les Illes Balears 2003*, Caixa de Balears "Sa Nostra", Palma, 2004.
- ♦ SALVÀ, Pere Antoni; *La mediterrània occidental: un espai de cruïlla de gran mobilitat demogràfica intercontinental* en el Simposi Internacional Europa-Mediterrània. Polítiques d'immigració, Institut de la Mediterrània, Barcelona, 2002.
- ♦ SERRA, Sebastià. (coord.); *La immigració, països emissors i les Illes Balears*, Cort, Palma, 2004.
- ♦ VALLESPÍR, Jordi (dir); *Multiculturalisme a Mallorca*, Universitat de les Illes Balears, Palma, 1997.

IMMIGRACIÓ - ESCOLA: PROBLEMA O REPTA?

Bartomeu Cantarellas Camps

Les migracions, al llarg de la història, han marcat la creació i la transformació de les societats. Avantpassats nostres desplaçats a França, a Alemanya, a Cuba, a Sud-amèrica...; més recentment, cridats per l'explosió turística -construcció, hoteleria- molts de treballadors de la península arribaren aquí i uns s'hi instal·laren i d'altres hi arrelaren; darrerament, des de fa una dècada, pel cap prim, la recepció d'immigració -de països molt diversos i de diferents continents- no ha fet més que augmentar a ritme accelerat. Aquest nombrós conjunt de gent heterogènia amb una cultura pròpia d'origen: llengua, creences, normes de conducta i pautes de comportament distints s'ha d'integrar en una societat establerta i conformada per una cultura diferent i aquesta societat receptora ha de procurar l'assimilació del conjunt nouvingut. Quan aquestes migracions es produeixen amb comptagotes el procés d'integració i assimilació resulta aparentment més simple i fàcil que quan, com és ara, la migració és cabalosa: habitatge, treball, salut, educació... En qualsevol cas, la integració mai és exempta de conflictes i de topades i l'assimilació hauria d'evitar el component que pot tenir d'absorció de la cultura d'origen per part de la cultura receptora i hauria de cercar un marc on el respecte, la tolerància i la constatació de les diferències sigui un espai d'encontre, de reconeixement i d'acceptació.

"...incorporar de manera adequada cada persona nouvinguda en qualsevol moment del curs, és més bo de dir que no d'aconseguir."

La immigració obliga a obrir moltes portes i una d'elles -prou important de present i de futur- és la de l'educació, i més concretament la de l'escola com a institució. Ara bé, l'arribada d'alumnat nouvingut a qualsevol centre escolar comporta una sèrie de dificultats ja des d'abans de la seva incorporació a cada centre. Vegem-ne algunes, que poden ser les més immediates:

L'**Administració educativa**, des de la seva oficina d'escolarització s'ocupa d'ubicar l'alumnat en funció de les vacants, és a dir, de la disponibilitat de places escolars als diferents centres docents. La funció primera de la Conselleria d'Educació i Cultura es redueix en aquest sentit a ser una pura i simple

Foto cedida pel CP Llorenç Riber de Campanet

oficina de col·locació i, en conseqüència, distribuir l'alumnat i adjudicar-li un nivell educatiu en funció de l'edat de cada sol·licitant; després, cada centre s'ho farà! I aquí cal demanar-se: seria molt difícil establir una certa planificació prèvia? Per exemple, veure, des de la instància administrativa, de fer una reserva de places a tots els centres sostinguts amb fons públics; adscriure l'alumnat per algun criteri més que el d'edat a més del de -quan es pot- per proximitat del domicili al centre escolar; estudiar cada sol·licitud per saber quina és la millor proposta que se li pot fer segons: lloc de procedència, nivell formatiu, desconeixement d'una o d'ambdues llengües -oficial i cooficial- de la nostra comunitat i del nostre sistema educatiu, situació familiar en cada cas -ajudes per a llibres de text i material escolar, per desplaçament, etc.- entre d'altres. És a dir, limitar-se a donar al sol·licitant de plaça escolar un paper on només s'indica que aquella persona, a partir d'una data determinada, s'incorpora a un centre i a un nivell determinat, esdevé una tasca purament burocràtica i traspasa tota la feina i la responsabilitat als centres docents, per si no n'hi havia prou amb el que a aquests ja els plou.

Des dels **centres escolars**, fer que la seva organització i planificació sigui prou flexible com per poder incorporar de manera adequada cada persona nouvinguda en qualsevol moment del curs, és més bo de dir que no d'aconseguir. Organitzar les classes d'acollida lingüística (immersió) en una o dues llengües, formar aquests grups sovint excessivament nombrosos d'alumnes -i la variació del nombre pot resultar molt alta en funció del degoteig de nou

alumnat que es va incorporant-, tenir professorat preparat -a cada centre- i dedicat a modificar i reajustar la programació i planificació per adaptar-la a les noves incorporacions; haver de formar grups força heterogenis quant a edat de l'alumnat, quant a llengua de procedència -romànica o no- són alguns dels aspectes als quals ha de respondre cada centre. I els recursos, tot i haver-n'hi, són poques vegades suficients i sovint no són els adients.

Pel que fa al **professorat**, acaba essent massa feixuc el pes que li cau a sobre quan a les classes d'acollida lingüística la seva aula és una autèntica torre de babel amb un punt de partida molt divers i complex i un desenvolupament al llarg del curs que no sempre genera la satisfacció pertinent; o quan, a més d'atendre la diversitat natural de l'aula, veu com li incorporen un alumnat amb unes necessitats educatives específiques; o quan es produeixen les lògiques discrepàncies pel tractament que s'ha de fer, en cada cas particular, en funció de les mancances o necessitats de l'alumne; o quan el professorat d'immersió de català veu que la seva feina queda força neutralitzada si l'alumnat rep després les classes de la resta de matèries, en trobar-se dins el grup de referència, en castellà. És a dir, la sensació d'angoixa pot caure sobre l'ànim d'un professorat que ha de realitzar una tasca per a la qual no se l'ha instruït ni se sent suficientment preparat; una tasca

que ha d'afrontar a partir del seu voluntarisme, del seu sentit de responsabilitat -implicació- professional i del seu compromís o consciència social.

Finalment, l'**alumnat nouvingut** que, en lloc de ser per a qui es planifica i treballa, pot acabar essent un objecte més del sistema educatiu: de la seva administració, de la seva organització i planificació o de la seva actuació -és a dir, pot passar de protagonista a element del decorat que servirà, si més no, per emplenar estadístiques-; un alumnat que a la commoció de trasterrar-se s'hi afegeix la d'incorporar-se a un nou sistema educatiu que no està pensat per a ell i en el qual tot és distint: llengua -o llengües- que desconeix o no coneix suficientment, nova cultura, nous costums, nous companys i companyes; diferents normes d'actuació, de convivència i de relacions - amb professorat, amb alumnat-, diferents horaris, matèries i un llarg etcètera fins arribar a la pèrdua de la seva identitat com a individu amb una cultura pròpia.

El binomi immigració-escola s'ha convertit, a hores d'ara, en una font de problemes que ens ha sobrepassat. Des del punt de vista semàntic la paraula "problema" en té una de complementària que és "solució"; si no n'hi ha de solució, aleshores tenim una enigma, un misteri o quelcom semblant, però, no un problema; des de la matemàtica, si un problema no té solució és perquè o no s'ha trobat o està mal plantejat. El repte que se'ns presenta és precisament el de trobar solucions a la realitat problemàtica que tenim davant. El repte consisteix a trobar els camins per a la integració, tot respectant els trets culturals de cada individu. El repte és fer propostes efectives de canvi per tal d'acollir de forma més cohesionada aquest alumnat. Solucions, camins, propostes... algunes de les quals podrien ser, sense intenció d'apuntar-les totes, perquè qualsevol sistema educatiu ha de ser prou flexible -en teoria- per donar resposta a una societat canviant i viva, en contínua transformació:

1. Deixar de ser, l'oficina d'escolarització, la instància purament administrativa i burocràtica de col·locació escolar per convertir-se en un ens que fa el primer diagnòstic en cada cas, la qual cosa significa tenir professionals preparats i amb coneixements més especialitzats per tal de veure quines són les primeres actuacions que s'han d'aplicar a cada persona.
2. Crear bosses d'ajuda per a l'adquisició de material escolar en tots aquells casos que la situació econòmica familiar de l'alumnat nouvingut ho requereixi.

3. Adscriure i distribuir l'alumnat a tots els centres sostinguts amb fons públics, però, estudiar en cada cas quan s'ha de fer la plena incorporació. En aquest sentit, crear uns equips docents a uns centres específics amb professorat expressament preparat en didàctica per a l'ensenyament de segona llengua; fer una immersió -que fos submersió- més intensa quan a temps i a dedicació, i una vegada aconseguit el coneixement bàsic, indispensable per a la comunicació de la llengua oficial de la nostra comunitat -la catalana- i de la llengua cooficial -la castellana- si és el cas, incorporar l'alumnat al centre corresponent on haurà de seguir la seva formació. Així, probablement, s'evitaria l'associació que sovint fa l'alumnat nouvingut -i també les famílies- quan s'estableix la correspondència errònia de: **immersió = repetició de curs**, per tant la immersió és dolenta (amb els efectes negatius que aquesta idea té per a la llengua catalana). A més, s'estalviaria el desconcert i desorientació que li provoca a l'alumnat deixar d'assistir a certes hores de classe de diferents matèries per rebre el suport de català i també de castellà. Per a l'administració educativa significaria concentrar uns recursos que actualment estan distribuïts entre els centres escolars i són insuficients en la majoria de casos, i d'aquesta concentració de recursos i professorat en sortiria un estalvi més que evident: basta fer un càlcul aproximat de 10 hores per centre -pensant exclusivament en centres de secundària- per atendre la immersió -independentment del nombre d'alumnat que tingui cada centre- i surt un caramull d'hores invertides, sense tenir massa clars quins són els resultats que se n'obtenen.

4. Complementàriament al punt anterior, mantenir en els centres una immersió -classes de suport amb horari molt reduït- de consolidació per garantir l'avenç i progressió d'aquest alumnat en el seu aprenentatge de la (les) llengua (llengües) que és el vehicle indispensable per a tota la resta de la tasca formativa i educativa.

"...adaptant els models d'avaluació inicial i els materials didàctics a les característiques escolars i culturals d'aquests alumnes..."

5. Fer del pla d'acollida lingüística i cultural (PALIC) de cada centre un document, real i efectiu de

treball, que es revisa any rere any per adaptar-lo en cada moment a una realitat canviant i diferent que es té amb aquest alumnat nouvingut. Recollir dins el PALIC totes aquelles mesures necessàries per a l'adaptació de l'alumnat -professorat-tutor i alumnes tutors dels nouvinguts, adaptacions curriculars...- i inserir-lo dins el PEC de manera cohesionada i comptar amb el màxim consens del claustre de professorat, del consell escolar i de tota la comunitat educativa.

6. Formació inicial i continuada del professorat, una de les grans assignatures pendents en el nostre sistema educatiu. Una formació inicial quasi sempre més pensada en el que ja es fa que no en el que es veu venir; una formació continuada, dissenyada sense un diagnòstic de les necessitats d'actualització del professorat ni de les demandes d'una societat que evoluciona, que ofereix com els grans magatzems molts de productes, però on sovint els que més falten són els més necessaris i urgents. Una formació inicial o continuada que no té en compte, per ara, entre altres:

- La necessitat de donar orientacions metodològiques dels processos d'ensenyament i aprenentatge de segones llengües dins uns models educatius (més o menys inclusivament) que es mouen, amb la idea de compensació, entre els grups de suport i els programes d'acollida per a nouvinguts, tot ignorant qualsevol plantejament intercultural per preservar la llengua d'origen.
- El coneixement i reconeixement de les diferències culturals de l'alumnat nouvingut, per tal de facilitar la seva integració en el nostre sistema educatiu i per millorar la tasca dels docents adaptant els models d'avaluació inicial i els materials didàctics a les característiques escolars i culturals d'aquests alumnes a fi de fer més assequible el seu procés d'aprenentatge i integració.

Per acabar, és clar que podríem enumerar unes quantes propostes més i podríem parlar de la necessària col·laboració i connexió de distintes instàncies administratives que des d'altres àmbits tenen a veure amb la immigració -també d'entitats privades com són els diferents col·lectius i associacions d'immigrants, organitzacions de defensa o solidaritat dels drets d'aquest segments de la població-, però bastaria per començar per alguna banda aconseguir que els centres docents siguin aquelles estructures que treballaran perquè aquest alumnat tingui la mateixa formació i pugui gaudir de les mateixes oportunitats que la resta. ■

IMMIGRACIÓ I INTEGRACIÓ

Zohra Laaroussi Elkati
Mediadora intercultural

Encara que la població estrangera ha augmentat a Balears, en general, durant els últims anys, el fenomen immigratori és un fet recent en aquest país comparant amb altres països europeus com França o Alemanya. No obstant això, aquest fenomen ens situa davant una realitat nova on s'ha d'aprendre a conviure amb cultures i pautes de comportament diferents, que no sol ser gens fàcil per a cap de nosaltres.

Les persones que arribem d'altres països, amb la nostra diversitat cultural i religiosa, formem un mosaic ple de colorit que fa, de vegades, que els autòctons ens mirin amb curiositat, estranyesa o por. És a dir, tot el que és diferent i aliè produeix sentiments molt complexos.

La integració social és un concepte molt complex que afecta les dues parts influenciant-se mútuament i perquè això funcioni, es necessita una estabilitat legal, social i econòmica en un context on es reconegui al de fora com un igual, amb els seus drets i deures, i no és suficient aprendre la llengua del país d'acollida, que en el cas que ens ocupa, és el català.

Aquest reconeixement ajudarà a fer que l'immigrant se senti responsable i participi en la societat on ha triat viure i es motivarà per aprendre la llengua d'aquesta societat. És a dir, mentre que l'immigrant sigui sent marginat i discriminat, farà pocs o cap esforç per integrar-se.

De vegades la imatge que es dona de l'immigrant i de la immigració en general, genera actituds negatives en la societat. I per tant, caldrà donar una altra imatge de la immigració, presentant-la com un factor d'enriquiment, no sols econòmic sinó també cultural.

"...lluitar contra aquelles actituds negatives que, de forma inconscient, afloren en les nostres relacions amb altres cultures."

Per al col·lectiu d'homes i dones immigrants la falta d'igualtat de drets i les dificultats de poder tenir els papers en regla és font d'una inestabilitat que els impedeix en molts casos arrelar en la societat i poder normalitzar la seva vida tant afectiva com econòmica i social.

El projecte immigratori sol ser per a alguns un projecte propi, autònom i en altres obeeix a tota una

Foto cedida per Zohra Laaroussi

estratègia familiar, en què en la presa de decisions hi participen tots els membres de la família, i s'arriba no sols a vendre el que tenen, sinó que arriben a endeutar-se.

Com he esmentat anteriorment, la població immigrant a Balears en general i als municipis i els pobles agrícoles en particular, va creixent cada cop més. És a dir, quan els membres d'una cultura minoritària comencen a augmentar en els pobles petits, comencen a sorgir conflictes diaris entre una cultura i una altra. La vida quotidiana dels autòctons es veu amenaçada per la presència i la concentració dels immigrants en llocs públics com les places dels pobles. Cada cop més s'estan convertint en llocs de trobades i reunions per als immigrants. Aquest fet, a vegades provoca rebuig i menyspreu per part dels autòctons, que en poc temps s'han oblidat com feien la seva vida social a les places dels pobles. La falta d'espai, tant del privat com del públic obliga molts immigrants a concentrar-se als parcs o a les places del poble, que s'han convertit en punt de trobada i en xarxes de suport psicològic, social i econòmic.

Jo crec que l'oportunitat de la convivència intercultural és la d'optar per una estratègia d'inserció en la pluralitat, on cal crear un espai en comú d'interrelació activa, tenint en compte tant uns com altres, una reflexió sobre les nostres pròpies actituds, percepcions i creences, intentant també lluitar contra aquelles actituds negatives que, de forma inconscient, afloren en les nostres relacions amb altres cultures.

Tot el món sap que la família és un dels principals agents de socialització. No obstant això, no seria una exageració afirmar que darrere seu, l'escola es converteix en l'espai socialitzador per excel·lència de nins i nines. Els nins en general tant d'aquí com d'allà, arriben a l'escola amb moltes concepcions errònies,

Foto cedida per Zohra Laaroussi

actituds negatives, i estereotips sobre les persones diferents d'ells. Si els centres no ajuden l'alumnat a desenvolupar actituds més positives cap als diversos grups, llavors, tant els estereotips com les actituds negatives s'aniran incrementant a mesura que creixen. I per tant, l'escola, amb el seu compromís a facilitar el desenvolupament personal, la cohesió social i la dignitat humana, té una obligació moral i ètica a incloure la diversitat ètnica i el pluralisme cultural en el seu currículum escolar. Jo crec que abans de qualsevol proposta d'educació intercultural, educació social o comunitària, hem de definir què entenem per "integració". És a dir, si el model "integrador" ofert s'ajusta més a un model assimilador, on la cultura majoritària imposa unes normes i un model de vida específic, sense tenir en compte la identitat i la diversitat cultural de les minories. Jo crec que no hem d'entendre la integració com una fusió de dos grups sinó que es tracta de crear conjuntament un nou espai en comú, que no existeix, on puguin conviure noves normes fruit de les negociacions i d'una creativitat conjunta.

A més a més, la integració, cal guanyar-la dia a dia amb l'esforç, la voluntat de negociació, i la solidaritat per part de tots. També hem de lluitar contra tota forma d'exclusió i per una vertadera igualtat d'oportunitats i drets cívics i polítics, sense oblidar-nos, que el fet d'estar disposat a acceptar l'altre, implica estar disposat a compartir tant els privilegis, com la pobresa dels altres. És a dir, compartir el poder i fer autèntica i possible la igualtat d'oportunitats entre totes les persones que viuen en una mateixa societat, evitant així l'aparença de qualsevol pretès "diferencialisme cultural", que servirà només per a l'increment del racisme i discriminació cap als immigrants no comunitaris. Hem de tenir en compte que som més iguals que diferents.

Educació i Escola

La immigració a Balears no és un fenomen recent, sinó que des de fa molts d'anys, aproximadament, a partir dels anys 60, les Illes Balears han deixat de ser una societat emissora d'emigrants, per convertir-se en receptora d'immigrants.

I, per tant, ha deixat de ser una societat homogènia, i l'heterogeneïtat ha arribat als centres educatius, on els professors s'estan trobant amb una problemàtica fins ara inexistente, producte de la diversitat cultural.

L'augment progressiu d'alumnes immigrants de procedència cultural diversa planteja un nou repte, no només a l'escola com a institució, sinó també als professionals de l'ensenyament, ja que són ells els que diàriament ofereixen el model d'aprenentatge més proper amb què s'enfronten aquests nins.

En bona mesura, l'èxit futur o fracàs d'aquests nous alumnes i la seva plena integració està condicionat pels models educatius i els canvis que se introdueixen a les escoles. I, per tant, els centres escolars han d'entendre que la introducció d'un nou model educatiu basat en l'educació intercultural no es tracta només d'una aplicació teòrica d'una normativa, sinó d'una resposta pràctica i imprescindible a una necessitat educativa. Tenint en compte que aquests al·lots estan reconeguts com a alumnes amb necessitats educatives especials, no per la dificultat física o psicològica, sinó per la dificultat lingüística.

El desenvolupament pràctic depèn en gran mesura de l'escola, i especialment de les actituds dels

Foto cedida per Zohra Laaroussi

professors. Jo crec que s'ha d'estar disposat a acceptar l'altre amb les seves diferències culturals, socials, i religioses. I per manifestar aquesta acceptació s'ha d'exterioritzar, materialitzant-la en actituds i actuacions concretes, com per exemple, la decoració de l'aula, fer esforços en la pronunciació correcta dels noms i llinatges d'aquests nous alumnes. I fomentar, també, la seva participació a classe.

"El seu nivell cultural és baix i gairebé, nul. Això dificulta la seva implicació i el suport als seus fills..."

L'educació intercultural és per a tothom. És a dir, implica la majoria i la minoria. La seva introducció en la programació de l'aula no només ajudarà i afectarà positivament l'autoestima i el grau de rendiment dels nins immigrants, sinó que ajudarà també a la destrucció de velles creences estereotipades, base de futures discriminacions.

La futura convivència d'aquests nins depèn en gran mesura de l'educació que els ofereixen des de les escoles, encaminada cap a una educació social i comunitària.

Jo crec que tots nosaltres, immigrants i naturals d'aquí, hem de tenir una aptitud reflexiva sobre les nostres pròpies actituds, percepcions i creences, intentant, també, lluitar contra aquelles actituds

negatives que, de forma inconscient, afloren en les nostres relacions amb persones d'altres cultures.

Des de la meva pròpia experiència com a mediadora intercultural som conscient que és difícil, a vegades, dur a terme aquesta tasca sense els recursos suficients i la participació i la implicació per part de les famílies immigrants en l'educació dels seus fills, però m'agradaria destacar una dada important.

El nivell educatiu mitjà dels immigrants estrangers sol ser superior a la mitjana del seu país d'origen, però en el cas de Mallorca i especialment en alguns pobles com Manacor, Sa Pobla, Felanitx són casos particulars on la minoria rifenya s'agrupa per la lògica en cadenes migratòries. El seu nivell cultural és baix i gairebé, nul. Això dificulta la seva implicació i el suport als seus fills, perquè no disposen dels instruments i coneixements per fer-ho.

Creo que amb diàleg, i donant informació i assessorament s'aniran implicant progressivament. Encara que això no vol dir que no puguin jugar un paper clau en l'esforç del comportament dels seus fills. Si el tutor aconsegueix parlar amb ells, a vegades, l'alumne canvia radicalment el seu comportament.

Per finalitzar, m'agradaria deixar clar que aquesta realitat social i educativa correspon a una minoria determinada (el col·lectiu rifeny), ja que en general els immigrants de primera generació donen molta importància als estudis, al treball i a l'esforç. I amb freqüència es reflecteix en el rendiment escolar dels seus fills.■

Casa Pomar Flores

**PAPERS PINTATS I PINTURES
ARTICLES PER A ARTISTES
VASES I MOTLLURES**

**SANT MIQUEL, 77
07002 Palma
Telèfon 971 72 14 83
Fax 971 71 93 12
www.casapomarflores.com**

P Av. Comte Sallent
1 hora gratis

IMMIGRACIÓ, INTERCULTURALITAT I EDUCACIÓ PER A LA CIUTADANIA

Isidor Marí

Universitat Oberta de Catalunya

El Ministeri d'Educació i Ciència, després de mantenir un debat públic sobre el tema "Una educació de qualitat per a tots i entre tots"¹, en el qual ja es feia referència a una nova àrea dedicada a l'Educació per a la ciutadania, acaba de donar a conèixer un Avantprojecte de Llei Orgànica d'Educació² en el qual confirma la voluntat d'introduir en alguns cursos d'educació primària, secundària obligatòria i batxillerat aquesta nova àrea, un dels aspectes de la qual podria ser l'educació per a la interculturalitat.

La introducció d'aquesta matèria ha suscitat una certa controvèrsia, per motius ben diversos -a part de les reserves que pugui aixecar la nova llei orgànica en general, especialment des del punt de vista de les comunitats diferenciades en termes lingüístics, culturals i nacionals.

Un dels punts qüestionats és si l'educació per a la ciutadania reclamava la creació d'una àrea específica o havia de formar part dels aspectes transversals presents en el conjunt del currículum educatiu. Des del mateix començament de l'exposició de motius, el mateix avantprojecte de llei orgànica reconeix que tota l'educació, en el seu conjunt, té la funció de garantir l'exercici de la ciutadania: *"la educación es el medio más adecuado para garantizar el ejercicio de la ciudadanía democrática, responsable, libre y crítica, que resulta indispensable para la constitución de sociedades avanzadas, dinámicas y justas."*

"...la nostra societat no és gaire modèlica a l'hora de respectar el seu caràcter plurinacional, pluricultural i plurilingüe..."

Tanmateix, és cert que es tractava d'un dels molts aspectes de l'educació que quedava diluït i que probablement ha de ser abordat des dels dos punts de vista: transversalment -imbuït tot el projecte educatiu del centre i promovent la col·laboració amb l'acció educativa de les famílies- i en una àrea específica, en què es presti atenció concreta als diferents aspectes de la ciutadania. Així ho expressa també l'exposició de motius de l'avantprojecte: *"Sin entrar en contradicción con la práctica democrática que debe inspirar el*

conjunto de la vida escolar y que ha de desarrollarse con carácter transversal a todas las actividades escolares, la nueva materia permitirá profundizar en algunos aspectos relativos a nuestra vida en común, contribuyendo a formar a los nuevos ciudadanos."

Un segon aspecte que pot despertar preocupacions és la determinació dels continguts i les orientacions d'aquesta nova matèria. El propòsit de l'Educació per a la ciutadania, declarat en la mateixa exposició de motius, és "oferir un espai de reflexió, anàlisi i estudi entorn de les característiques fonamentals i el funcionament d'un règim democràtic, dels principis establerts en la Constitució espanyola, l'europea i les grans declaracions universals dels drets humans, així com dels valors comuns que constitueixen el substrat de la ciutadania democràtica". Entram, per tant, en el cor de l'educació política, i no serà senzill abordar aquestes qüestions amb equanimitat i respectant les diferents opcions identitàries i ideològiques: la veritat és que, malgrat la invocació reiterativa de l'Espanya plural, la nostra societat no és gaire modèlica a l'hora de respectar el seu caràcter plurinacional, pluricultural i plurilingüe, i que les divergències entre les opcions polítiques es practiquen amb una dosi considerable de visceralitat i poc *fair play*. Tant aquells que dissenyin els programes de l'Educació per a la ciutadania com el professorat que

Foto cedida per Miquela Vidal

1 <http://debateeducativo.mec.es/> (març 2005).

2 http://www.mec.es/files/Anteproyecto_Ley_Organica_Educacion.pdf (abril 2005)

finalment hagi d'assumir-ne la docència hauran de ser exemples de prudència i diplomàcia. S'haurà de preparar molt bé tota la posada en marxa de la nova àrea, si no es vol que quedi desvirtuada des del primer moment.

Afegim a tot això la importància creixent que està agafant en la nostra societat -i especialment a les mateixes illes Balears- la diversitat cultural, com a conseqüència dels ràpids canvis demogràfics i de la intensitat del turisme internacional -i podem estar segurs que l'Educació per a la ciutadania haurà de prestar també una atenció primordial a la interculturalitat, com a dimensió inexcusable de la convivència democràtica.

És possible -és imaginable- que tots aquests reptes que es plantegen a la nostra societat hagin de ser resolts principalment pels centres educatius? Em semblaria una frivolitat de mal gust i un signe de miopia. Com he exposat en altres llocs amb més detall³, la implicació activa de l'entorn educatiu i de tota la societat és la condició indispensable de l'èxit, si aspiram a construir una societat democràtica intercultural amb la qual tots es puguin identificar i en la qual la nostra personalitat política, cultural i lingüística serveixi de matriu compartida per tothom.

Els centres educatius tenen un paper decisiu en la construcció d'aquesta nova societat, i molt sovint l'exerceixen amb un esforç modèlic -no sé si dir fins i tot heroic. De tant en tant em trobo amb exemples llampants d'aquesta tasca ingent d'intercomprensió, com és el cas del treball fet entorn de les llengües per l'IES Miquel Tarradell, del Raval de Barcelona⁴, que té un 80% d'estudiants estrangers.

"...la comunitat escolar haurà de ser el ferment de la implicació de tot el seu entorn social en una àmplia dinàmica de relació intercultural, al voltant de la llengua i la cultura del país."

No hi ha dubte que la mateixa vida interna dels centres pot ser una escola viva de ciutadania democràtica intercultural, però cal aconseguir que totes les

Foto cedida per Zohra Laaroussi

àrees assumeixin el nou enfocament, que tot el personal docent i no docent actuï en conseqüència, que no es deixi aquesta funció exclusivament en mans dels responsables directius i dels professors d'unes poques àrees.

I ni tan sols així podem esperar que s'avançarà cap a la convivència democràtica intercultural que volem: el centre haurà de mobilitzar tota la comunitat educativa, implicar la cooperació dels pares per mitjà d'activitats paraescolars que promoguin la relació intercultural i el coneixement recíproc entre immigrants i societat receptora. Més encara: la comunitat escolar haurà de ser el ferment de la implicació de tot el seu entorn social en una àmplia dinàmica de relació intercultural, al voltant de la llengua i la cultura del país. Les entitats municipals, el teixit associatiu -esportiu, cultural, de lleure- i els mitjans de comunicació no es poden desentendre d'aquest objectiu públic de convivència intercultural⁵.

Aquest és el sentit dels Plans d'Entorn que comencen a funcionar a 25 localitats de Catalunya, en el marc del Pla per a la llengua i la cohesió social⁶. En la meua opinió, només si la comunitat educativa és capaç d'interpel·lar i d'implicar el conjunt de la societat, començant pel seu entorn immediat, podem esperar que tenguem èxit l'Educació per a la ciutadania: és tota la societat la que necessita educació ciutadana democràtica intercultural. Però en són conscients els dirigents de la nostra societat? ■

³ Educació i ciutadania intercultural: el paper de la societat. Inclòs al llibre Jornades de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans a Vic. Barcelona-Vic: Institut d'Estudis Catalans, 2004.

⁴ <http://www.ravalnet.org/iestarradell/lm/index.htm> (abril 2005).

⁵ Vegeu també el meu article L'acolliment lingüístic de la immigració: bones pràctiques. A la revista Lluç núm. 840, juliol-agost de 2004.

⁶ Vegeu http://www.gencat.net/ense/conthome/pdf/pla_lic.pdf i <http://www.fapaes.net/DocumentMARC.doc> (abril 2005).

DE XANCA A LA SOLEDAT

Alicia Aguilar Suárez

Psicòloga, pedagoga i directora de l'IES Aurora Picornell

Al principi i fa d'això un grapat d'anys, em resultava costós pronunciar els seus noms. Sons i grafies irreproduïbles per a mi, em distancien dels meus nous alumnes. Entraven per primera vegada al vestíbul de l'Institut acompanyats d'un familiar, amb una motxilla a l'esquena, el cap ple amb centenars de preguntes i aquella mirada on ni tan sols el "jet-lag" aconseguia dissimular l'enyorança. Després de rebre la informació inicial necessària i complimentar els inevitables tràmits, tot seguint el programa d'acolliment lingüístic i cultural (PALIC), dissenyat específicament pel nostre Centre, partien per tornar de forma ja regular al cap d'uns pocs dies. Sempre em varen sorprendre dues coses. La primera, que tornassin amb aquella clara predisposició per aprendre. La segona, la bona actitud d'acollida de l'alumnat que ja hi era.

Malgrat això... què difícil que ha estat!

La immigració als centres educatius ha significat un esforç que ha posat a prova el professorat, l'alumnat i les seves famílies i molt especialment, la institució escolar. L'acceptació del fet d'haver de conviure amb persones molt diferents, ha estat un procés individual inajornable que ha incidit en la maduració personal i col·lectiva de manera innegable. Però només ara, amb l'experiència acumulada i la distància transcorreguda, és possible fer una valoració objectiva amb l'únic ànim de continuar el camí iniciat.

En una comunitat autònoma bilingüe com hores d'ara és la nostra, l'acolliment de l'alumnat nouvingut sempre resultarà més complex. L'edat de l'alumne en el moment de la seva arribada serà determinant. En el cas de l'alumnat d'ESO, alumnes entre 12 - 16 anys, és previsible que l'etapa s'allargui com a mínim un any. Aquest any de més hauria d'esser el primer, l'any de la seva arribada a Balears, durant el qual l'alumne o l'alumna estaria dins un grup treballant llengua amb la intenció que assolís un nivell de competència lingüístic que li pogués permetre incorporar-se a un PALIC estàndard durant el curs següent. El disseny específic d'aquesta adequació del sistema, el propi desenvolupament d'aquest tipus de propostes educatives, com també el seu seguiment i simultània avaluació queda dins el marc del Programa d'Intervenció Educativa (PIE) de cada centre. No cal indicar l'esforç organitzatiu intern que aquest tipus d'iniciatives generen. Per aquesta raó és indispensable que l'acolliment de l'alumnat estranger o nouvingut sigui el fruit d'un procés de reflexió prèvia per part del professorat i de la resta de membres de la comunitat

educativa, per una banda, i del compromís conscient i voluntari d'aquestes mateixes persones, per una altra.

"Com ajuda ens pot servir conèixer l'experiència d'altres països del nostre entorn que han rebut i continuen rebent gran nombre d'immigrants."

És fonamental no perdre de vista ambdues coses, ja que les dificultats no tarden molt a manifestar-se juntament amb els primers dubtes. Com ajuda ens pot servir conèixer l'experiència d'altres països del nostre entorn que han rebut i continuen rebent gran nombre d'immigrants. En el meu cas, recentment he tingut l'oportunitat de visitar Dinamarca i Alemanya i conèixer de prop les mesures que s'apliquen per atendre les necessitats educatives que el fet migratori produeix. Sense caure en la disculpa fàcil de la diferència, tant per la dotació de personal com la de material, cal dir que les metodologies, els procediments i les estratègies d'ensenyament i d'aprenentatge són molt similars a les nostres. Els resultats, com sempre, són individuals i intransferibles ja que depenen en la seva major part de l'esforç personal de cada alumne/a i especialment del suport familiar que rebin.

Pens que aquesta sí que és una diferència fonamental entre el seu model d'acollida i el nostre. Les famílies del nostre alumnat nouvingut demostren un interès sincer per l'escola a la seva arribada. Saben

molt bé l'esforç enorme que ha significat per a ells traslladar-se des del seu país i confien que aquí els seus fills i les seves filles puguin tenir un futur millor i que aquest futur passa inexorablement per assolir una educació que els permeti incorporar-se com a ciutadans i ciutadanes de ple dret a la nostra societat.

La meua experiència en un centre educatiu mallorquí on la població escolar estrangera supera el 51%, dels quals el 38% són alumnes procedents de Xina, em demostra que aquestes famílies són molt més receptives a qualsevol indicació que el professorat els faci, i que la figura del propi professorat i del centre com a institució són encara figures de pes dins el seu entorn social, enfront de l'actitud familiar més bé desinteressada a la qual ens havien anat acostumant els darrers anys les famílies d'immigrants d'altres indrets i les pròpies d'aquí.

Tal vegada d'una forma inconscient, el pas de l'etapa d'Educació Primària a Secundària havia significat també l'allunyament de la família dels instituts i viceversa. L'alumnat, ansiós d'una aparent autonomia per la qual en la majoria dels casos no es troba preparat, ha alimentat aquesta progressiva desvinculació. El professorat en els centres, immers en una gran quantitat de continguts programats, sovint ha deixat la feina d'educar, que és de tots, preferentment en mans de la tutoria.

Ha estat el fet de l'arribada massiva d'alumnat estranger el que ha remogut/trasbalsat aquesta inèrcia en què es trobaven les relacions família-IES. Seria absurd ignorar que malgrat aquesta novedosa i afavoridora actitud, tant per part de les famílies com per part dels centres, la dificultat continua existint i és de diferent etiologia. En primer lloc, la dificultat en la comunicació per tractar-se majoritàriament de persones adultes també novingudes amb un total desconeixement d'ambdues llengües oficials de la nostra CCAA. Cal dir que la Conselleria d'Educació ha habilitat recentment un servei de traductors/es amb uns resultats prou òptims. En segon lloc, la dificultat comprensiva generada pel total desconeixement previ per part de les famílies de l'alumnat nouvingut de la nostra realitat cultural, lingüística i històrica. Aquest fet consumeix moltes energies ja que resulta molt costós, en esforç i temps, aconseguir que l'alumnat i les seves famílies incorporin i acceptin plenament la nostra condició de comunitat autònoma espanyola amb diferències específiques. En tercer lloc, però lligat inevitablement als dos anteriors, les expectatives familiars respecte del futur acadèmic i professional dels seus fills i de les seves filles, que en la majoria dels casos

es concreten pràcticament en l'assoliment dels "mínims curriculars" considerant com innecessaris altres continguts.

"Tal vegada el més preocupant siguin els brots d'intolerància vers altres alumnes també estrangers, com ells, per raons de raça o de religió."

Un altre aspecte interessant a considerar és el de la convivència quotidiana entre un alumnat de procedència tant diversa. Acceptant com a punt de partida l'innegable enriquiment experiencial que genera el fet que persones representants de diferents cultures hagin de conviure immerses en una microsocietat com és qualsevol institut de secundària, convé reconèixer algunes de les més freqüents dificultats observades. Per a començar, la natural tendència a la creació de subgrups ètnics. Inicialment és un fet quasi impossible d'evitar i que convé afavorir, ja que pot significar una més ràpida i satisfactòria adaptació de l'alumnat nouvingut. Per evitar una possible autosegregació, és convenient tenir establertes algunes estratègies com que en el moment de l'arribada l'alumnat nouvingut sigui "iniciat" en la dinàmica interna del centre per un o una alumna veterana, que hagi passat pel mateix procés i que sigui natural del mateix país, si és possible.

No es pot negar l'existència de conflictes de relació entre els diferents subgrups ètnics per motius de diferent índole. Tal vegada el més preocupant siguin els brots d'intolerància vers altres alumnes també estrangers, com ells, per raons de raça o de religió. Per tot això, es fa molt necessari realitzar un permanent seguiment del procés individual d'adaptació de cada cas, de forma combinada amb activitats curriculars, complementàries i extraescolars.

Malgrat aquestes dificultats i d'altres que encara ens esperen en la nostra pràctica docent, la presència de l'alumnat nouvingut i de les seves famílies ha incidit positivament en la dinàmica dels centres de secundària. El pròxim pas és intentar que el procés d'acollida sigui extensible a les famílies de l'alumnat nouvingut mitjançant l'organització d'accions de formació, com classes de llengua juntament amb els seus fills i filles, o d'altres activitats conjuntes que permetin la seva participació i col·laboració com a reals membres de la nostra comunitat educativa. ■

ALUMNAT IMMIGRANT: RESPOSTA EDUCATIVA

Coloma Ferrer Salas

Professora d'atenció a la diversitat del CP Gabriel Alzamora

Una escola és un organisme viu, canviant, en constant procés de transformació. Per tant, periòdicament s'han de revisar els documents de centre: projecte educatiu, projecte curricular, projecte lingüístic..., però en els últims anys la necessitat d'adequació i adaptació s'ha fet més evident: la diversitat del nostre alumnat ha augmentat amb l'arribada de milers d'infants i joves de països estrangers no comunitaris. Aquest fet ens obliga a repensar què feim i com ho feim. La comunitat educativa ha de donar resposta a aquesta situació tot pensant que no és el nostre problema, sinó la nostra responsabilitat.

Hem de conèixer quines són les necessitats específiques de l'alumnat nouvingut i adequar els objectius, la metodologia i els materials perquè l'accés al currículum ordinari, així com la integració i la participació en la vida del centre, es pugui fer amb el mínim temps i esforç la qual cosa també facilita la integració i la participació en altres àmbits de l'entorn.

Per on començam?

L'arribada d'un infant al centre, en qualsevol moment del curs escolar i parlant una llengua que no entenem pot angoixar el professorat; per això, és important tenir previst com es rep l'alumnat estranger i quines mesures s'han d'aplicar. Actualment la majoria de les escoles ja disposen d'eines per afrontar amb èxit aquesta situació. Aquestes eines són els documents de centre als quals m'he referit anteriorment i el Pla d'acolliment que concretarà les actuacions que el centre educatiu posarà en marxa per atendre el nou alumnat i facilitar la seva adaptació.

Les actuacions afecten a:

- L'organització del centre quant a agrupament d'alumnat i horaris
- El currículum, sobretot el que es refereix a l'ensenyament de llengües: tractament de llengües, objectius, metodologia, materials, avaluació.

Per desenvolupar aquests punts posaré un exemple pràctic. Potser no sigui el millor exemple ja que segurament hi ha mil i una maneres millors d'atendre l'alumnat estranger, però m'han demanat

que expliqui la meua experiència com a mestra d'atenció a la diversitat d'un centre de primària de Palma que acull un gran percentatge d'alumnat nouvingut.

"El col·lectiu més nombrós, 189 alumnes, és sud-americà, 25 alumnes són fills de famílies procedents del Marroc, 25 són de països de l'antiga Europa de l'est, 16 són xinesos i la resta de diversos països africans."

Es tracta d'un centre d'infantil i primària del casc antic de Palma amb un alumnat molt heterogeni, que aquests darrers cursos ha incrementat notablement la matrícula d'alumnat estranger fill de famílies immigrades. La llengua d'ús social i d'aprenentatge és el català.

En aquests moments el 63% del nostre alumnat és estranger. La seva procedència és molt diversa. El col·lectiu més nombrós, 189 alumnes, és sud-americà, 25 alumnes són fills de famílies procedents del Marroc,

Foto cedida pel CP Sa Graduada de Sa Pobla

¹ Hi ha molta mobilitat. Aquestes dades canvien un dia per l'altre.

25 són de països de l'antiga Europa de l'est, 16 són xinesos i la resta de diversos països africans¹.

El centre ha intentat respondre a la nova situació adaptant-s'hi i adoptant les mesures recollides en el seu Pla d'acolliment lingüístic i cultural que es va començar a implantar el curs passat.

Les actuacions recollides en el nostre Pla d'acolliment són:

- **Matriculació.** Entrevista entre els pares i la secretària del centre. Recollida i tramesa d'informació pròpies de qualsevol procés de matriculació. En cas de gran dificultat de comunicació a causa de l'idioma (sobretot en el cas de famílies xineses) hem sol·licitat el servei d'interpretació de la Federació d'associacions d'immigrants.
- **Entrevista família-tutor/a².** Recollida i tramesa d'informació rellevant de la pròpia tutoria. A petició del tutor/a assisteix a l'entrevista la professora que realitza el suport lingüístic.
- **Preparació del grup on s'ha d'integrar el nou alumne.** El tutor o la tutora parla de l'arribada del nou alumne al grup. Demana la col·laboració de tots perquè la incorporació es faci d'una manera natural i positiva.
- **Entrada de l'alumne nouvingut a l'aula.** Presentacions. Realització d'activitats inicials de benvinguda. Nomenament d'un company-tutor.
- **Avaluació inicial.** Durant els primers cinc dies lectius en el cas de ser un alumne de 3r cicle i primers 10 dies si és de segon cicle. Són uns dies dedicats a facilitar l'adaptació al grup, a l'aula i a l'escola. El tutor/a fa les observacions necessàries amb la finalitat de determinar, encara que sigui una primera apreciació, el nivell curricular de l'alumne.
- **Reunió d'adscripció.** El tutor/a convoca la cap d'estudis i la professora de suport lingüístic per informar-los sobre l'avaluació inicial. Es planifiquen les estratègies a seguir: agrupament flexible³ on s'ha d'integrar l'alumne i quin tipus de suport lingüístic necessita.

Per decidir les adscripcions tenim en compte que:

- L'alumnat estranger no castellanoparlant, de segon i tercer cicle de primària, rep un suport

específic de quatre sessions setmanals. En aquest cas es dona prioritat a l'aprenentatge de la llengua catalana al qual hi dedicam l'horari de català i castellà.

- L'alumnat castellanoparlant assisteix al grup de català llindar i a les classes ordinàries de llengua castellana.
- L'alumnat d'educació infantil i primer cicle de primària no rep suport lingüístic específic fora de l'aula
- **Reunions de coordinació.** A l'ordre del dia de les reunions de cicle s'hi inclou, si és el cas, el seguiment de l'alumnat nouvingut (com ha estat rebut pels companys, el seu procés d'integració, el seu progrés acadèmic...).
- **Avaluació.** De llengua catalana s'avalua el procés i el progrés en les habilitats comunicatives bàsiques. La informació als pares es fa mitjançant un informe específic. Les altres àrees s'avaluen segons els criteris d'avaluació de les adaptacions de grup, pròpies dels agrupaments flexibles on estan ubicats.

Hristiyana Jaxirova Vasileva

Jo vaig néixer a Bulgària. En una ciutat que s'anomena Gabrat. Els meus pares em vingut aquí a Palma el any 2003. I jo e vingut aquí a Palma en el any 2003. En el any 2004 va néixer la meua germaneta. En aquests dos anys amb la meua classe em anat a excursions y jo e vist moltes coses que m'han agradat. I també puc dir que meuar da la ciutat Palma. Amb els meus pares em anat en la població Soller allí ja me agradat molt era molt quapa tot. E anat en cases Mallorca que me ha agradat moltíssim. Les persones són molt bones.

En el estiu vam a sa platja laigua en la mar es més salada de la aigua en la mar negra, el mar negre esta en Bulgària.

Bulgària e xapada empoma.
Bulgària es molt quapa.

Hristiyana és una alumna búlgara que va començar el curs 2003-2004 al CP Gabriel Alzamora, de Palma. Aquest escrit és espontani. Està fet sense cap tipus d'indicació ni correcció ortogràfica.

¹ Hi ha molta mobilitat. Aquestes dades canvien un dia per l'altre.

² Aquesta entrevista és molt important perquè assegura la primera relació de la família amb el tutor/a, dona confiança als pares que desconeixen el nostre sistema educatiu i el funcionament de les nostres escoles i sobretot identifica el tutor/a com a referent

³ Els agrupaments flexibles no són grups tancats, sinó susceptibles de variar segons les necessitats o els processos d'aprenentatge de cada infant.

Intentem que els infants avancin el més de pressa possible de manera que només necessitin el suport lingüístic específic durant un curs escolar⁴. De fet, l'alumnat de 2n cicle que el curs passat va rebre un suport lingüístic específic, enguany està integrat en el seu grup de referència. L'alumnat que el curs passat feia quart, necessita un poc més de temps per poder seguir sense cap dificultat els aprenentatges de qualsevol de les àrees del 3r cicle.⁵

L'aprenentatge de la llengua castellana quant a comprensió i expressió es fa de manera espontània. És la llengua que coneix tot el nostre alumnat i amb ella juga i es relaciona; és la llengua que sent en els mitjans de comunicació i al carrer, per tant no es fa necessari adoptar mesures específiques que assegurin el seu aprenentatge i ús.

Els objectius i els continguts del suport lingüístic específic estan dirigits a treballar les habilitats comunicatives i estan organitzats cíclicament, per poder atendre la incorporació d'un nou alumne en qualsevol moment del curs.

Són objectius i continguts adients per a qualsevol edat i per a un nivell de competència lingüística que pot anar des del nivell lllindar fins a tercer o quart curs de primària.

Allò que es va adaptant segons l'edat són les activitats, els textos escrits proposats i les converses.

"que continuem fent allò que hem fet sempre: observar els nostres i les nostres alumnes, detectar les seves necessitats donant-los resposta i estar per ells i amb ells."

El treball és bàsicament oral, sempre amb el suport de material visual, encara que totes les activitats orals estan sempre associades a activitats de lectura i escriptura que es van introduint progressivament. El que volem és:

- Enfocar l'aprenentatge de la llengua des d'una perspectiva global i transversal.
- Aprofitar qualsevol situació per ajudar l'alumne a avançar en la seva competència comunicativa en català i en la seva autonomia.
- Establir relacions que afavoreixin la creació de vincles afectius que donin seguretat i permetin treballar en l'àmbit emocional.
- Que el mestre sigui un referent clar i un model a seguir en l'àmbit lingüístic.
- Afavorir intercanvis lingüístics rics i funcionals.

Crec que l'important és que en aquests moments el Centre està organitzat per rebre i atendre l'alumnat nouvingut. És una organització flexible que permet canvis i reestructuracions quant a l'agrupament de l'alumnat i a l'organització del professorat (en aquesta tasca hi està implicat tot el professorat), a la vegada que asseguram unes persones de referència, el tutor/a i la professora de suport lingüístic per tal de facilitar la integració⁶ d'aquests alumnes, tenint sempre ben present que les necessitats de l'alumnat nouvingut no són única i exclusivament lingüístiques.

Al cap i a la fi pens que el que se'ns demana als mestres és que continuem fent allò que hem fet sempre: observar els nostres i les nostres alumnes, detectar les seves necessitats donant-los resposta i estar per ells i amb ells. Precisament, voler donar una bona resposta a les necessitats dels nostres infants fa que repensem la nostra feina, i avancem en l'adquisició tant de coneixements com d'actituds adients enfront de les noves situacions, que són la base d'una millor atenció a totes i a tots. ■

4 Un curs escolar a vegades no és suficient. Ens hem adonat que l'alumnat xinès té més dificultats en l'aprenentatge de la llengua i necessita més temps.
5 Si cal, són atesos pel professorat de suport dins l'aula ordinària.
6 Els nostres alumnes d'incorporació tardana han adquirit els hàbits d'actitud i de comportament com qualsevol altre alumne.

Informàtica Ciutat

Servei Tècnic
Venda d'Ordinadors
Servei a domicili

iciutat@arrakis.es
TEL: 971 289 898
FAX: 971 451 694

C./ De la Balanguera, 10 baixos
07011 Palma de Mallorca

ESCOLA ACTUAL, SITUACIÓ DE CANVI

Margalida Pericàs

Magdalena Jaume

Aina Serra

CP Sa Graduada de Sa Pobla

Els darrers anys la població de les Illes Balears i en concret la de Sa Pobla, ha sofert un canvi important amb l'entrada massiva d'immigrants procedents d'altres països. Per aquest motiu i d'altres canvis socials, actualment, el nostre centre està molt allunyat del que fins fa poc coneixíem i al qual estàvem acostumats.

Sense pretendre fer cap anàlisi a fons, simplement observant els nostres alumnes, ens adonam que la tipologia ha canviat:

Alumnes amb dificultats d'aprenentatge.

Alumnes amb necessitats educatives especials.

Alumnes amb desconeixement de la nostra llengua i manca d'escolarització (procedents principalment del Marroc).

Alumnes amb desordres de personalitat i d'adaptació social.

Per això, els camins recorreguts fins fa poc, amb un alumnat concret, ara no són, a vegades, adients ni efectius. Aquesta realitat escolar ha motivat la planificació de noves mesures educatives i l'organització i dinamització del suport al centre, per tal de millorar-lo en qualitat i quantitat. S'ha dissenyat un Pla d'Acollida, s'ha modificat el Projecte Lingüístic de Centre i s'ha elaborat un Pla d'Atenció a la Diversitat. Tot això, amb la finalitat de facilitar una resposta adaptada a les necessitats educatives específiques que presenten els alumnes.

Foto cedida pel CP Sa Graduada de Sa Pobla

"...un dels quals conegui la seva llengua, que es responsabilitza de l'acollida i vetlla perquè participi de l'esplai i no es quedi sol/a a les entrades i sortides."

Un dels objectius prioritaris del nostre centre és aconseguir una integració adequada dels alumnes immigrants.

Per tal motiu, el primer contacte de la família amb l'escola, normalment al moment de la matrícula, ha d'ésser cordial i afectuós amb la intenció de transmetre una sensació de seguretat a l'infant. S'aprofita la primera entrevista als pares per recollir informació sobre les dades familiars i escolarització prèvia. En ocasions, quan es presenten dificultats greus d'idioma, es resolen amb l'ajuda d'un alumne/a que parli la mateixa llengua.

Per tal d'apropar-nos més als pares i mares, es convoca un cop a l'any, una reunió per a tots aquells que acaben d'arribar al Centre, on s'intercanvia informació sobre diferents aspectes de llengua, cultura i religió, celebracions de l'escola, festes musulmanes, sortides, serveis i funcionament del centre.

Una vegada que l'Equip Directiu designa curs al nouvingut, es traspasa la informació al tutor/a que serà l'encarregat de l'acollida i de presentar-lo a cada professor que intervé per primera vegada.

Del primer dia de classe es destaca:

Es permet l'accés a l'aula del familiar que l'acompanya.

Dins l'aula s'organitza un grup d'alumnes, un dels quals conegui la seva llengua, que es responsabilitza de l'acollida i vetlla perquè participi de l'esplai i no es quedi sol/a a les entrades i sortides. Un d'ells comparteix amb el nouvingut un càrrec de la classe.

La professora d'Atenció a la Diversitat, juntament amb un/a alumne/a que parli la mateixa llengua, l'acompanya a un recorregut per les diferents dependències del centre per tal que l'alumne/a s'orienti.

Posteriorment, s'organitzen a l'aula activitats en les que pugui participar (joc, escenificacions, treballs amb

Foto cedida pel CP Sa Graduada de Sa Pobla

suport visual...). Es potencien les que treballen la llengua oral i impliquen comunicació i relació amb els companys i les que suposen una immersió (vídeos, contes, cançons amb suport d'imatges...).

És important assenyalar que els primers dies s'intenta que l'alumne/a no es vegi desbordat per un excés d'informació i de persones.

Una vegada que l'infant està mínimament adaptat es realitza una avaluació inicial, de la qual són responsables el tutor i el professor d'Atenció a la Diversitat. Inclou els hàbits escolars i tècniques instrumentals (domini oral i escrit de les llengües oficials i nivell de matemàtiques).

"Es comença pel català, que segons el Projecte Lingüístic del Centre és la primera llengua de l'escola, a fi de potenciar la llengua d'aprenentatge i de comunicació."

Els alumnes que presenten un retard de dos cursos o més, necessiten una Adaptació Curricular senzilla que es revisa cada trimestre, amb la seva avaluació corresponent.

L'existència al Centre d'una gran diversitat d'alumnat ha obligat l'Equip Directiu a replantejar l'organització del suport i l'elaboració d'horaris del professors. Es prioritza el suport a les àrees instrumentals. Es fan coincidir les hores de matemàtiques i llengua a 2n i 3r cicle, adjudicant dos mestres de suport a cada cicle, a més de les tutores. Per tant a cada cicle es fan quatre grups, els quals han d'ésser

internament heterogenis perquè es pugui aprofitar el model lingüístic dels companys de grup que són catalanoparlants o que han adquirit competència lingüística en català. Aquest model és més proper a les inquietuds i als interessos dels infants.

Per dur a terme el suport, adequadament i d'una manera efectiva, és molt important la coordinació, dins l'horari lectiu sempre que sigui possible, entre tots els mestres que realitzen aquesta tasca.

Quant al tractament de les llengües, si l'alumne de primària desconeix les llengües catalana, castellana i anglesa, no s'introdueixen més de dues llengües a l'hora. Es comença pel català, que segons el Projecte Lingüístic del Centre és la primera llengua de l'escola, a fi de potenciar la llengua d'aprenentatge i de comunicació.

L'aprenentatge del castellà s'introdueix una vegada l'alumne/a assoleix el nivell llindar de català. Pel que fa a la llengua estrangera s'ajorna el seu estudi fins que no s'obté un nivell mínim de comunicació en llengua catalana primer i castellana posteriorment.

Els alumnes d'incorporació tardana sense coneixements de la llengua catalana assisteixen, al començament de la seva escolaritat, a un taller de llengua, la temporització del qual es basa en la individualitat. El Pla d'Acollida recull unes proves de nivell llindar de català que es passen a aquests alumnes per confirmar la sortida d'aquest taller. Els alumnes d'educació infantil i primer cicle de primària reben el suport dins l'aula, perquè es considera que la llengua catalana, en aquestes etapes, és una llengua adquirida i no d'aprenentatge. Per aquest motiu, el centre no aplica un model específic d'aprenentatge de la llengua en aquests cicles.

La consciència que la integració de l'alumne al Centre no implica una integració a la localitat, ens mou a participar als projectes d'integració social que ens ofereixen altres entitats, com Ajuntament, Conselleria...

Amb aquesta situació de gran diversitat els membres de l'escola hem crescut personalment, ja que l'enriquiment és mutu i constant. Hem pogut aprendre a ser més tolerants, comunicatius, a respectar altres cultures i religions. No obstant això, la tasca ens obliga a avaluar i replantejar contínuament les nostres actuacions, exigeix molta entrega i un esforç addicional a l'hora de la preparació de les classes, i genera l'angoixa de no obtenir uns resultats immediats.■

Seminari In *Educació, diversitat*

Durant els dies 3, 4 i 5 de maig, es va celebrar el Seminari Internacional amb la participació d'unes 200 persones inscrites, i una mitjana de 150 assistents a cada sessió. Aquest Seminari va ser organitzat per l'STEI-i, dirigit per Pere Polo i coordinat per Fernanda Caro i Tomàs Martínez.

El dimarts dia 3, a les 10 hores es va fer la inauguració del Seminari, a càrrec de Pere Polo, director de l'Escola de Formació en Mitjans Didàctics de l'STEI-i i president d'Ensenyants Solidaris, amb l'assistència de Francesc Fiol, conseller de Cultura i Educació del Govern de les Illes Balears, d'Avel·lí Blasco, rector de la Universitat de les Illes Balears i Neus Santaner, secretària general de l'STEI-i.

Pere Polo va fer les presentacions corresponents i va agrair totes les col·laboracions rebudes per poder dur a terme el Seminari. Va destacar en la seva intervenció que les Illes Balears formen un teixit multicultural, un mosaic d'accents i de cultures i que actualment un 15,7% de la població està format per població estrangera. Que aquesta diversitat està constituïda pels nous veïns socials, arribats del Sud social i que són el reflex d'una globalització desigual i injusta, i que podria constituir un factor enriquidor, i per cohesionar tot això, hi ha tres dimensions: la política: accés a la residència, a la ciutadania i el dret de vot, independentment d'on vinguin; la social: poder tenir accés a un habitatge, gaudir dels serveis públics i que tinguin treball; i la dimensió cultural: reconeixement de les diferències. **Neus Santaner** va parlar sobre el problema que suposa que unes persones hagin d'abandonar els seus països d'origen i anar-se'n a treballar i

viure a llocs desconeguts, va desitjar que poguéssim treure profit del treball que es faria durant aquests tres dies i va agrair a totes les institucions i persones que havien fet possible el Seminari. **Francesc Fiol** va explicar que ja hi havia a la Comunitat un 10,1% de població estrangera i que a les escoles hi havia alumnat procedent de 103 països diversos i unes 40 llengües diferents, que li semblava un encert la realització del Seminari i que esperava que poguéssim treure i enviar-li conclusions. **Avel·lí Blasco** va felicitar els organitzadors del Seminari per l'encert que suposava la temàtica i pel repte que suposa al Sistema Educatiu, ja que s'ha de tenir com a objectiu aconseguir la interculturalitat i la sensibilització de tota la població.

A continuació **Neus Liabrés** va presentar **Pablo Gentili**, professor de la Universitat de l'estat de Rio de Janeiro, que havia d'exposar la ponència *Educació i ciutadania a Amèrica Llatina*. Va explicar amb gran claredat la seva ponència, va afirmar que a Amèrica Llatina encara no existia un sistema universal d'educació i va aportar com a tesi fonamental que majors inversions en educació no significaven un creixement econòmic superior del país, ja que això ha passat a Amèrica Llatina. Hi ha molts altres factors fora del sistema educatiu que

Intervenció de Pablo Gentili

Moment de la inauguració del Seminari Inte

possibiliten la millora de l'economia, i que, a vegades, el desenvolupament educatiu és una conseqüència positiva del creixement econòmic. I també que tenir més anys d'educació i de formació no significava una més gran capacitat per accedir al mercat de treball i va afirmar que això era una gran derrota per als progressistes, i que si l'educació era una inversió, ho era per ser més lliures, per sortir de totes les possibles esclavituts a les quals ens pot sotmetre la globalització neoliberal.

Seguidament Maria Antònia Font va fer la presentació de **Jaume Carbonell**, director de *Cuadernos de Pedagogía*, que va explicar la ponència *Més iguals que diferents. Una política educativa per al segle XXI*, que va començar fent una classificació de les persones segons l'estabilitat del treball que tenen, després va fer una repassada històrica a les lleis d'educació per constatar l'escolarització que possibilitaven i la que realment hi havia, i després va explicar 10 desigualtats existents en l'educació

ternacional

cultural i ciutadania

rnacional

actual, especialment en el camp de l'alumnat procedent de la immigració i va acabar afirmant que l'escola sola no pot resoldre ni combatre les desigualtats, que és necessari que es faci una política que aconsegueixi millorar les condicions de vida dels immigrants i una major inversió en l'escola, si no es vol després haver de fer la inversió en presons i policies.

Va començar un debat en el qual ja hi va haver molta participació i varen aparèixer afirmacions interessants com que la inversió en educació és necessària, però no suficient; que el

M. Antònia Font presenta Jaume Carbonell

fracàs en l'informe Pisa era perquè l'escola no ensenyava matemàtiques de la vida quotidiana ni la capacitat d'entendre textos i trobar-los sentit; que manquen campanyes per potenciar la lectura i les biblioteques; que és molt necessària l'educació d'adults; que s'ha d'allargar el temps d'ús de les instal·lacions escolars i esportives i que s'ha de potenciar l'escola pública, cosa que no es fa ni amb la LOE.

L'horabaixa del mateix dia, Tomàs Martínez va anunciar la pròxima ponent, **Isabel Carrillo**, professora de la Universitat de Vic, i ens va explicar el seu currículum. La professora va dissertar sobre el tema *Formació inicial i formació permanent del professorat per a un alumnat divers*. Va apuntar que la diversitat sempre ha existit a l'escola, però ara s'hi ha afegit alumnat amb diferents models de cultura i és el que ha causat desorientació. Que és necessari obrir l'escola a la realitat. També va assenyalar que a la universitat no es fa una formació en funció de les necessitats reals, sinó en funció de les quotes de poder dels implicats. Va criticar l'ensenyament a través de la universitat oberta, que és la que més desercions té i la que es fa a través d'Internet, perquè impedeix el treball en equip. Que les universitats es posen al servei de les empreses i la formació de les Humanitats va a la baixa i que la universitat no educa per preparar persones que puguin educar en la diversitat ni per a una escola inclusiva; també va afirmar que l'educació no iguala i que sempre són els mateixos que no arriben a fer o acabar estudis superiors. Que és necessari canviar el currículum hegemònic i educar en valors. Que s'ha d'educar en la interculturalitat, és a dir, que tots puguin construir la seva identitat. Que l'escola, moltes vegades, en lloc d'incloure,

Isabel Carrillo exposa la ponència

segrega; que s'ha d'educar en la llibertat, per aprendre a compartir i per viure en democràcia i que s'ha de formar futurs mestres que creguin en els drets humans i que puguin aplicar aquests coneixements d'una manera vivencial a l'escola.

Aquí es va obrir un debat que va tractar la temàtica de l'absentisme de part de l'alumnat immigrant, que a vegades era desitjat si eren alumnes difícils, que era necessari baixar la ràtio, que és necessari millorar molts d'aspectes dins i fora de l'escola i que aquesta ha de ser capaç d'educar perquè les persones siguin capaces de viure feliçment.

La darrera sessió del dia va ser una taula rodona sobre el tema *Polítiques educatives per a la convivència*. Pere Polo va presentar els integrants que eren Rafel Bosch, director general de Planificació i Centres de la Conselleria d'Educació; Neus Santaner, secretària general de l' STEI-i; Zohra Laaroussi, mediatra cultural; Manel Perelló, director de l'IES Josep Sureda i Blanes i Damita Pérez, infermera i professora associada de l'Escola d'Infermeria de la UIB.

Pere Polo va introduir la temàtica que s'havia de debatre i va fer unes quantes preguntes: com és possible integrar els immigrants?, quines són les polítiques dels governs per resoldre la

Taula rodona sobre **Polítiques educatives per a la convivència**

situació actual?, com es pot resoldre la problemàtica de la gent mig alfabetitzada i la gent analfabeta?, i cada un dels components va fer les seves intervencions de les quals destaquem: **Rafel Bosch** va presentar xifres d'escolarització d'immigrants i general. Va estar d'acord que el sistema d'escolarització actual no era l'adequat i també es va demanar si l'escolarització immediata era el millor sistema a aplicar. **Zohra Laaroussi** va assegurar que la recepció d'immigrants s'havia de fer des de la voluntat i el respecte i que havia de ser càlida i acollidora i que fan falta molts mediadors culturals i assistents socials per fer un acolliment complet a la família immigrant. **Neus Santaner** va afirmar que el professorat s'havia d'armar de molta valentia per poder fer mínimament una bona tasca de col·laborar a fer ciutadans i ciutadanes. Que s'havia de posar solució a la problemàtica existent o que d'aquí a uns quants anys el problema es pot convertir en irresoluble. **Manel Perelló** va assenyalar que era important aconseguir la identificació de l'alumnat i el professorat en la línia de valors dels centres i que s'havia d'educar en la

dignitat, la justícia i el respecte, a més de treballar conjuntament amb altres escoles, centres de salut, associacions, etc. **Damita Pérez** va contar la seva experiència al centre de salut de Son Gotleu i de tota la problemàtica i estrès que tenen les persones que pertanyen a famílies immigrants, va contar una sèrie d'anècdotes i de les dificultats que han de patir i les solucions que han de proposar per superar el problema lingüístic de comprensió. Va explicar la plataforma que s'havia format entre escoles, centre de salut i associacions, i va afirmar que manquen mediadors culturals i menjadors escolars. Hi va haver més preguntes del moderador i intervencions dels ponents i del públic, que va exposar i preguntar també i només destacaré la intervenció del **director general** que va dir que creia que sí que faltaven mediadors culturals i que s'havien d'aconseguir a través de la Conselleria de Sanitat i dels ajuntaments, i que estava disposat a fer tot el possible perquè les escoles de Son Gotleu que no tenen menjador en puguin tenir i que s'estava elaborant una llei sobre educació d'adults que creia que satisfaria les necessitats existents.

Dimecres, dia 4, a les 10 hores,

Margalida Mas, va exposar el currículum de **Sigfredo Chiroque**, professor i sociòleg, fundador de l'IPP (Institut de Pedagogia Popular de Perú), que va desenvolupar la ponència *L'emigració juvenil: determinacions, conseqüències i perspectives. El cas peruà*. Va especificar que els països que avui són desenvolupats i receptors d'emigrants, no fa massa temps n'havien estat emissors. Va dir que la plata que se'n varen dur els colonitzadors i immigrants espanyols equivaldria avui a 40.000 milions d'euros, i a vegades es pensa que d'alguna manera s'hauria de retornar l'espoli que s'havia comès. Que es feia una associació entre el poder, el color de la pell, l'autoritat i la violència. Va afegir que avui de cada 10 peruans, 3 són immigrants i que a l'Estat espanyol l'any passat hi havia uns 125.000 immigrants peruans. Que de cada dia és més difícil venir pels obstacles que es posen a l'hora d'obtenir el visat. Va exposar els impactes que suposen les migracions tant als països emissors com als receptors, la fuga de professionals i que la vida dels peruans està plena de sofriment i d'esperança. Va asseverar que de cada 100 estudiants peruans, 4 obtenen títol superior i només 0,5 troben treball i que això és una realitat que expulsa. Una de les principals conclusions va ser que els emigrants s'expliquen

Sigfredo Chiroque, fundador de l'Institut de Pedagogia Popular de Perú

per factors d'expulsió del país emissor i factors d'atracció del país receptor. Va afirmar que s'havia de formar en l'interculturalitat, és a dir, en el respecte de cultures i que no s'havia de cercar l'assimilació i que tot ens havia d'unir i res no ens havia de separar. Aquí va començar el debat entre els assistents i només destacaria una frase del ponent sobre com es podia fer per explicar la problemàtica a l'alumnat, quan va dir que es podia fer molta feina perquè els estudiants poguessin tenir consciència sobre les realitats que expulsen i intentassin posar-hi remei.

A darrera hora del matí, Juan Rodríguez va fer la presentació de **Hassan El Koe**, professor a Chefchaouen i membre de l'ONG ATED (Associació per al desenvolupament), que aportava al Seminari,

la ponència *Els joves, l'emigració i l'educació des de la perspectiva marroquina*. Va fer la conferència en francès i l'ajuda d'una traductora intèrpret, Beatriz Quirós. Va exposar que la seva associació pretenia la salvaguarda del medi ambient, fer una sèrie de projectes per a la joventut i introduir-los en el mercat de treball. Va explicar els conflictes dels adolescents, i les dificultats per convertir-se en joves primer i adults després. Va explicar el sistema educatiu des de la independència del Marroc el 1956: la primera arabització, les acadèmies educatives i la creació de la carta nacional de l'educació. Va afirmar que l'educació cultivava el valor de la ciutadania amb drets i deures. Que l'educació familiar estava impregnada per la tradició. Que a vegades s'han donat aliments a les famílies que enviaven

Hassan El Koe explica la ponència

les seves nines a l'escola, i que les dificultats orogràfiques i de llunyania també servien per impedir l'escolarització. Que al nord hi ha un 80% de dones analfabetes i que s'ha intentat resoldre el problema. Va concloure que els joves no tenen accés ple a l'educació ni als instituts, ni als col·legis ni a la universitat, que tenen una concepció negativa d'ells mateixos i que això fomenta l'emigració.

GLOBATEL, assessor de les telecomunicacions de l'STEI-i, líders en el sector de telecomunicacions en:

- Centraletes telefòniques (distribuïdor oficial de Panasonic)
- Xarxes estructurades
- Ample de banda (Imds) simètric
- Operadors de telefonia fixa (accés directe, accés indirecte)
- Telefonia mòbil
- Xarxa intel·ligent (sms 807 902)

 GlobalTEL
SERVEIS INTEGRALS DE TELEFONIA

Per contactar

902 999 696

www.globatel.net

gració. Que la migració és fomentada per la concepció errònia del món occidental, per la propaganda i per la influència de les generacions anteriors immigrants. Va proposar que l'Estat espanyol deixàs de ser policia d'Europa. Que els dos països fessin una comissió per estudiar la problemàtica actual, combatre les màfies existents i que s'aconseguís arrelar els joves als seus llocs d'origen a través de condicions favorables i una vida social estable. Després es va procedir al debat i a les intervencions del públic assistent i davant una pregunta sobre el cultiu de la planta que produeix el haixís a la regió de Rif, va indicar que el cultiu d'aquesta planta produïa molt més que el cultiu de qualsevol altre producte agrícola i que s'havien de cercar alternatives i que els estrangers eren els que anaven a fumar-lo i sobre per què no es preparava el país per al turisme, va contestar que s'estava fent.

A primera hora de l'horabaixa Àngels Cardona va presentar Margalida Tarabini, doctora en Dret i professora de la UIB, i Àlex Miquel, professor del Departament de Filosofia i Treball Social de la UIB, que varen exposar la ponència *Immigració, treball i ciutadania: Un recorregut històric i normatiu a l'Estat espanyol*.

Margarita Tarabini va expressar la necessitat d'una regulació supranacional, ja que la UE incideix en la immigració i la seva regulació com a control i no com a defensa dels seus drets. Després va anar explicant les idees principals de la Llei d'estrangeria, de les quals destacam que no es poden cercar solucions estatals a un fenomen mundial. També va explicar els requisits per poder treballar a l'Estat espanyol, tant si l'estranger no es troba a Espanya, si s'hi troba a l'empara d'una autoritza-

ció de residència, com si s'hi troba sense papers. També va anar desgranant les diferències que existien amb els immigrants i els ciutadans normals a partir d'un estatut jurídic i treball dels estrangers en situació regular i en situació irregular, quant a drets i deures. I va acabar afirmant que el sistema necessita immigrants invisibles, ciutadans que puguin ser explotats.

Àlex Miquel va aportar el nombre d'immigrants estrangers que hi a les Illes, els comunitaris i els no comunitaris i després va parlar de la discriminació laboral, que passava des d'una seguretat total com és el cas dels funcionaris o la gent que té contractes fixos, passant per la manca d'estabilitat dels fixos discontinus, fins arribar als vertaders discriminats que són els treballadors amb precari, contractes temporals no segurs i sense contracte. Va seguir tractant el tema de la discriminació racial directa i indirecta, amb treballs iguals i salaris més baixos i desproveïts de qualsevol mena de drets. Va remarcar que el sistema actual cercava persones que no tenguessin drets i retallar-los als qui en tenen i va posar exemples. Va parlar també que els immigrants de diferents llocs han estat considerats bons treballadors sempre que han acceptat treballs en condicions desavantatjoses, quan hi ha hagut

Un moment de la ponència de Margarita Tarabini i Àlex Miquel

conflictes ha canviat la consideració dels immigrants, cas d'"El Ejido". Àngels Cardona va parlar de la discriminació de la dona, de la seva invisibilitat i de les xarxes de prostitució. Es va assegurar que el mercat és discriminatori, ja que a treballs iguals les dones cobren menys. Hi ha elements diferenciadors per nacionalitats i per gèneres.

La darrera sessió del segon dia va ser una altra taula rodona sobre el tema *Vivències de l'emigració*. Fernanda Caro va presentar els participants que eren Jaime Zambrano, batxiller de Colòmbia; Rachid Faraj, llicenciat en Filologia Hispànica de Marroc; Madiop Diagne, llicenciat en Filologia Hispànica de Senegal i Rosario Rodríguez Coelho, llicenciada en Biologia d'Hondures. Havia començat la sessió amb un fragment de la cançó *Corrandes de l'exili* de Lluís Llach i **Fernanda Caro** va explicar que l'objectiu d'aquesta taula rodona era donar cara i veu a la immigració i remoure les consciències davant una realitat que expulsa, segons paraules del peruà Sigfredo Chiroque. **Rosario Rodríguez** va explicar part de la seva biografia i les dificultats per les quals havia hagut de passar i que essent llicenciada en Biologia i estant a punt de fer el doctorat, treballava en serveis domèstics. Va dir que ho havia passat molt malament, que l'havien explotada, li havien robat i que ella només volia educar els seus dos fills i tornar-se'n al seu país. **Jaime Zambrano** va dir que havia hagut d'abandonar Colòmbia, perquè era una persona incòmoda allà mentre feia el primer curs de Dret, i que l'havien amenaçat d'assassinar-lo si no se n'anava i havia hagut de partir. Va explicar que la seva condició

Taula rodona sobre **Vivències de l'emigració**

d'exiliat havia estat un greu obstacle per trobar feina. També va assegurar que havia tengut molts de problemes i poques ajudes a excepció de la moderadora quan era consellera de Benestar Social

amb el Pacte de Progrés. **Madiop Diagne** va explicar que cada vegada que retornava al seu país ho trobava tot canviat, el territori, les persones de la família i ell mateix. Va contar una anècdota de l'amo

d'un bar de s'Arenal que el treia defora perquè ell, que és negre, demanava un tallat, en lloc d'"un cortado" i va explicar que això era un complex que tenien molts indígenes que no s'atreuen a parlar la seva llengua i no podien consentir que els la parlàs un immigrant. També va afirmar que ells eren d'aquí com els altres i que podien defensar la terra, estar contra les autopistes i a favor del català tant com qualsevol i que se sentia un ciutadà d'aquí i exigia els mateixos drets. **Rachid Faraj** va explicar que veia que el primer i el tercer món es troben de cada dia més distanciat. Que per fer grans obres com el pla Mirall s'havia acudit a la gent del nord d'Àfrica i quan no se'ls havia necessitat els havien deixat

Sairpa S.L.

industria gràfica de calvià

MANIPULADOS

Solucions en impressió

DISSENY GRÀFIC - IMPRESSIÓ EN OFFSET
PLEGATS EN GENERAL - REVISTES COSIDES EN GRAPA
ENQUADERNACIÓ DE LLIBRES I CATÀLEGS EN RÚSTICA

C/. Illes Balears, 26 ■ 07180 Pol. Ind. Son Bugadelles (Santa Ponça - Calvià)
 Tel 971 69 76 76 - 971 69 92 67 ■ Fax 971 69 76 79
 E-mail sairpa@terra.es

abandonats. Va afirmar que s'havien fet centres d'immigrants per mantenir-los separats i que també s'havia volgut fer una presó per a ells i que els mitjans de comunicació creaven massa vegades alarma social contra els immigrants. A partir d'aquests moments es va obrir un debat entre els membres de la taula i els assistents i tothom va estar d'acord que era necessari donar-los la benvinguda i atorgar-los tots els drets que tenen les persones d'aquí com a ciutadans, ja que la ciutadania neix a partir de la democràcia. Hi va haver intervencions més optimistes i més pessimistes, però tothom va estar d'acord que els immigrants no havien d'haver d'agrair que se'ls hagués proporcionat feina perquè ells també havien proporcionat el seu treball i que era un dret que tenien, i que ells havien complert el seu deure.

Dijous, dia 5, a les 10 hores, Fernanda Caro va presentar el ponent **Bernat Riutort**, professor de Filosofia Política de la UIB, que va parlar sobre *Democràcia i ciutadania*. Va afirmar que la democràcia és un sistema de regles per poder prendre una decisió col·lectiva sobre un tema que ens afecta i que aquesta decisió es pren quan eren una majoria els afectats que l'acceptaven. De totes maneres va dir que això es complicava i al final eren unes elits les que dominaven la situació i tenien el poder. Va fer una mica d'història de com havia anat evolucionant i canviant la democràcia a través del temps. Va afirmar que les associacions internacionals no són gens democràtiques. I que la democràcia implica ciutadania, és a dir, els drets i els deures de les persones dins les col·lectivitats. Va parlar de drets individuals, de

Bernat Riutort exposa la ponència

propietat, culturals, ecològics, democràtics, etc. L'Estat està obligat a garantir els drets, però si aquest perd poder, com passa actualment, els garanteix menys. En aquests moments qui té molt de poder és el mercat. Quan hi ha hagut grans crisis econòmiques els drets de propietat han agafat més impuls que els socials. Va acabar la seva intervenció dient que en aquests moments d'acomodació neoliberal es van buidant els drets socials i polítics i que la ciutadania s'està empobrint. Aquí va començar el debat i es va demanar quina possibilitat tenen els ciutadans a través de la participació de poder canviar la situació. El ponent va afirmar que la participació era clau per actuar entre dominants i dominats, però que el poder del capital era immens. També se li va demanar quina possibilitat hi havia de controlar el capital. Bernat Riutort va contestar que era molt difícil, que s'haurien d'eliminar els paradisos fiscals, posar taxes Tobin, canviar les grans poderoses institucions: FMI, OMC, BM, etc., però que era molt difícil. Un assistent va demanar quin era el futur de la democràcia i què podien fer els sindicats i els partits. El ponent va dir que no tenia resposta per a això, encara que va parlar sobre les possibilitats de refermar la democràcia. També es va incidir en el que havia explicat el ponent, ja que la LOE retallava la

democràcia a l'escola en l'elecció de director i en els consells escolars. El ponent va acabar insistint que els partits es mouen quan les societats es mobilitzen.

La segona intervenció del dia la va fer **Marcos Roitman**, professor de la Universitat Complutense de Madrid, que defensava la ponència *A la recerca de la ciutadania perduda: consumidors o ciutadans*. Va ser presentat per Sebastià Serra que va afirmar que ens trobàvem davant un transgressor i va parlar d'un dels seus llibres en el qual s'ha explicat el socialconformisme.

Marcos Roitman va anar explicant si érem consumidors o ciutadans o si érem les dues coses. Ho va explicar a través de l'ús figurat del llenguatge. Va dir que a menys democràcia existia un llenguatge de mínims per creure que vivim en democràcia. Va anar repetint més de deu vegades durant la seva xerrada que "enunciar un problema no significa que s'estigui d'acord amb ell". Va explicar que no tenia res a veure la crítica amb l'argumentació. Va comparar les eleccions amb els productes d'un mercat. Només ens preocupam que siguin netes i per això posam apoderats que vigilin, igual que només ens preocupam que hi hagi molts productes als expositors, però llavors no vigilam si els elegits exerceixen el poder democràticament, igualment que no

Marcos Roitman: "Enunciar un problema no significa que s'estigui d'acord amb ell."

avaluam si els productes del mercat són saludables. Va afirmar taxativament que no hi podia haver gent d'esquerreres que fos progressista, ja que la idea de progrés era liberal; els liberals podien ser progressistes o conservadors, però els esquerrans només podien ser evolucionistes. Va seguir dient que existia un sistema de llibertats individuals i de propietat, però que no hi havia democràcia. Que la democràcia és una pràctica social de control del poder i que si no s'exercita, no existeix. Que la democràcia és conflicte i no consens. Que l'opinió pública no existeix, sinó que ens la fabriquen, que el mercat ho és tot i que elimina la política. Que el mercat ens iguala en l'àmbit del consum. Que el mínim de la democràcia es troba en el mercat i per això el ciutadà es converteix en consumidor. Que no es permet fer vagues o es demanen serveis mínims per no perjudicar els consumidors. Que no ens agrada ser demòcrates, preferim ser covards i socialconformistes. Després d'algunes intervencions del públic, el ponent va afirmar que l'expressió dels fòrums "un altre món és possible", no era gens adequada i que havia de ser "un altre món és necessari", ja que és necessari canviar la nostra conducta, el nostre comportament. Va assegurar que hem perdut el concepte de dignitat humana, que no ens hem de sentir culpables, sinó responsables i que el socialconformista és covard perquè no exerceix, no vol treballar la consciència.

A primera hora de l'horabaixa Joana Gual, professora de la UIB, va presentar **Antoni Tarabini**, sociòleg i president de GADESÒ, que havia d'exposar la ponència *És possible conviure diverses cultures?* El ponent va explicar que es tracta de veure si som capaços de dissenyar un projecte comú des de la diferència, ja que la diferència és

Un moment de la intervenció d'Antoni Tarabini

part consubstancial de les persones. Després es va referir als conceptes de multiculturalitat i interculturalitat i va explicar que era aquest darrer el que s'havia d'aplicar a la immigració. Va explicar que als immigrants se'ls exigia tots els deures, però no se'ls concedia tots els drets. I va explicar aquestes qüestions: el tractament incorrecte dels mitjans de comunicació, que estiguessin escolaritzats a les mateixes escoles, que no poguessin votar, etc. Va dir que es necessiten mediadors culturals per gestionar la diferència i que a Palma no n'hi havia cap, perquè els governants no tenien voluntat per resoldre aquesta problemàtica. Va explicar que hi havia conflictes latents que podien rebentar en qualsevol moment i va senyalar la zona de Pere Garau, com un d'aquests llocs conflictius. Aquí va començar el debat on es va assegurar que el futur era incert i molt negre i que per resoldre'l és necessari que la societat civil s'hi impliqui. Va sorgir una pregunta sobre la discriminació que havia existit amb els jueus i hi va haver unes quantes intervencions que varen explicar les seves vivències i experiències de la infància respecte del tema. Hi va haver intervencions que varen assegurar que si ens hi implicàvem els problemes existents es podien resoldre, però que els polítics no fan res per aconseguir-ho. El ponent va acabar la seva

intervenció amb un toc d'optimisme i va dir que havíem de tirar endavant i que si ens ho proposàvem, ho aconseguiríem.

La darrera sessió del Seminari Internacional va ser una altra taula rodona sobre el tema *Quins són els límits de la ciutadania?* Biel Caldentey, secretari d'Acció Sindical i Comunicació de l'STEI-i, va presentar els participants que eren Mercè Amer, representant de la Delegació del Govern a les Illes Balears; Carles Manera, professor d'Economia de la UIB; Ferran Gomila, advocat laboralista i Francesca Salvà, vicerectora de Relacions Internacionals de la UIB. **Biel Caldentey** després de fer la presentació va fer una pregunta per a tots els participants. Si en un món globalitzat, les mercaderies i els capitals tenen tants moviments, per què les persones no tenien els mateixos drets a moure's? **Carles Manera** va respondre des de l'Economia que és el seu camp de coneixement. Va afirmar que no era un antiglobalització, però que desijava una globalització més completa, justa i solidària, i, per això va indicar que les mercaderies no podien circular de sud a nord, i que això hauria de poder ocórrer. **Mercè Amer** va indicar que en una educació intercultural s'havia de permetre el diàleg, el respecte als altres i que s'havien d'establir unes normes bàsiques de convivència. Sobre la LOE va dir que era una llei de participació i debat i que tots els alumnes tenien els mateixos drets, tant els nouvinguts com els d'aquí. Després d'haver xerrat de la LOE i d'educació es va disposar a contestar la pregunta del moderador i va dir que els polítics no hi tenien massa interès i que havia d'existir un equilibri econòmic, social i mediambiental. **Francesca Salvà** va parlar de les universitats i dels principis democràtics

Taula rodona sobre **Quins son els límits de la ciutadania?**

tics, d'igualtat i llibertat de les persones que plantejaven. Va anar fent una mica d'història per situar tot el que volen fer respecte de la diversitat cultural, els canvis en els plans d'estudis, en les assignatures, etc. Finalment va parlar de la formació en valors i actituds que preconitzaven. Va afirmar que la UIB dedicava el 0,7% de del seu pressupost a la cooperació i que tenen estudiants fent pràctiques a països del Sud i que tenen una responsabilitat molt gran sobre diversitat cultural i immigració. **Ferran Gomila** va començar definint el concepte de ciutadania i va aprofitar per dir que l'immigrant no era considerat un ciutadà perquè no li reconeixien el dret de ciutadania, ni aquí ni al seu país. Va afirmar que entre els partits polítics que s'alternen en el poder a l'Estat espanyol no hi ha diferències de plantejament econòmic, però els dos tenen potestat per privar de drets polítics els ciutadans. Va assegurar que dos vots no eren igual, que no es podia comparar el vot d'un gran banquer amb el d'un ciutadà normal. També va dir en la línia d'altres ponents del Seminari, que en un món globalitzat una persona no té cap dret, només és un client i un usuari i es va declarar antiglobalització.

Després el moderador va voler fer una pregunta a cada participant, però només va tenir temps de fer-les als dos primers, i a continuació es va obrir el darrer debat amb el públic assistent. Destacam unes quantes

frases que es varen dir: que no s'haurien de formar guetos ni a les aules, ni a les escoles, ni als pobles, ni a les ciutats; que la informació dels mitjans està molt manipulada; que l'estudi de les causes de l'expulsió que fa que les persones immigrin és molt important; que si es vol que el món globalitzat sigui més just s'hi ha de donar entrada als països del Tercer Món; que si no es deixa de viure a costa dels països pobres, el món pot acabar amb l'espècie humana i que s'ha de pensar ja en un altre model energètic.

I aquí el moderador va donar les gràcies als assistents, va desitjar que els coneixements adquirits poguessin donar els seus fruits i varen acabar els actes del Seminari Internacional. ■

Text: Joan Lladonet

Fotos: Ramon Mondéjar i Pere Polo

ESTIU 2005

TUNÏCIA, vol directe des de Palma 397 €

JORDÀNIA, vol directe des de Palma 899 €

XINA, vol directe des de Madrid:

EstanÀa a DEQUÛN, 7 nits 1.100 €

EstanÀa a XANGAI, 7 nits 1.120 €

Capitals de XINA -tour regular- 1.790 €

Especial ESCANDINÀVIA, des de Madrid i Barcelona:

COPENHAGUEN-OSLO-FIORDS, 7 nits 1.125 €

ESTOCOLM - OSLO - FIORDS, 7 nits 1.295 €

OSLO - Regne dels fiords, 7 nits 1.375 €

Preus vàlids per a unes determinades dates.

No inclosos els enllaços des de Palma.

No incloses taxes ni visats.

Més informació:

Viajes
MARTEL S.A.

Viatges Martel, carrer Oms, 50 Tel.: 971723842 / ventas@viajesmartel.com

L'ESCOLA COM A PROJECTE SOCIOCULTURAL

Maria Luisa Hernández Juan
Sílvia Bonet Cairol
CP LLORENÇ RIBER, Campanet

Hi havia una vegada un poble molt petit on tota la gent es coneixia. Gairebé tots havien nascut aquí o eren de pobles veïns. Passat el temps, anaren canviant les coses i un fenomen estès a tot el país, que es deia immigració, arribà també a Campanet, que és així com es deia aquest poble.

Vingueren persones de diferents països a viure aquí, amb costums diferents, vestits diferents, menjars diferents, llengües diferents..., els fills començaren a l'escola, s'adaptaren amb esforç a les tradicions d'aquí: ara decoren l'escola per Nadal, canten gloses de Sant Antoni, mengen crespells i bunyols, escolten rondalles..., però... i ells?, d'on vénen? quines tradicions tenen? decoren per Nadal?, i quines cançons canten?, què mengen?...

Tots podem aprendre de tots, la mescla de tradicions és un fet que enriqueix totes les cultures. La nostra escola vol que aquesta realitat multicultural es converteixi en una realitat INTERCULTURAL, i que les diferències NO serveixin per tenir una visió negativa dels nous vinguts, sinó que mitjançant els seus coneixements arribem a aconseguir una bona convivència.

Aleshores varen pensar que era necessari despertar el valor de la Solidaritat, donar a conèixer altres cultures, pensar i reflexionar sobre quan "viatjar no és un plaer" (és una necessitat).

Per això decidiren obrir les portes a històries d'altres països, instruments d'arreu del món, ballarines orientals, menjars ètnics, cançons tradicionals, jocs de sempre, i, en definitiva, diferents maneres de viure la vida.

I així va ser. Tota l'escola s'hi va engrescar: nins, mestres, cuineres, mares... s'ho varen passar d'allò més bé i aprengueren moltes coses, sense adonar-se'n, coses veritablement importants que després, de mica en mica, els va fer més bones persones.

Cada un era diferent, especial, com els ocells del cel o els peixos de la mar i poc a poc feren UN POBLE MILLOR!

"I conte contat conte acabat, i si no és mentida és veritat."

Aquest conte -elaborat per a la setmana cultural- recull la voluntat del Centre de fer una escola oberta a l'entorn i lligada a les cultures que l'envolten.

A Campanet -com a la resta de pobles de l'illa- als darrers anys hi ha hagut un augment important del nombre d'immigrants, segons dades recents de l'Ajuntament s'ha passat de 84 immigrants extracomunitaris i 100 comunitaris l'any 2000 a 188 immigrants extracomunitaris i 152 comunitaris l'any 2005. Actualment al Centre hi ha 25 alumnes escolaritzats de diferents països, sobretot del Marroc (un 72%).

L'escola ha de ser sensible a les transformacions de l'entorn, és per això que aquest any l'equip directiu, amb el suport de la resta de personal docent, va

Foto cedida pel CP Llorenç Riber de Campanet

decidir -a principi de curs- elaborar un pla d'acollida i dedicar la setmana cultural a la interculturalitat.

La primera mesura que es va prendre va ser l'elaboració del Pla d'Acollida que és un document intern del Centre que forma part del Projecte Educatiu i del Projecte Lingüístic. Sorgeix de la necessitat de tenir estratègies i metodologies apropiades per a treballar amb l'alumnat d'acollida: una carta de presentació traduïda a l'àrab, un protocol d'entrevista amb les famílies, la matriculació, criteris per a l'adscripció de l'alumne nouvingut a un curs concret, l'acolliment de l'alumne a l'aula ordinària...

Qui l'elabora? En l'elaboració d'aquest document hi ha participat l'equip de suport format per un representant de l'equip directiu, que en aquest cas és la directora del Centre, el mestre de compensatòria, un mestre de Pedagogia Terapèutica, un mestre d'Audició i Llenguatge i un Auxiliar Tècnic Educatiu. Aquest document ha estat aprovat pel Claustre i seguidament pel Consell Escolar.

Objectius: L'objectiu principal que ens vàrem proposar va ser l'elaboració d'una eina útil per al nostre Centre de cara a l'acollida i la integració dels nouvinguts al context educatiu.

El Centre dins el marc de l'equip d'atenció a la diversitat planificarà la rebuda i l'adaptació de l'alumnat, organitzant els recursos a partir de l'avaluació inicial. Comptam amb la col·laboració dels Serveis Socials de l'Ajuntament (mediadora cultural) que juga un paper molt important per desenvolupar aquest pla, ja que és una peça clau en la implicació de la família en l'escola.

Com a segona mesura s'ha dedicat la setmana cultural a la interculturalitat. S'utilitza l'espai de l'escola com a punt de trobada i relació amb l'objectiu d'afavorir el coneixement d'altres cultures, costums i països i, al mateix temps, la creació de valors com són el respecte, la tolerància i la solidaritat.

En col·laboració amb les famílies dels nins de diferents països s'han proposat tallers i activitats per donar a conèixer costums, tradicions, gastronomia...

"...la nostra finalitat és fer possible la convivència, el coneixement i el respecte d'alumnes d'altres països i cultures..."

La proposta sorgeix de l'equip directiu per donar coherència a aquesta necessitat inicial de treballar:

Foto cedida pel CP Llorenç Riber de Campanet

primer la rebuda al centre del nouvingut i segon la seva integració.

L'equip directiu és l'encarregat de promoure que cada cicle prepari -durant les reunions de cicle i intercicle- activitats o propostes a realitzar durant la setmana cultural.

Objectius: L'objectiu principal és que l'escola sigui un dinamitzador actiu per a la socialització d'aquestes famílies nouvingudes. És a dir, que la integració no sigui només una integració escolar, sinó que a més sigui una integració social al poble.

Activitats: S'han organitzats dos tipus de tallers: uns amb monitors de diferents països i altres organitzats pels mestres. Per exemple: danses orientals, tallers de henna, expressió afroètnica, jocs del món, d'escriptura àrab...

Conclusions:

La nostra escola ha tingut en compte la seva realitat social i ha elaborat aquestes dues eines: el Pla d'acollida i la Setmana Intercultural per afavorir que l'escola sigui un marc de relació d'alumnes - educadors - famílies - personal no docent - gent del poble i tota la comunitat educativa, en general, on l'important siguin les persones i no d'on vénen o com són.

La nostra intenció és que la interculturalitat formi part de tota l'activitat escolar diària: PEC, currículum, aula...

Som realistes i pensam que no ho aconseguirem tot en un any, però tenim clar que la nostra finalitat és fer possible la convivència, el coneixement i el respecte d'alumnes d'altres països i cultures, i que aquesta adaptació a l'escola esdevingui -al mateix temps- una adaptació social. ■

IMMIGRACIÓ I SALUT LA PLATAFORMA CÍVICA DE SON GOTLEU COM A INSTRUMENT PER MILLORAR LA SALUT DEL BARRI

Damita Pérez Mariano
Infermera, delegada sindical de l'STEI-i

"Els estrangers inscrits al padró municipal tenen dret a l'assistència sanitària"

M'he permès escriure aquest article des de l'experiència de vint-i-dos anys de feina al barri de Son Gotleu, de Palma, com a infermera comunitària en el servei de pediatria.

El barri de Son Gotleu (deu el seu nom a una possessió que encara hi és) va néixer a mitjans dels anys 60, com a resposta a la necessitat de crear habitatges per als treballadors peninsulars que havien emigrat dels seus pobles d'origen com a conseqüència del boom turístic. Com a una de les seves primeres pobladores, puc constatar, que també hi varen anar a viure famílies mallorquines que deixaven la pagesia i el camp per anar a fer feina a Ciutat.

El nombre d'habitants en vint-i-dos anys no ha variat, el barri no té pràcticament lloc per on créixer, però sí la seva fesomia i la de la gent que hi viu. Els darrers quatre o cinc anys molts de nouvinguts hi han anat a viure, segurament perquè els resulta més fàcil trobar-hi habitatges i perquè els preus, malgrat ésser abusius per les condicions en què es troben, són més barats que en altres zones de Palma.

Els qui treballam al barri, anomenam a la zona dels habitatges de protecció oficial, "els picos" (ja que els seus carrers responen als noms dels cims més importants de la península: Pico Aneto, Pico Mulhacén) que és la part més deteriorada. Durant anys hem estat testimonis d'aquesta degradació, ja que no hi ha hagut cap intent de millorar o conservar les infraestructures existents.

El Centre de Salut de Son Gotleu ofereix atenció a unes 21.000 persones, de les quals unes 7.000 viuen en aquesta zona més marginal. Segons les estadístiques, que no representen la realitat, un 20% de les persones que viuen als "picos" són nouvingudes (pensam que aquesta quantitat és fàcilment duplicable). La seva procedència es diversa, la

majoria són d'Amèrica Llatina, del Magreb i de l'Àfrica subsahariana i en menor nombre, de l'Europa de l'Est.

Alguns d'aquests nouvinguts (no podem saber ben bé quants) viuen en condicions pèssimes: amuntegament (moltes vegades unes quantes famílies ocupen un mateix pis petit), manca d'aigua corrent, habitatges deteriorats...

A les males condicions socioeconòmiques en què es troben hi hem de sumar l'estrès que pateixen degut al seu propi procés d'immigració: dificultats per normalitzar la seva situació (malgrat les darreres innovacions de la llei de regularització), les barreres idiomàtiques, culturals i de les institucions, treballs en precari. Resulta evident que tot plegat pugui influir en la salut d'aquestes persones, tot i que segons els estudis, els problemes de salut que presenten estan més relacionats amb la precarietat de les condicions de vida en el país d'acollida que amb els seus països d'origen¹.

Consider important incloure els problemes de salut més freqüents de les persones nouvingudes en les diferents àrees, segons alguns treballs fets a Catalunya sobre el tema.

Salut mental

Segons alguns autors², la persona nouvinguda pot patir set tipus de dol o pèrdues bàsiques, generadores de trastorns emocionals i psicològics inevitables: la pèrdua de contacte amb els familiars i amics del país d'origen; la pèrdua de la llengua materna, la pèrdua de la pròpia cultura, dels paisatges i la terra, la pèrdua del seu estatus social, la pèrdua del contacte amb el seu propi país, entès com a grup o unitat poblacional i la sensació de pèrdua de la seguretat física.

Les manifestacions de dolor inespecífic (mal a tot el cos) són l'expressió d'enyorança i malestar d'algú

que està experimentant uns canvis radicals en el seu entorn i en la seva existència.

Segons un estudi fet a Barcelona l'any 97, el 48% dels homes nouvinguts i el 65% de les dones novingudes declaraven un estat de salut regular, dolent o molt dolent. A l'enquesta de salut de Barcelona 2000, les xifres per a la població general eren del 20% per als homes i del 29% per a les dones.

Salut maternal i infantil

Hem de destacar l'augment de la proporció de naixements de fills de dones procedents de països en vies de desenvolupament, i un índex de nadons amb pes baix en néixer, així com de prematurs. Aquest fet indica la conveniència de donar especial atenció a la salut reproductiva de les dones. També hi ha deficiències en la cobertura de les vacunacions i en la salut bucodental de la infància.

S'evidencia, segons estudis fets a Catalunya, un augment de naixements en dones adolescents i d'interrupcions voluntàries de l'embaràs.

En altres estudis es destaca el fet que cada vegada més la immigració recau sobre les dones. A aquest fenomen que es coneix com *la feminització de la pobresa*, s'hi vinculen sovint les treballadores sexuals (darrerament s'ha notat un increment de dones procedents de l'Àfrica subsahariana que fa pensar en l'existència de xarxes de prostitució organitzada)³.

"...les diferències culturals i la barrera idiomàtica esdevenen també vertaders obstacles en la tasca diària dels professionals de la salut..."

Pel que fa a **altres problemes de salut** com la SIDA, a Barcelona l'any 2001 el nombre de casos en estrangers va augmentar significativament. En altres països com el Regne Unit, la incidència de SIDA és deu vegades més alta en la població d'origen africà que en l'autòctona. Altres malalties com l'hepatitis B, la sífilis o l'hepatitis C són més freqüents entre la població nouvinguda, probablement degut al sector que es dedica a la prostitució que, en tenir més pràctiques de risc, és més vulnerable. La taxa d'incidència i prevalença de la tuberculosi també s'ha incrementat, a aquest fet hi contribueixen de manera especial les deficitàries condicions en què viuen.

Algunes malalties infeccioses, entre elles les parasitàries, també tenen rellevància entre la població nouvinguda.

En un dels pocs estudis fets a Mallorca l'any 2000, es varen revisar 2.595 històries clíniques de nouvinguts que havien consultat en centres de salut i hospitals (serveis d'urgències). El perfil de les principals malalties observades és molt paregut al d'altres estudis². Un 67% dels pacients d'aquest estudi eren homes i un 31% dones, amb una edat mitjana de 30 anys. La majoria havien consultat en serveis d'urgències i molts de casos corresponien a contusions i afectacions lumbars (probablement patologies laborals). Això fa pensar en la necessitat de revisar l'accessibilitat als serveis sanitaris d'aquestes persones i les condicions en què treballen.

A més dels problemes de salut, les diferències culturals i la barrera idiomàtica esdevenen també vertaders obstacles en la tasca diària dels professionals de la salut d'atenció primària. Per acostar-vos a la realitat quotidiana que ens envolta, m'agradaria explicar-vos dos casos reals que vàrem viure la meua companya de feina i jo un dia qualsevol al Centre de Salut de Son Gotleu. Només el nom és inventat.⁴

Foto: Damita Pérez
La persona nouvinguda pateix la pèrdua de la pròpia cultura, els paisatges i la terra...

En Jasse és un nin nigerià que té sis mesos i viu amb els pares i una germana major en una habitació en la qual hi ha tres matalassos al terra, amb la qual cosa no queda espai disponible per res més. Comparteixen el pis amb dues famílies més. Acudeix a la consulta d'infermeria per a la revisió dels sis mesos i la vacuna corresponent (la mare parla una

mica el castellà), prèviament l'ha visitada el pediatra, ja que fa poc ha patit una crisi asmàtica. En el transcurs de la visita li demanam a la mare com pren la medicació de l'asma. Com podem, li feim entendre que és necessari fer un canvi d'horari en la presa del medicament, així mateix li explicam l'alimentació que li correspon amb l'ajuda dels díptics per a fer les farinetes i els purés que estan dissenyats amb dibuixos molt clars i entenedors. Li administram la vacuna i a continuació li facilitam la pauta del paracetamol per alleugerir la reacció de la vacuna. Comprovam que ha entès totes les explicacions, ens acomiadam i li donam cita per a la propera visita. Encara no han passat el portal de la consulta quan la mare torna entrar, ens diu que vol consultar una cosa al pediatra, en oferir-nos a intentar resoldre-li el problema, ens diu així com pot i amb gestos que el nin va restret. Això ens fa tornar repassar l'alimentació amb l'ajuda dels díptics, recomanant especialment les fruites i verdures que poden ajudar a solucionar el problema.

Com podeu veure, una consulta aparentment senzilla, es pot complicar de manera exagerada, per les dificultats que suposen les barreres idiomàtiques i culturals sense disposar dels recursos i el temps necessaris.

L'altre cas és refereix a una consulta d'una família magribina: na Nousha té sis anys i acudeix un horabaixa a les sis amb la seva germana de 20 anys, un altre germà de 10 i un altre més petit de 4. Ve per actualitzar el seu calendari vacunal, ja que li manquen unes quantes vacunes. La germana gran té cura dels germans, porta vel, pareix més gran de l'edat que té, no ens entén gens, no participa a no ser que li diguem al nin de 10 anys que ens faci d'intèrpret quan volem

Foto: Damita Pérez

Paguen lloguers molts cars per un pis i hi viuen unes quantes famílies amuntegades

esbrinar qualche cosa. En un principi havíem pensat que era la mare de la Nousha fins que el nin de 10 anys ens ha assabentat que la mare va morir al seu país fa 2 anys, no podem saber de què va morir (la germana gran no ho sap o no ho vol explicar), ens diu que el pare que viu aquí, es va tornar a casar amb una dona que viu al Marroc. Amb totes aquestes explicacions, el temps va passant i no ens hem adonat que na Nousha que sap que ve a vacunar-se i el seu germà petit s'han posat molt nerviosos. Donam per acabada l'entrevista sense poder aclarir massa la situació d'aquesta família en notar que la tristesa dels germans més grans va augmentant i decidim posposar-la per a un altre dia en què haurem d'intentar que la situació sigui més propícia

Aquesta consulta molt més complexa i moltes altres paregudes fan que es produeixi un sentiment de frustració entre els professionals que actuen amb molt de voluntarisme però sense poder donar solucions davant una problemàtica tan diversa.

D'aquestes dues situacions es desprèn que a més de formació en temes d'immigració i més recursos, la incorporació dels mediadors culturals en l'atenció primària de salut és del tot imprescindible. En moltes ocasions els nins magribins actuen d'intèrprets de les seves mares o d'altres familiars en les consultes, fomentant-se d'aquesta manera l'absentisme escolar.

Vista la situació que vivim els professionals sanitaris i no sanitaris del Centre de Salut vull contar com a partir d'aquesta frustració i en veure que per part d'algunes institucions no hi havia voluntat de millorar les coses, espontàniament va sorgir la idea de fer uns tallers de castellà per a dones magribines. Prèviament havíem elaborat els díptics d'alimentació del primer any de vida i, en organitzar uns tallers juntament amb treballadors dels serveis socials per valorar la seva comprensió entre les mares, vàrem veure que no ens podíem entendre. Per això vàrem considerar que era necessari organitzar els tallers de castellà i al mateix temps afavorir la seva integració. El principal motiu de fer aquests tallers va ser perquè vàrem prioritzar el greu problema de comunicació de les persones novingudes. Aquestes, en un principi, degut a l'entorn en què viuen i a la política lingüística i d'integració de la nostra comunitat autònoma, l'única llengua que coneixen una mica, a més de la seva, és la castellana.

A partir d'aquesta relació amb els serveis socials del barri va néixer la idea de formar una plataforma amb altres professionals o veïnats del barri disposats

a treballar junts per a millorar les condicions de la gent que hi viu.

La plataforma cívica de Son Gotleu va començar a funcionar ara fa dos anys i les entitats que la formam som:

Institut de secundària Josep Sureda i Blanes, Col·legi públic Joan Capó, Col·legi públic Es Pont, Col·legi públic Gabriel Valseca, Centre de Salut, Parròquia Corpus Christi, Serveis Socials Llevant Nord, Càritas, S.O.S ajuda infantil i A.D.I.N.E, associació d'immigrants nigerians. Altres persones que acudeixen a les reunions de forma no sempre continuada (en algunes ocasions hi han assistit representants de la policia local i el policia nacional de proximitat del barri).

Des del començament hem mantingut reunions mensuals a les que sempre acudeixen la majoria de participants.

A les primeres reunions férem una posada en comú de les problemàtiques dels diversos sectors i una anàlisi de les necessitats prioritàries del barri:

- Augmentar recursos socio-sanitaris.
- Treballadors socials a les escoles.
- Mediator cultural, que podria ser compartit per unes quantes entitats.
- Més educadors de carrer, els nins passen moltes hores sols al carrer o a casa seva, mentre els pares treballen.

"...la frustració que suposa no poder donar respostes efectives als problemes de la comunitat que repercuteixen enormement sobre la seva pròpia salut."

- Dotar les escoles de menjadors, només una de les quatre escoles públiques en disposa, fet que resulta incomprensible en un barri d'aquestes característiques.
- Més treballadors familiars.
- Introduir la figura de l'educador familiar.
- Crear un centre de dia per a persones majors i un per a infants.
- Reivindicar el centre cívic que fa uns anys va concedir l'Ajuntament per a poder fer activitats lúdiques i formatives destinades a nins i joves.
- Millorar les infraestructures i la seguretat.

Coneguda un poc més la realitat del barri, paral·lelament a les reunions hem duit a terme un seguit d'activitats que us presentaré de forma resumida:

Dos tallers de castellà per a dones magribines amb servei de guarderia. Cada taller amb dos nivells d'aprenentatge: un per a dones analfabetes i un altre per a les que saben llegir i escriure un poc en la seva llengua. Les mestres que imparteixen els tallers són voluntàries, encara que fa uns mesos l'Ajuntament ens ha concedit una mestra. També s'han fet algunes sortides culturals.

Reunions amb representants de l'Ajuntament i altres institucions amb la finalitat d'aconseguir un interlocutor i subvencions.

Organitzar una escola d'estiu enguany per a 60 nins amb una subvenció concedida per la Delegació del Govern.

Posada en marxa recentment d'un altre taller de castellà obert a totes les persones novingudes (gràcies a una petita subvenció i a la dotació d'un altre professor per part de l'Ajuntament).

Per dur a terme les activitats, hem fet distints grups de feina. Un d'aquests grups es reuneix per fer una escola de pares.

La darrera iniciativa de la plataforma va ser presentar una esmena al Ple de l'ajuntament de dia 31 de març de 2005 juntament amb els partits de l'oposició, per demanar un pla de rehabilitació integral de Son Gotleu. L'esmena va ser desestimada.

Malgrat el desinterès d'algunes institucions, la plataforma cívica constitueix per a les persones que la formam, una sortida a la frustració que suposa no poder donar respostes efectives als problemes de la comunitat que repercuteixen enormement sobre la seva pròpia salut.

BIBLIOGRAFIA

- 1- S. Serra Busquets i altres. *La immigració, països emissors i les Illes Balears*. Palma. Ed. Cort. 2003
- 2- Acchotegui J. "Los duelos de la inmigración". *Jano, psiquiatria i humanidades* Vol. II, 1:10-14.
- 3- Jansa J.M, Garcia de Olalla P. Desigualtats en la salut i la immigració. En: Borrell, C, Benach, J. Coord. *Les desigualtats en salut a Catalunya*. Barcelona. Ed. Mediterrània 2003.
- 4- Comunicació presentada per Trinitat Planas (infermera) al Club Diario de Mallorca sobre la necessitat d'incorporar els mediadors culturals a l'atenció primària de salut. Palma. Octubre de 2004. ■

PROJECTE MADRASSA

Caterina Oliver i Miquela Vidal

Membres de la comissió educativa d'Escola en Pau

Madrassa: paraula àrab que significa "escola". I d'això tracta aquest projecte, d'escolaritzar nins i nines que a causa d'un conflicte bèl·lic de divisions territorials han nascut a un campament de refugiats.

Les seves famílies, des que l'any 1976 l'antiga colònia del Sàhara va ser militarment ocupada per Marroc i Mauritània, varen refugiar-se a Tindouf, zona hiperàrida de la Hamada argelina en condicions climàtiques hostils, sense cap possibilitat econòmica de desenvolupament i amb una dependència absoluta de l'ajuda internacional proporcionada per l'ONU i algunes ONGs. És sabut que els darrers anys l'ajuda alimentària ha disminuït i s'han accentuat les mancances alimentàries, sanitàries i educatives fins a extrems alarmants.

Els infants nascuts als campaments són el sector de la població més perjudicat. No coneixen altra realitat que l'exili i les seves expectatives de futur són desesperançadores.

Foto cedida per Miquela Vidal

Cada any, l'Associació d'Amics del Poble Sahrauí organitza el projecte "Vacances en Pau", entre 100 i 200 infants dels campaments del Sàhara Occidental passen l'estiu acollits per famílies de les Illes Balears.

L'any 1999 un grup de famílies acollidores visitarem les famílies dels infants sahrauís a qui havíem acollit aquell estiu. Es crearen uns forts lligams afectius entre les famílies i ens proposarem ajudar-los a millorar les expectatives de futur dels seus fills.

"Els campaments de Tindouf estan ubicats a una zona desèrtica i despoblada, on no hi ha fàbriques, ni electricitat, ni aigua canalitzada..."

Ens va impressionar escoltar les vivències dels joves que havien tingut la sort de poder anar a estudiar a Cuba, deixaven les seves famílies als 10 anys i no els tornaven a veure fins que, amb la carrera universitària acabada, tornaven als campaments de refugiats. Temps de conèixer un altre món, una altra llengua, una altra manera de viure...10 anys d'enyorança.

Altres parlaven de la seva experiència a un internat d'Algèria, amb unes condicions terribles (no massa més que la resta d'argelins amb qui compartien l'escola). Hi estaven tot el curs escolar i tornaven els estius a veure les seves famílies i a ensenyar part del que havien après, a qui no hi havia pogut anar.

Foto cedida per Miquela Vidal

Això ens va fer pensar que podíem intentar posar en marxa un projecte perquè venguessin a estudiar aquí. Tan a prop i tan lluny... Sàhara i Mallorca.

Així va néixer l'Associació Escola en Pau i va començar a caminar el projecte Madrassa.

És el seu tercer curs, ha costat moltes energies, temps, reunions amb institucions balears i sahrauís, maldecaps, paperassa, però, sobretot, ha estat emmarcat amb la il·lusió de saber que donam a aquests infants la millor eina per al seu futur: una formació, una educació, dins un ambient familiar, com un més de la casa, de l'escola, del poble, però sense deixar de banda qui són, d'on vénen i què vol el seu poble.

Volem donar l'oportunitat que tinguin uns estudis de Primària i ESO, i amb vocació de continuïtat cap a estudis universitaris i/o professionals.

L'acolliment no és fàcil, aquests infants provenen d'un lloc que no té res a veure amb el nostre, ni amb altres llocs del món on existeix una

mica d'estructura econòmica. Els campaments de Tindouf estan ubicats a una zona desèrtica i despoblada, on no hi ha fàbriques, ni electricitat, ni aigua canalitzada, ni camps de cultiu, ni llocs d'oci, ni platges, ni piscines, ni centres comercials, ni juguetes, ni carreteres, la circulació de vehicles és escassa... un lloc on poden moure's en llibertat, on hi ha pocs perills socials: robatoris, enganys, agressions, alcohol, drogues... però que no poden anar més enllà de les seves vil·laies i daïres (poblats). Per això tot el que troben aquí els és nou i, a la vegada esdevé un perill; cal ensenyar-los i acostumar-los com si es tractassin d'infants molt petits.

No es regeixen per uns horaris tan sistemàtics com els nostres i, naturalment, tenen una manca grossa d'hàbits d'estudi.

La seva cultura, religió, costums, també tan diferent a la nostra, fa difícil l'acceptació mútua. Cal parlar molt del que és correcte i del que no ho és en un lloc i en un altre. S'ha d'intentar aprofundir en el coneixement mutu i s'ha d'inculcar i afavorir el respecte i la tolerància.

En tots aquests temes ens és de gran ajuda el professor Abdi Chiak. Les seves funcions són:

- impartir classes de llengua i cultura àrab, cada dissabte al matí, al CP Eugeni López de Palma.
- mediar entre els infants, les famílies acollidores i els centres docents on segueixen les classes.
- recollir i donar tota la informació acadèmica als organismes educatius sahrauís i transmetre tota la informació necessària (d'adaptació, comportament, relació,

estudis, salut...) a les famílies de cada infant.

- acompanyar en el viatge d'anada i tornada el grup d'infants.

Gràcies a la seva manera de ser i de fer s'han solucionat petits conflictes i s'han trobat grans solucions.

Actualment hi ha 37 nins i nines sahrauís, repartits per diversos pobles de Mallorca. El primer grup (22) va arribar el curs 2002-2003, i el segon grup (15) ha arribat durant aquest curs 2004-2005.

Foto cedida per Miquela Vidal

"Escola en Pau" organitza el retorn dels infants als campaments, cada estiu, perquè passin el màxim de temps possible amb les seves famílies sahrauís. L'associació vetlla perquè no pateixin desarrelament ni pèrdua d'identitat cultural, fomenta les relacions d'amistat entre les

famílies acollidores i afavoreix l'agermanament de famílies acollidores amb famílies sahrauís, fent-les sentir que formen part d'un projecte comú.

Es tracta d'ajudar els infants, les seves famílies i el Poble Sahrauí que necessita professionals ben formats per poder construir el seu futur.

El projecte també pretén oferir a la població de les Illes Balears un model harmònic de convivència intercultural en els àmbits familiar, escolar i social, fonamentat en la tolerància, el respecte i el coneixement de l'altre, és a dir, ofereix un caire de sensibilització amb voluntat de neutralitzar les tendències xenòfobes establertes en alguns sectors de la nostra societat.

Les ganes de progressar dels al·lots, la dedicació de les famílies, l'esforç dels centres educatius i d'un grup de voluntariat d'"Escola en Pau" fa que vagin superant poc a poc totes aquestes dificultats i cada progrés esdevé un esdeveniment que cal festejar.

Les famílies acollidores fan tot el que poden i més, però calen suports de tota casta. Aprofitant que aquesta revista la llegim, majoritàriament, mestres, voldríem demanar gent disposada a donar unes hores del seu temps (tan preuat, avui en dia) per ajudar a la integració d'aquests infants en el nostre sistema educatiu.

L'experiència és diferent i difícil. Però ho paga viure-la!■

FES-TE VOLUNTARI-VOLUNTÀRIA D'ESCOLA EN PAU.

INFORMACIÓ:

Miquela Vidal. Correu-e: quelavj2@hotmail.com.

Caterina Oliver. Correu-e: shera4@wanadoo.es.

Julià Mascaró. Telf. 971655477

UNA OPORTUNITAT PER REFLEXIONAR: PARTICIPACIÓ DE L'ESCOLA EN EL PROJECTE COMENIUS

Equip coordinador del ProjecteComenius
CP Rafal Vell, març de 2005

Ja fa dos cursos escolars que al CP Rafal Vell participam en un projecte Comenius sobre atenció a la diversitat. D'ençà que ens vàrem reunir per primera vegada per envestir la tasca fins ara mateix hem fet un recorregut d'experiències plenes i enriquidores personalment i professionalment. L'itinerari d'aquest viatge i l'equipatge que hem anat adquirint és el que voldríem exposar i compartir en aquest escrit.

L'inici del projecte i els objectius

El punt de partida el podem situar en la participació de la direcció del centre en un seminari de contacte del programa Sòcrates. La finalitat d'aquests seminaris és precisament posar en contacte centres de diferents països europeus. Fruit d'aquesta primera trobada i de les informacions que se'n derivaren, el claustre de professors va aprovar la participació en el projecte Comenius sobre el tema "Atenció a la diversitat".

Una vegada decidits a començar a treballar ens vàrem comunicar amb els que serien els nostres socis: l'escola Santarves de Siauliai, a Lituània, i l'escola Fialho d'Almeida a Cuba, Portugal.

Encara que molts de nosaltres no teníem cap experiència en programes d'aquest tipus, vàrem començar a pensar com ens podríem organitzar per treure profit d'aquesta oportunitat que se'ns oferia. Per això, el primer pas va ser definir què ens proposàvem. Així vàrem començar per concretar els objectius del projecte, que són els següents:

Conèixer la manera com es treballa amb els alumnes amb necessitats educatives especials a cada un dels centres associats

Compartir la informació a partir de les necessitats i demandes de cadascun dels centres

Esbrinar el tipus de suport més adient per a aquells alumnes que el necessitin quant a agrupaments, recursos personals, materials, adaptacions curriculars, interacció amb les famílies i amb altres organismes externs, i les accions que duen a terme els diferents professionals implicats: els mestres tutors, especialistes i de suport, l'equip directiu i els altres col·lectius del centre.

Tot això amb la intenció d'extreure conclusions que ens ajudassin a donar una millor resposta als nostres alumnes.

La primera tasca va ser confeccionar un qüestionari per tal de facilitar aquest intercanvi d'informació i de fixar un punt de partida comú

QÜESTIONARI D'INTERCANVI D'INFORMACIÓ SOBRE NEE

- ♦ *En quin tipus d'alumnat està basat el nostre projecte?*
- ♦ *Qui treballa amb aquest alumnat?*
- ♦ *Qui detecta que un infant té necessitats educatives específiques o necessita d'un suport?*
- ♦ *Com s'adapten els currículums a aquest alumnat?*

Foto cedida pel CP Rafal Vell

- ♦ *Com es du a terme la coordinació entre el professorat que realitza tasques de suport?*
- ♦ *Quin material s'utilitza amb aquest alumnat?*
- ♦ *Com solucionam les dificultats de conducta a la classe?*
- ♦ *Com avaluam el suport?*
- ♦ *En quin entorn es duen a terme les sessions de suport? (aula ordinària, petits grups dins o fora de l'aula ordinària, individualment dins o fora de l'aula ordinària...)*
- ♦ *Com es du a terme la coordinació amb les famílies i altres recursos externs?*

Foto cedida pel CP Rafal Vell

Aquesta eina va resultar fonamental per estructurar aquest intercanvi abans esmentat amb les altres escoles amb qui treballam.

Al mateix temps procuràvem facilitar i optimitzar el contacte amb els nostres socis de Lituània i Portugal. Certament, aviat vàrem tenir la necessitat de contactar personalment amb els equips de mestres amb qui treballàvem. Per això, als missatges per correu electrònic s'hi varen afegir sessions de vídeo-conferència i converses amb messenger amb la utilització de la web-cam.

Una vegada recollida la informació bàsica que ens havíem proposat, la següent passa va consistir a organitzar les visites a cada un dels països. Aquestes experiències han marcat el projecte, de forma que percebem com hi ha hagut un punt d'inflexió important abans i després d'aquests viatges.

Els viatges com a punt d'inflexió

Vàrem viatjar una representació de la nostra escola i la de Portugal cap a Lituània, el mes d'abril de 2004.

Visitar el país i conèixer directament les persones i els entorns amb els quals havíem treballat va suposar un impuls molt important al projecte. Podríem dir que l'experiència va suposar un enorme enriquiment tant professional com personal, encara que no estam segurs de poder diferenciar els dos aspectes en aquest cas.

El viatge a Lituània ens va permetre conèixer la realitat educativa i social d'aquell país.

Lituània és encara un país jove en desenvolupament, va ser el primer país Bàltic que començà un procés de secessió de l'antiga URSS (no va ser república independent fins el 1991) i existeix una consciència molt generalitzada en la importància de l'educació per al desenvolupament del país. Això es tradueix en una dotació important de recursos per part de l'Administració i també en una implicació de les famílies en l'educació dels seus fills, de forma que els mestres troben un suport a la seva tasca educativa.

La tranquil·litat i el respecte amb què els infants aprofitaven els recursos materials, l'espai de l'aula i el tracte entre companys i adults ens convidà a reflexionar sobre l'educació en valors i la relació entre escola i família en el nostre entorn. Aules menys nombroses que les nostres, també amb menys hores lectives, però també amb equips de suport més poc dotats de material i personal. Aquest personal de suport atén grups d'alumnes per edat i tipus de dificultat fora de la seva aula ordinària, i també algunes hores dins l'aula.

La següent activitat, dins el present curs escolar, va ser organitzar i rebre la visita dels companys de les escoles de Lituània i Portugal. Les activitats que es varen organitzar varen consistir en visites a la nostra escola, a dues escoles de primària i a dos instituts, a la UIB i al CPR, i a cada un d'aquests llocs es varen preparar diferents actes: assistència a sessions de classe, conversa amb representants del centre, una conferència i una taula rodona. A més, vàrem intentar que coneguessin també la nostra realitat social i el nostre entorn, complementant les activitats professionals amb algunes visites i activitats més lúdiques.

S'ha d'agrair la participació de tota la comunitat educativa en aquestes activitats, d'una manera que ens va fer sentir a tots membres i partícips d'un mateix projecte d'escola, d'un mateix projecte educatiu.

Què pensam? Què hem fet i què volem fer?

Després del viatge vàrem tenir oportunitat de reflexionar sobre les formes d'atendre la diversitat de l'alumnat, de les semblances i diferències entre diferents sistemes educatius.

Semblances, en relació a l'objectiu de treballar per una escola inclusiva, que fomenti la integració i la normalització social de les persones amb discapacitat i de tot l'alumnat en general. També en les dificultats amb què tots els docents ens trobam: bàsicament, derivades de la impotència davant una tasca que sovint ens pareix gegantina, i en la manca de recursos, materials o personals, per atendre els nostres alumnes.

Diferències, en l'estructura del sistema educatiu, en la forma d'organitzar el suport, en el nombre d'alumnes amb necessitats educatives especials, en la percepció i la importància que es dona a l'educació, en la forma de viure a l'escola a cada país.

Per tot això, i continuant amb els objectius que ens havíem proposat, vàrem aprofitar una idea que posaven en pràctica a Santarves (l'escola de Lituània), que consisteix en demanar a l'alumnat com se sent a l'escola. Ells ho titulen **"Em sent bé quan em sent segur"**. A nosaltres ens va parèixer molt interessant demanar als propis alumnes com vivien l'escola, i especialment com perceben les mesures de suport que tenim organitzades. Per això hem confeccionat un qüestionari adreçat a l'alumnat, i estam treballant també en un qüestionari adreçat al professorat i a les famílies. El qüestionari dels alumnes ens permet recollir dades sobre:

- Si es troben a gust amb el suport que reben (ja sigui dins o fora de l'aula).
- Si són conscients o no dels sistemes d'ajut que se'ls proporcionen.
- Quines coses mantindrien i quines canviarien de la classe i de l'escola.
- Quines coses de les que es fan a l'escola els fan sentir alegres o tristes, tranquils o nerviosos, etc.

Foto cedida pel CP Rafal Vell

Demanar l'opinió als propis implicats, alumnat, mestres i famílies, ens ajudarà a destriar si les mesures de suport són adequades a les seves necessitats, si ajuden o destorben en la integració en el grup i a l'escola, si les perceben com a necessàries o els provoquen problemes de relació... Si se senten, en definitiva, membres d'un entorn normalitzat que al mateix temps intenta donar resposta a les necessitats educatives de tots els infants.

I, per suposat, continuar reflexionant. Entenem que una escola de qualitat és aquella en la qual tots els sectors que la integren tenen també la capacitat de participar en l'avaluació i d'expressar la seva opinió. Que és capaç d'adaptar la resposta educativa a les necessitats de l'alumnat, de tot l'alumnat que és, en definitiva, la peça clau i l'objectiu primordial de tota la nostra acció educativa. Aquest és, segons la nostra opinió, el gran avantatge de participar al projecte Comenius: tenir l'oportunitat de reflexionar per, al cap i a la fi, millorar.

Per a una informació més detallada sobre el projecte i els resultats obtinguts us recomanem visitar la pàgina web del CP Rafal Vell: <http://www.mallorca-web.net/cprafalvell> on trobareu un enllaç al "projecte Comenius"■

PLAÇA 18®
serigrafia

La millor selecció tèxtil per a promocions en serigrafia

Tel: 971 660 422

Polígon Son Noguera, Lluçmajor www.pl18.com

A PROPÒSIT DEL SILENCI SOBRE L'INFORME PISA 2003 (1)

BALEARS: UNA EDUCACIÓ A LA DERIVA

Joan Buades

Professor de Llengua Catalana i Literatura a
l'IES Sant Agustí d'es Vedrà (Sant Josep, Eivissa)
jbeltran@gmail.com

El desembre passat, l'OCDE (l'Organització per al Desenvolupament i la Cooperació Econòmics) va fer públics els resultats de l'anomenat PISA 2003, un estudi comparatiu sobre el rendiment i la qualitat escolar a 41 estats, des dels EUA fins a Tailàndia. L'avaluació mesura especialment la competència lectora, en matemàtiques i en ciències de la natura, de l'alumnat de 15 anys. Si en la seva primera edició, l'avaluació lectora va tenir prioritat (PISA 2000), ara l'èmfasi s'ha posat en les matemàtiques i en l'anomenada "capacitat de resolució de problemes" de l'alumnat. La mostra ha abastat 250.000 alumnes, gairebé 11.000 a Espanya. És interessant ressaltar que en alguns estats (com ara el Regne Unit, Itàlia o Bèlgica), l'estudi inclou mostres regionals. Així, per exemple, a Espanya, hi trobem també els resultats per a Catalunya (amb més de 1.500 alumnes avaluats), el País Basc i Castella-Lleó.

Els resultats de PISA 2003 reflecteixen enormes diferències, sovint impensables, entre sistemes escolars d'estats i regions del Nord i del Sud. Resumint molt, destacaríem que:

En **matemàtiques**, Hong-Kong/Xina, Finlàndia i Corea del Sud encapçalen el rànquing i Espanya se situa en el lloc 27. Catalunya constituiria el número 24, però quedaria darrere de Castella-Lleó i el País Basc, per aquest ordre.

Pel que fa a **comprensió lectora**, destaquen Finlàndia, Corea i el Canadà, mentre que Espanya, la trobem en la posició 28. Catalunya figuraria al lloc 26, amb uns resultats també pitjors que els nord-castellans i bascos.

Quant a **ciències naturals**, Espanya ateny el 28è lloc, molt lluny dels primers (Finlàndia, Japó i Hong-Kong/Xina). Catalunya hi obté el seu "millor" resultat, situant-se al 19è lloc, amb el mateix nivell que Castella-Lleó i per sobre del País Basc.

Finalment, el rànquing sobre **capacitat de resolució de problemes** l'encapçalen Corea, Finlàndia i Hong-Kong/Xina. Espanya ocupa un discretíssim 29è lloc i, tot i els seus millors resultats (plaça 25), Catalunya tindria els pitjors resultats de les tres àrees esmentades.

Pel que fa a la composició interna de l'alumnat, Espanya té un perfil baix dins l'OCDE, ja que només té la tercera part d'alumnes excel·lents en relació a la mitjana. Catalunya palesa una gran mediocritat, amb menys alumnes de nivell ínfim però amb només la meitat d'alumnes destacats.

Balears, zero educatiu

Malauradament, PISA 2003 no valora el sistema educatiu de les Balears. Ara bé, en una societat il·lustrada, benestant i globalitzada del segle 21 com diem que som, això seria l'excusa perfecta per beure de les nostres fonts i començar a pensar. En el segle XVIII, el filòsof Immanuel Kant polemitzava sobre què era la Il·lustració i ens llegava mots d'una contemporaneïtat colpidora: "Mandria i covardia són les causes que una part tan gran d'homes, després que la natura els ha

alliberat fa temps de direcció aliena, romanguin per gust menors d'edat al llarg de la seva vida, i sigui tan fàcil per a altres erigir-se en els seus tutors. Ser menor d'edat és tan còmode!". Ni que fos com a modest homenatge, ara que fa 200 anys que Kant ens va deixar, ja pagaria la pena dedicar temps a reflexionar sobre com estem educativament, amb qui ens podem comparar, qui volem ser. En tot cas, aquí van algunes conjectures com a convit al diàleg.

D'entrada, una intuïció: devem estar encara pitjor que a Catalunya i a Espanya. Si aquestes pràcticament mai no ocupen cap dels 20 primers llocs de l'estudi sobre 41 estats, a les Balears ens deu correspondre un lloc ben discret a la cua del rànquing, molt més prop dels EUA o Tailandia que no pas de Finlàndia. Un racó del món sense estadístiques fiables com el nostre sempre tindrà excuses per no reconèixer tan indecorosa distinció, però el rendiment del sistema educatiu balear és visiblement baix. Sense cap ànim d'exhaustivitat, és innegable la percepció que som dels primers en "fracàs escolar", tot i que cap autoritat mai no ha volgut donar compte del nivell de desescolarització real de l'arxipèlag. L'absentisme escolar a l'ESO és una dada secreta. D'igual manera, la visibilitat estadística del creixent grau d'alumnes a temps parcial i itinerant en aquesta etapa és nul·la. Per a qui visqui a les Balears litorals i urbanes (és a dir, a les zones demogràficament i econòmicament dinàmiques com ara la badia de Palma, Eivissa o Formentera), comença a ser freqüent el fenomen d'obtenir majoria de suspesos en cursos que veuen desaparèixer uns quants alumnes durant l'any acadèmic.

La població amb estudis universitaris és cada cop menor dins el total, en un context d'explosió demogràfica a recer de l'allau constructora i turística. L'educació d'adults és anecdòtica i marginal, malgrat que hi ha moltíssima gent que ha començat a treballar als 16 anys sense fer ni el batxillerat ni seguir cap mòdul de capacitació professional. La diversitat d'oferta de formació tècnica i professional és molt reduïda i està deslligada normalment de qualsevol relació a llarg termini amb un món empresarial que presumeix d'excel·lència i capacitat d'innovació.

La formació del professorat es redueix a l'esforç personal i privat, ja que no hi ha cap suport sostingut, suficient i modern que permeti reciclar el cos docent pel que fa a habilitats instrumentals bàsiques (noves tecnologies, anglès, etc.) i a resolucions pacífiques i integradores de situacions de conflicte potencial (mediació, treball intercultural, pedagogia de la cooperació i de projecte de feina...).

La burocratització i compartimentació dels centres i del conjunt del sistema educatiu recorda la del franquisme, però el cada cop més freqüent recurs a l'autoritarisme davant l'anomia escolar no troba davant cap resistència o contrapoder democràtic entre un professorat anorreat i una comunitat amb cada cop menys cohesió social.

"Aquest "oblit" (que retrata la manca de projecte alternatiu de l'anomenada esquerra o del nacionalisme nostrats) explica el diferencial negatiu del sistema educatiu balear si el comparem amb el d'altres indrets."

Aquestes tendències no són exclusives de les Balears. Ara bé: per la seva magnitud extrema mereixerien una atenció professional, social i política que ara no tenen. Si les Balears mai no hem gaudit d'un estat del benestar bàsic (educació inclosa), crec que hem perdut també el tren de meitat dels 90, que prometia la definitiva modernització i suficiència del sistema escolar. L'escenari pre-transferències estava farcit de projeccions demogràfiques sobre la fi del "baby boom" i la disminució d'alumnat matriculat en comparació amb la dècada anterior (de 150.000 passaríem a 140.000 de mitjana). Aquells anys van estar marcats per la controvèrsia sobre la suficiència econòmica de les transferències que havien d'arribar, sense parar atenció a què ens queia a sobre com a

resultat d'un "laissez faire, laissez passer" cec en favor d'encimentar al màxim les Balears. Aquest "oblit" (que retrata la manca de projecte alternatiu de l'anomenada esquerra o del nacionalisme nostrats) explica el diferencial negatiu del sistema educatiu balear si el comparem amb el d'altres indrets.

Gràcies a l'orgia de ciment i turistes que afavorim, ens hem convertit en la zona de l'Estat amb més capacitat d'atracció de població exterior, per davant de Madrid, Catalunya o Canàries. La nostra és la més jove proporcionalment d'Espanya i, per tant, el creixement demogràfic seguirà imparabile almenys la pròxima generació. Mentrestant, el nostre sistema escolar experimenta un accelerat esfondrament enmig del silenci general. Així, les úniques notícies relacionades amb l'educació tenen a veure bé amb el "problema" d'haver d'estudiar per part d'una població jove que, sovint, no té ni idea de perquè li servirà (quan al mercat laboral submergit es poden guanyar 2.500 i 3.000 euros mensuals nets i en negre sense fer tanta marrada), o bé amb la "necessitat" d'incrementar la vigilància policial dels centres. Mentrestant, discretament però imparablement, la llengua pròpia esdevé més i més estrangera per a la majoria de la infància i joventut i s'acosta el dia que tornarà a ser mostra de "respecte i tolerància" la voluntarietat del coneixement i ús escolar del català.

En resum, l'educació a les Balears va a la deriva amb símptomes evidents de pèrdua de clients (desescolarització a la franja obligatòria però també al batxillerat i a la universitat) i manca de sentit social més enllà de la custòdia temporal de gent jove (aculturació i

fragmentació progressiva, pròpies d'unes societats d'al·luvió amb pocs elements d'integració comunitària). En un sentit, doncs, molt precís, els resultats d'un PISA 2003 a les Balears s'assemblarien molt als magres resultats dels EUA. Totes dues són societats noves, amb una població històrica en permanent reculada, amb una demografia galopant, un estat del benestar raquític i un nivell cultural i un capital social molt baixos. Amb la important diferència que allà són el cor de l'Imperi i aquí no passem de ser perifèria menor. És aquest l'escenari que volem, el d'una societat de províncies a la nord-americana? El d'un sistema educatiu no universalista, marginal en la vida social tret de l'extrema competitivitat de les universitats d'elit?

"En un sentit, doncs, molt precís, els resultats d'un PISA 2003 a les Balears s'assemblarien molt als magres resultats dels EUA."

Els resultats de PISA 2003 han obert una viva polèmica sobre la

qualitat dels sistemes educatius europeus en estats com França, Alemanya o Bèlgica. Temes com ampliar l'oferta d'escoles integrals de matí i tarda, la democratització i autonomia dels centres, les condicions d'una formació contínua i de qualitat del professorat, el marge d'individualització de l'ensenyament o el paper de la llengua en la integració social i el diàleg intercultural, són objecte de debat en l'àmbit polític i dins la comunitat educativa.

En canvi, a les Balears (per no parlar de tot Espanya), PISA 2003 no sembla interessar ningú, ni tan sols dins la comunitat educativa. Les incògnites es redueixen a saber què quedarà d'una LOCE mai no desplegada ni finançada en una nova reforma educativa, ara esquerrana, que va a pas de tortuga, sense perspectives que pugui tenir mai prioritat pressupostària i a esquena d'un debat social ampli. O a aclarir si el govern central millorarà un poc el finançament birriós d'unes competències bàsicament de gestió però no normatives. O, com a mínim, a veure si aconseguim equiparar el plus d'insularitat balear amb el canari, ni que sigui a terminis... No ha arribat l'hora d'obrir un debat de fons sobre quina educació volem? ■

I JORNADES Salut laboral i riscos psicosocials a l'ensenyament, 11 i 12 de març

Margalida Mas Ferriol

Tècnica Superior en Prevenció de riscos laborals i membre de la Comissió Executiva de l'STEI-i

La incertesa, l'ambigüitat, i la falta d'informació, el temor a les conseqüències de no poder adaptar-se als ràpids i nombrosos canvis organitzatius i tecnològics que se'ns plantegen són importants fonts d'estrès. Les conseqüències que aquests canvis tenen en els hàbits personals, socials i laborals dels individus han convertit l'estrès en un protagonista de la salut i de l'economia.

Els riscos psicosocials estan tenint gran repercussió mediàtica. Quantes vegades hem sentit parlar de mobbing, de burnout, d'estrès? L'estrès laboral i els riscos psicosocials són un poc més que una moda: tenen un important impacte en la salut i la qualitat de vida de les persones, en la competitivitat de les empreses i en l'economia dels països.

Foto: Francesc X. Alomar

Moment del taller **Aprendre a negociar a l'aula**

La Comissió Europea identifica l'estrès com el primer problema de salut laboral en aquest nou segle i estima que el 40% de les treballadores i treballadors de la UE pateixen símptomes d'estrès i que els seus costos superen els 20.000 milions d'euros. En un estudi de la Fundació Europea per a la millora de les condicions de vida i de treball, l'estrès apareix com a segona causa de problemes de salut associats al treball (representant aquests el 28%) i diversos estudis consideren que més de la meitat de les baixes estan provocades per causes relacionades amb l'estrès.

Les organitzacions no solament poden ser causa de situacions de riscos psicològics, sinó que també poden ser les receptores de les seves conseqüències,

afegint-se als problemes derivats de l'absentisme, afectant també, al rendiment i a la qualitat del servei, provocant nombrosos errors i accidents, una presa de decisions lenta i ineficaç, un lideratge ineficient, conflictes personals i falta d'implicació, de creativitat i de capacitat innovadora.

En aquest context, es varen presentar les **I Jornades de salut laboral i riscos psicosocials a l'ensenyament**, organitzades per l'STEI-i, amb la finalitat d'analitzar i debatre aspectes interessants sobre els riscos psicosocials en l'àmbit laboral, tant des del punt de vista d'anàlisi i diagnòstic com de les intervencions de prevenció, control i millora de la qualitat de vida professional.

En les jornades es va fer una reflexió sobre distints aspectes que incideixen en la salut i en el benestar dels treballadors i treballadores de l'ensenyament, posant de manifest que una gran part els sofreixen en el seu lloc de treball per falta de mesures preventives i per desconeixement en aquesta matèria.

Els temes tractats en les distintes ponències, (les variables associades a l'estrès, l'assetjament psicològic en el treball i el seu abordatge jurídic, la síndrome del cremat, la intimidació entre l'alumnat i l'acció sindical en aquests camps) demostren que molts treballadors docents estan en situació de sofrir riscos sense ser conscients d'això, el que posa en evidència la falta de prevenció en una matèria tan important com la salut psicològica i ambiental de les persones i els seus entorns en l'àmbit laboral.

Les ponències posen l'accent en la necessitat de prestar especial atenció a les condicions de l'entorn de treball, ja que ens trobam davant un problema col·lectiu, d'organització del treball, no davant un problema individual imputable a la persona i a les seves característiques individuals.

Cal recordar que la legislació en salut laboral vigent contempla els riscos psicològics i considera una infracció greu la negligència d'aquesta matèria, amb la consegüent depuració de la responsabilitat civil o penal de l'empresari.

Per dur a terme aquestes jornades, vàrem comptar amb la participació d'experts, professionals i representants de diferents administracions, universitat i associacions sindicals.

Foto: Francesc X. Alomar

Rita Fraga conta la seva experiència al Brasil

Rubén Belandia (responsable de salut laboral de l'STE-EILAS) i Domingo Ortolà (coordinador de salut laboral de l'STEPV) varen analitzar la Llei de Prevenció de Riscos Laborals i la problemàtica que els riscos psicosocials suposen per a l'exercici sindical en l'ensenyament.

Miquel Tortella (professor de la UIB) va analitzar les amenaces psicosocials que envolten la pràctica de la docència. Entre les que podem citar l'estrès, l'assetjament ("mobbing"), la intimidació i la síndrome de Burnout o del professor "cremat". Isabel Oliver (Tècnica en PRL - CAIB) ens va aportar una ponència sobre la síndrome de burnout (síndrome del professor cremat).

Esperança Bosch (professora de la UIB) va analitzar el "mobbing" i les seves conseqüències.

Ferran Gomila (advocat) va plantejar la defensa jurídica i va analitzar sentències contra l'assetjament psicològic.

"...la lluita per unes condicions laborals saludables que fomentin el benestar físic, psíquic i social del conjunt de treballadores i treballadors..."

José María Aviles (responsable de salut laboral de la confederació d'STEs-I) va abordar el tema del "bullying" o intimidació i maltractament entre l'alumnat.

Les jornades varen comptar amb dos tallers, un sobre prevenció del risc psicosocial mitjançant l'humor a càrrec de Luis Arboledas (metge i membre del club de l'humor) i un altre dirigit per Carme Ramis

(professora de la UIB) sobre com aprendre a negociar a l'aula.

A més, en aquestes jornades comptarem amb la presència de Rita Fraga, directora del SINPRO SP (Sindicat de Professors de São Paulo) i responsable de salut laboral de Brasil) que amb la seva ponència, ens va endinsar en la problemàtica que es viu a Sao Paulo i en les seves condicions de treball.

Esperam que amb aquestes jornades haguem contribuït a cridar l'atenció de la societat i de les administracions sobre la nostra salut laboral i alguns dels problemes que més ens afecten com a col·lectiu, al mateix temps que hagin suposat un impuls més al nostre compromís en la lluita per unes condicions laborals saludables que fomentin el benestar físic, psíquic i social del conjunt de treballadores i treballadors de l'ensenyament.

El nostre objectiu és clar, promoure la millora de les condicions de treball elevat el nivell de protecció de la seguretat i la salut dels treballadors en el seu lloc de treball. Aquesta millora de les condicions de treball inclou evidentment la correcta gestió dels riscos psicosocials i els seus efectes sobre les persones que treballen en la nostra Comunitat.

La veritat és que el que no coneixem no ho podem canviar. És clar que hauríem de cercar nous espais de reflexió i d'intercanvi en la intervenció sobre l'organització del treball i aconseguir un millor estat de salut i de qualitat de vida de la població treballadora. ■

BASES TEÒRIQUES I PROCEDIMENTALS SOBRE L'HORT ESCOLAR

Celso Calviño Andreu
Jerònia Sampol Fornés
Mestres del CP Rafal Vell de Palma

Una de les peculiaritats més importants de l'escola actual és la classificació dels continguts en conceptuals, procedimentals i actitudinals. Aquesta diferenciació que, pedagògicament i didàcticament, en un principi ens pot resultar no massa significativa, de veritat, com veurem, ho és.

Fins fa relativament poc temps, en general a tots els centres escolars, els únics continguts que es tenien en compte i es prioritzaven eren els conceptuals, amb la seva càrrega de fets, esdeveniments quasi sempre abstractes, sense jerarquitzar ni lligar, i en moltes ocasions molt genèrics i de difícil comprensió per a l'alumnat. En el cas de les ciències naturals, disciplina que actualment a l'educació primària està integrada a l'àrea de Coneixement del Medi Natural, Social i Cultural, s'ensenyaven i aprenien de memòria una sèrie de conceptes en el llibre corresponent a cada matèria, i en moltes ocasions, aquesta informació s'exposava de forma poc atractiva i amb un gran dèficit iconogràfic, i sobretot amb una càrrega conceptual molt accentuada enfront d'una mancança de continguts procedimentals i actitudinals. Això implicava que s'aprenien les ciències naturals i més específicament l'estudi dels éssers vius, animals i vegetals, amb un sol recurs, el llibre, i sense sortir de l'aula. Un tipus d'escola on l'alumne era un simple receptor de conceptes i el mestre un transmissor d'informació.

Avui aquest tipus d'escola és obsoleta. L'escola que podem anomenar "postmoderna" que té la base en l'Escola Nova i en l'Escola Moderna creu que l'alumnat és el principal protagonista dins el procés

d'ensenyament-aprenentatge, però un protagonista actiu i participatiu. Segons Freinet: *"Deim Escola Moderna i no Escola Nova perquè insistim molt menys en l'aspecte de novetat que en el d'adaptació a les necessitats del nostre segle. Una tècnica de l'escola tradicional pot integrar-se perfectament en les nostres concepcions si permet i facilita les modalitats de treball que nosaltres preconitzam".*¹

L'adaptació als nous mitjans i noves formes d'ensenyar i aprendre és la base de l'escola d'avui, així com la incorporació de totes les metodologies que ens puguin servir per dur a terme un ensenyament-aprenentatge més afectiu. A més, hem de pensar que Freinet amb aquestes paraules feia referència al segle XX i a hores d'ara ja caminam dins el segle XXI, el segle de la informàtica, de l'exploració de l'espai i de la globalització. Per tant, si volem treure un màxim aprofitament didàctic, convé fer ús de tots els recursos, metodologies i mitjans que estan al nostre abast.

Avui, seguint les tendències constructivistes, ja no basta adquirir conceptes de forma arbitrària, és a dir, aprendre una determinada matèria, sinó que és l'alumne el que ha de construir el seu propi coneixement, a partir dels preconceptes que ja posseeix. Però el més important i molt lligat amb aquesta construcció és proporcionar-li eines per aprendre a aprendre. *"Des de la concepció constructivista l'aprenentatge escolar és un procés actiu des del punt de vista de l'alumne, en el qual aquest construeix, modifica, enriqueix i diversifica els seus esquemes de coneixement respecte als distints continguts escolars a partir del significat i el sentit que pot atribuir a aquests*

¹ C. Freinet i R. Salengros: *Modernitzar la escuela*. Edit Laia. Barcelona. 1972.

continguts i al propi fet d'aprehendre'ls".² Per tant, més que adquirir una certa informació, es tracta d'ensenyar a cercar-la, ordenar-la, processar-la i saber-la aplicar en el moment oportú. Els conceptes no tenen importància com a tals, sinó com a eina per poder arribar a altres conceptes més generals i abstractes. Per això, ja no és com hem dit abans, abocar conceptes dins un recipient buit o quasi buit que és necessari omplir, sinó encaixar-los dins unes xarxes mentals més complexes. Tot això implica la necessitat de saber, abans de començar un determinat tema o experiència, quins són els esquemes conceptuals de cada alumne i les bases conceptuals genèriques de la classe o grup, i des d'aquestes començar a treballar conjuntament professors i alumnes. Els preconceptes són bàsics per aprendre.

Un altre punt molt important a tenir en compte tant des del punt de vista social com educatiu són els mitjans d'informació, els quals també han contribuït a donar un canvi espectacular a les formes d'ensenyar i, de rebot, a les maneres d'aprendre de l'alumnat. Avui en dia la societat està abocada a rebre una gran informació a través dels mitjans de comunicació així com també amb els mitjans informàtics i més particularment a través d'Internet. És necessari preparar l'alumnat per accedir a tota aquesta informació i saber-ne treure un màxim profit. Per això, és necessari aprendre a processar-la i destriar la que realment necessiten. Treballar i formar amb aquests mitjans és molt necessari.

Ara bé, el més important de tot per poder aplicar un ensenyament-aprenentatge efectiu i real, des del punt de vista pedagògic i didàctic, és potenciar la motivació. En moltes ocasions sentim a dir que els alumnes no es preocupen ni s'interessen pels estudis, que passen de tot, que no s'impliquen en el seu aprenentatge..., això fa que sigui imprescindible cercar eines i recursos que siguin motivadors. "Hem comprovat que la ciència ben plantejada "enganxa" els alumnes, els du a raonar, a parlar, a experimentar, a gaudir...".³ El treball a l'hort n'és un exemple.

L'aprofitament de l'entorn com a recurs és una altra necessitat bàsica per poder aprendre. Debesse-Arvisset es demanava com és possible que hi hagi professors que ensenyin les fulles dels arbres amb un llibre i a dins la classe si basta sortir a fora de l'aula

per poder observar-les detalladament: l'anvers i el revers, els seus nervis, els contorns, el pecíol... Si volem ensenyar ciències naturals ho podem fer amb una metodologia activa, empírica i inductiva, a través de l'observació i del descobriment guiat, tot ajuda a fer un ensenyament-aprenentatge més significatiu.

Tots aquests processos són aplicables a la coneixença de les plantes de l'hort escolar que es

Foto cedida pel CP Rafal Vell

poden dur a terme a través de l'estudi i l'observació directa i completar-ho amb la investigació amb els mitjans informàtics. A l'hort podem ensenyar, donar a conèixer i treballar científicament els components d'aquest ecosistema i no fer l'estudi de forma mecànica i poc motivadora. A més hi podem treballar de forma plena molts de procediments, eina bàsica i imprescindible per aconseguir un ensenyament-aprenentatge efectiu. "Treballar de manera exclusiva continguts conceptuals despulats de la seva base experiencial i funcional pot tenir com efecte immediat impedir la participació i la implicació adequada en el procés de molts d'alumnes, que podrien, no obstant, tenir molts més recursos i instruments des d'un enfocament més procedimental o actitudinal dels continguts".⁴ Els continguts procedimentals tenen un caràcter científic i instructiu.

Davant d'aquests punts exposats, com són aprenentatge actiu i participatiu, aprenentatge significatiu, mitjans d'informació i informàtics, motivació, continguts procedimentals, etc., el treball a l'hort es presenta com un recurs imprescindible per dur a terme aquest tipus d'ensenyament-aprenentatge, a la vegada que possibilita un treball procedimental intens.

2 J. Onrubia: "Enseñar: crear zonas de desarrollo próximo e intervenir en ellas" a *El constructivismo en el aula*. Edit Graó. Barcelona. 1995.

3 N. Sanmartí: "Un reto: mejorar la enseñanza de las ciencias" a *Las ciencias en la escuela*. Edit. Graó. Barcelona. 2002.

4 J. Onrubia: "Enseñar: crear zonas de desarrollo próximo e intervenir en ellas" a *El constructivismo en el aula*. Edit Graó. Barcelona. 1995.

Foto cedida pel CP Rafal Vell

Sabem igualment que l'experiència a l'hort propicia el desenvolupament dels continguts actitudinals, és una eina molt adequada per adquirir valors i adoptar normes de comportament i de respecte cap a l'entorn en particular i cap a la natura en general, així mateix, permet estudiar el bloc dels éssers vius -plantes i animals- a partir de la realitat i d'una forma concreta. En un altre article opinàvem sobre l'hort: "*L'activitat de l'hort permet treballar d'una forma globalitzadora i interdisciplinària (socials, naturals, llengua, matemàtiques, plàstica...) a la vegada que es treballen de forma general els diversos continguts: conceptuals, procedimentals i, sobretot, actitudinals. Tot aquest procés permet al professorat disposar d'una sèrie d'ítems avaluatius que en altres activitats escolars no és possible aplicar tan clarament (capacitat d'observació, relació, comparació, deducció dels fets, plantejament d'hipòtesis, seguiment de normes de comportament).*"⁵

En resum, l'experiència a l'hort té uns objectius molts clars:

- ♦ Utilitzar una didàctica activa i participativa.
- ♦ Potenciar un aprenentatge significatiu.
- ♦ Aprendre a elaborar mapes conceptuals i esquematitzacions.
- ♦ Fomentar la motivació.
- ♦ Respectar l'hort i la natura en general.
- ♦ Reconèixer l'hort com un ecosistema.
- ♦ Conèixer els éssers vius de forma real.
- ♦ Introduir els mitjans audiovisuals i informàtics en l'experiència.

- ♦ Plantejar-se hipòtesis i problemes i cercar les possibles solucions.
- ♦ Utilitzar instruments de laboratori com per exemple la lupa binocular.
- ♦ Elaborar plànols i murals.
- ♦ Desenvolupar capacitats (observar, relacionar, diferenciar, classificar, deduir, comparar...).
- ♦ Realitzar experimentacions.

Després de l'argumentació i explicació teòrica que sustenta el treball a l'hort, passam a la descripció pràctica de l'experiència per deduir i analitzar cada un dels continguts procedimentals que s'hi treballen.

- ♦ El treball a l'hort significa apropar les ciències naturals i més específicament els animals i vegetals a les pròpies vivències de l'alumnat. A l'hort, l'alumnat pot observar de forma directa i real els petits animals i les plantes, pot estudiar la seva morfologia, el seu comportament i el seu hàbitat, és a dir, aprendre a través de la pròpia experiència, i això implica potenciar la seva motivació i ganes d'aprendre.
- ♦ Aquesta experiència implica un treball en grup classe, en petit grup i individualment. D'aquesta manera es potencia l'ensenyament compartit on els alumnes intercanvien les seves pròpies observacions i experiències i d'elles extreuen noves conclusions i deduccions.
- ♦ Es pot utilitzar com a centre d'interès i debatre a l'aula amb l'alumnat si volen dur a terme l'estudi de les plantes i animals en el lloc on aquests viuen i es desenvolupa la seva vida, és a dir, a l'hort.
- ♦ Una altra passa important abans de començar de forma pràctica el treball a l'hort és detectar quins són els coneixements previs que tenen sobre la feina a l'hort, els animals i les plantes. Després tenir clar quines coses els agradaria aprendre.
- ♦ Es reparteixen a cada alumne dos quaderns, un sobre teoria de plantes i animals i un altre sobre la feina a l'hort i fitxes per a cada planta que se sembla. La part informativa consta d'un text i de mapes conceptuals, aquesta serveix primordialment com a eina de consulta i a la vegada s'ha d'estudiar de forma significativa, és a dir, aprendre segons el ritme de cada alumne. En l'elaboració d'aquests quaderns hem tengut molt

5 C. Calviño i J. Sampol: "L'hort escolar com a eina per adquirir valors, normes i actituds al CP Rafal Vell " a la revista L'Arc nº 14/novembre 2001.

present la informació que ens ha donat l'alumnat en els coneixements previs esmentats. Aquest fet fa que sigui una tasca constant la renovació d'aquest material elaborat pel professorat.

- ♦ L'anada a l'hort serveix per aconseguir un aprenentatge significatiu sobre les plantes i els animals, així com per conèixer i diferenciar cada una de les seves parts. Tot es fa empíricament mitjançant l'observació directa, que pot ser primerament guiada i després observació individual o en grup de forma lliure. Sense observació, sense manipulació, no hi ha ciència.
- ♦ Amb els instruments de laboratori es fa un estudi de cada una de les parts i de la morfologia de la planta així com dels petits animals. La lupa binocular és una eina imprescindible en el treball a l'hort. Les observacions en el laboratori mai no es fan amb éssers vius, es tracta d'observar-los de forma directa en el seu medi natural, ara bé, si trobam fulles seques, arrels de plantes, petits animals morts, són observats amb la lupa binocular. Les experimentacions de laboratori familiaritzen l'alumnat amb el treball investigador.
- ♦ La confecció de murals sobre la planta i les seves parts serveix per reforçar tot el procés d'aprenentatge. Totes les observacions directes efectuades queden indicades en aquests murals en forma de dibuixos o esquemes teòrics.
- ♦ Dins el camp procedimental hi ha una altra activitat molt engrescadora i que motiva moltíssim l'alumnat, és treballar amb uns fulls plastificats on hi ha dibuixades totes les classes de fulles. Amb la seva consulta es poden identificar i classificar totes les plantes, així com fer l'estudi complet de cada una d'elles. És un procediment molt vàlid per aprendre a consultar, comparar, relacionar, deduir...
- ♦ El plantejament i la formulació d'algunes hipòtesis així com els passos a seguir, partint sempre d'un plantejament general, és una altra activitat bàsica en el treball a l'hort.
- ♦ Les feines com sembrar, trasplantar, entrecavar, regar, recollir fruits i altres que es fan a l'hort, són actuacions constants impregnades de continguts procedimentals.
- ♦ La recollida dels fruits a final de curs ens serveix per elaborar menjars i parlar de la conveniència de les dietes saludables riques en fruites i verdures.

Foto cedida pel CP Rafal Vell

L'avaluació de l'experiència a l'hort durant una sèrie de cursos escolars ens proporciona dades significatives sobre l'assoliment dels objectius. Raonar, relacionar, comparar, deduir, investigar, interpretar... trobam que proporciona una bona preparació que repercutirà també en la futura formació de l'alumnat. ■

ES REFUGI

Via Sindicat, 21 - pati.

(antic edifici del
Sindicat Forà)

Ciutat de Mallorca

07002

Telèfon: 971 71 67 31

Fax: 971 71 85 97

refugi@detallsport.es

www.esrefugi.es

Des del 1976!
equipam ses vostres aventures

Llibres...

Joan i Marí, Bernat (2004)

Els catalans davant la Constitució europea *The catalans before the european Constitution*

Barcelona. Editorial Mediterrània Eivissa i Rafael Dalmau Editors

Ens trobam davant la consulta sobre el Tractat per a una futura Constitució europea que, teòricament, comença a donar entitat política a la Unió Europea per sobre dels estats. Aquest fet positiu es veu contrarestat, emperò, per l'absència de reconeixement dels drets dels pobles, de les nacions sense estat. En la mateixa línia, tampoc no es reconeix l'oficialitat de la llengua catalana.

Sabiote, Diego (2004)

La hora de la brisa

Palma. Leonard Muntaner, Editor (Poesía, 10)

El tema religiós no és marginal en l'obra de Sabiote, m'atreviria a dir que és l'ànima, el cor amagat, "el secreto / que se manifiesta disfrazado / de colores y de flores" (p. 75), i per això mateix és font d'inspiració. La seva poesia és abans que res una mirada que no es tanca davant cap de les coses de la creació: natura, gent, sofriments, bellesa; és una mirada transparent, innocent (no ingènua), compassiva, solidària; una mirada que traspasa les aparences i apunta al secret, a allò més fondo de les coses.

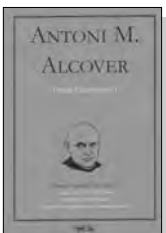

López Crespi, Miquel (2004)

Lletra de batalla

Alzira. Edicions Bromera (Bromera poesia, 62) Premi Ibn Hazm. Ajuntament de Xàtiva

Lletra de batalla s'ha escrit, com anteriorment s'havia escrit *Revolta*, després d'una acurada assimilació de molts dels aspectes clàssics de la poesia xinesa. És estudiant a fons la cultura clàssica xinesa com es pot anar constatant el profund esperit de compromís de l'intel·lectual (en aquest cas l'escriptor, el poeta) amb el poble. Aquest compromís el trobam en totes les èpoques i des de temps tan remots com poden ser sis segles abans de l'inici de la nostra era. Mai com quan ens enfrontam amb tota la grandesa de la cultura xinesa ens adonam de l'etnocentrisme europeu, de la mistificació històrica que significa per als europeus haver volgut oblidar (potser per simple ignorància, per desconeixement) els grans avenços culturals (i tècnics i científics) d'aquesta cultura.

Alcover, Antoni M. (2004)

Obres Completes II: Materials biogràfics i ideològics

Palma. Editorial Moll

En aquesta obra s'hi recull, en doble versió catalana i castellana, l'*Estudi sobre el Dr. Feliu Sardà i Salvany i el seu apostolat a Mallorca*, en què Alcover ofereix el relat de la seva amistat i cooperació amb l'autor d'*El liberalisme es pecado*. I segueixen dos textos més: *Desatinos de un protestante*, una diatriba satírica contra la doctrina evangèlica, i el breu estudi apològic *Algo sobre la extinció de la Compañía de Jesús*, tots ells de lectura necessària per a una plena comprensió del polièdric perfil d'Antoni M. Alcover.

Perelló i Nomdedéu, Pere (2004)

La Llei

Palma. Editorial Moll (Balenguera, 117)

El sagrat i el profà; els éssers microscòpics i les extensions còsmiques; els àtoms presocràtics i els fractals de la ciència postmoderna; la intel·ligència i l'amor com a màxims atributs de l'ésser humà: aquests són els elements amb què Pere Perelló i Nomdedéu basteix a *La Llei* un discurs poètic entorn de la condició humana sotmesa a la dialèctica entre l'immanent i el trascendent.

Sabiote, Diego (2004)

Palabras de bendición

Palma. Leonard Muntaner, Editor (Poesía, 13)

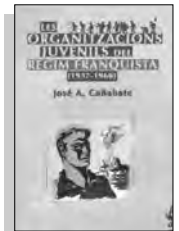

...el poeta se sent "nàufreg del nou segle", reclama una vegada més la resistència contra el desengany de les il·lusions, contra la consciència de l'acabament, aquest "vol de comiat", i deixa sentir altres tons de la seva veu que no per ser menys freqüents en la seva obra, resulten menys fermes ni menys segurs: la ironia contra els desencaminats voluntaris, la sàtira literària i social i, de manera rellevant, la denúncia de tots els holocausts que varen originar l'atemptat contra el World Trade Center i de tots els crims bèl·lics en què aquest ha desembocat.

Cañabate, José A. (2004)

Les organitzacions juvenils del règim franquista (1937 - 1960)

Palma. Edicions Documenta Balear (Arbre de mar, 16)

És difícil parlar del règim franquista i no fer esment del "Frente de Juventudes": dels seus "campamentos", de la "Formación del Espíritu Nacional", o de les seves marxes i desfílades. Aquest llibre segueix la trajectòria d'aquesta entitat, tant a Espanya en general com a les Illes. Mitjançant documents, entrevistes i una exhaustiva consulta de la premsa periòdica s'analitza la rellevància del FJ i de la seva unitat de voluntaris: les "Falanges Juveniles de Franco", que havien de ser el viver de què es nodria el Partit únic, la Falange. Una obra que també tracta de les Joventuts "hitlerianes" i "musso-linianes".

Gayà, Víctor (2004)

Com la sequera

Palma. Editorial Moll (Balenguera, 118)

Es tracta d'un llibre contundent, sever i sarcàstic, de to existencial, que sembla haver assimilat a la perfecció les altes lliçons d'un Salvador Espriu o d'un Joan Vinyoli, i que proposa una sostinguda meditació sobre l'únic tema que mereix un esforç d'aquest ordre: la presa de consciència de la pròpia mort. Víctor Gayà construeix, amb la seca plenitud d'un estil que combina l'autoelegia amb el sarcasme, una ètica de ressons clàssics per a temps desesperats que converteix en universal l'abast de les seves paraules.

Llibres...

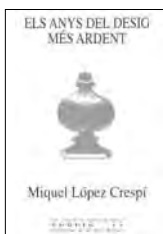
Rafart, Susanna (2004)

Retrat en blanc

Palma. Editorial Moll (Balenguera, 116)

En aquest llibre tenim ocasió de retrobar donant un guany màxim i obrint al mateix temps tot de noves potencialitats. Però tot això no seria prou sense la força introspectiva que travessa aquesta poesia i l'encén perquè ens acompanyi indistintament en el cant, en la contemplació, en la desolació. Aquest llibre és ple de versos

teia, de poemes alimara que se'ns ofereixen perquè els prenguem i travessem, a l'amor de la seva llum, els clarscurcs de l'ànima humana... per ser capaços de rebre amb dignitat els impensats assots de la bellesa.

López Crespi, Miquel (2004)

Els anys del desig més ardent

Palma. Edició de la Universitat de les Illes Balears (Tespis, 13)

L'aprofundiment en les propostes de teatre polític de Piscator; el coneixement de les experiències revolucionàries de Vladímir Maiakovski, Antonin Artaud, Peter Brook, Dario Fo, el situacionisme francès, les primeres representacions del Living Theater, obren les percepcions a formes ben diverses d'entendre el fet teatral. Però aquestes influències no sempre es reflectien de forma directa en les obres de l'autor. Una cosa era l'admiració, el respecte total i absolut per les creacions i concepcions polícoliteràries dels grans creadors i transformadors del teatre mundial, i una altra de ben diferent, ser la còpia mecànica del que ells feien o pensaven.

De Palol, Miquel (2004)

Contes en forma de L

Palma. Editorial Moll (Raixa, 163)

Des del primer relat, que dona resposta als interrogants que havien quedat pendents a la novel·la *Igur Nebli*, fins al conte que tanca el llibre amb un gir il·luminador que ressitua el lector allà on menys s'esperava, *Contes en forma de L* ens presenta una col·lecció de peces breus que acaben conformant una mena de novel·la fragmentària, tan singular com subjugant.

Servera, Jaume (2004)

Geomorfologia del Litoral de les Illes Balears

Palma. Edicions Documenta Balear (Quaderns de Natura de les Balears)

En aquest volum, l'autor explica la geomorfologia del litoral balear d'una manera didàctica. El llibre comença amb una completa introducció al coneixement del marc físic on es desenvolupen els processos d'estudi de les formes litorals. S'hi enumeren els agents implicats en el modelat del litoral de les Balears: els mecànics (l'onatge, els corrents i el vent...); els químics, propis de la composició de l'aigua de la Mediterrània, i els biològics, organismes especialitzats que viuen a la línia de costa i submergits en aquest ambient litoral, i que també conformen la morfologia litoral.

EDUCACIÓ PRIMÀRIA
Llibres de LLENGUATGE
ANSA PER ANSA
Quaderns 1, 2, 3.
Elisabet Abeya, Maria Fortuny,
Assumpta Mascaró i Andreu Terrades

EDUCACIÓ PRIMÀRIA
Iniciació a la lectura
DE MICA EN MICA
Sèrie de vint llibres de lectura progressiva.
Text de Ramon Bassa
Dibuixos d'Aina Bonner

EDUCACIÓ PRIMÀRIA
Llibres de LLENGUATGE
SERIE ALBA. Cada llibre acompanyat de la seva guia del professor.
Ramon Bassa, Miquel Cabot,
Ramon Diaz, Joan Lladonet.

EDUCACIÓ SECUNDÀRIA E.S.O.
Llibres de LLENGUATGE
Cada llibre acompanyat de la seva guia del professor.
Ramon Bassa, Miquel Cabot, Ramon Diaz i Joan Lladonet del Seminari de Didàctica del Català I.C.E. de la Universitat de les Illes Balears

EDUCACIÓ PRIMÀRIA
Llibres de MATEMÀTIQUES
(en premsa vol. 6)
Encarna Fuster, Bartomeu Miralles i Miquel Montserrat

EDUCACIÓ PRIMÀRIA
Llibres de coneixement del MEDI (en premsa vol. 5-6)
Francisca Grimalt, Pere B. Moey i Maria I. Toledo

EDUCACIÓ SECUNDÀRIA
Llibres de PROCESSOS DE COMUNICACIÓ
Primer i segon d'E.S.O.
Xesca Marquès, Miquel Ramis,
Mercè Rojals i Francesc Verriet

editorial
MOLL

Carrer Can Valero, 25
(Polígon Industrial Can Valero)

07011 PALMA
Tel. 971 724176
Fax 971 726252

Comandes: 971 761422

E-mail: info@editorialmoll.es

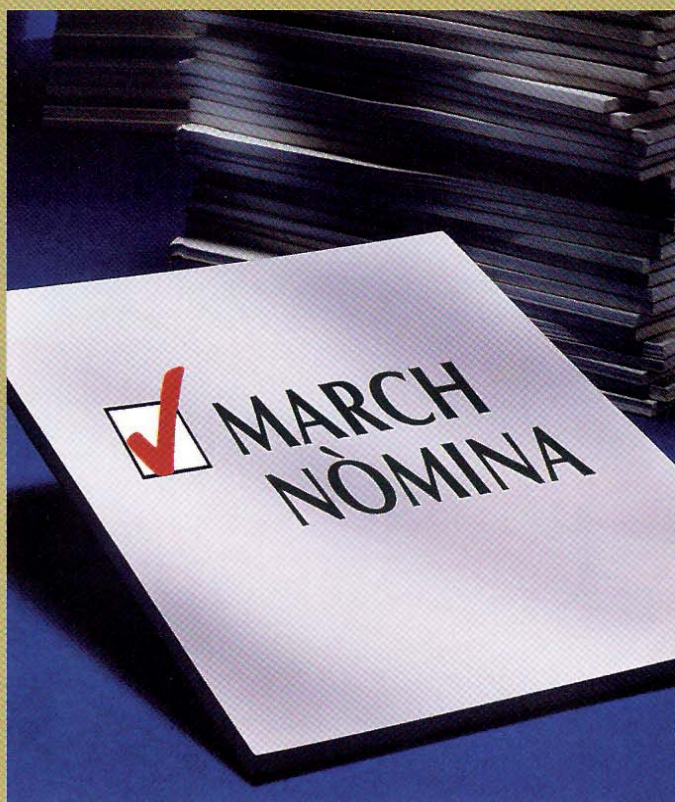
<http://www.editorialmoll.es>

MÉS INFORMACIÓ A LA NOSTRA PÀGINA WEB

SERVEI NÒMINA

Oferta especial per a personal docent

Has examinat la teva nòmina?

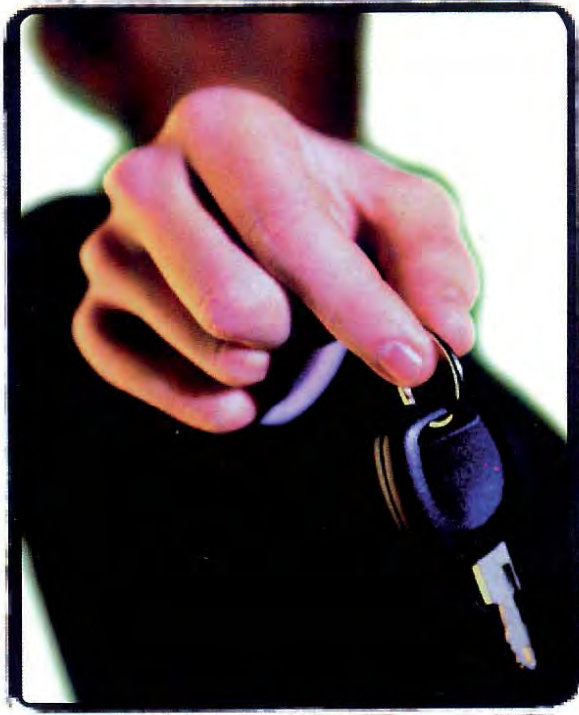

Afegeix punts a la teva
qualitat de vida:

- ✓ Assegurança d'accidents sense cost.
- ✓ Assegurança multiassistència sense cost.
- ✓ Condicions especials a préstecs personals i hipotecaris, avançaments de nòmina, dipòsits a termini, plans de pensions i fons d'inversió.
- ✓ Servei de banca a distància.
- ✓ Targetes VISA i 4B-MasterCard.

Informi-se'n a les nostres oficines o telefonant al **901 111 000**

Ara, si pertanys a

No pots deixar
perdre **aquesta**
oportunitat!

Assegura el
teu **cotxe**
amb nosaltres i...

Emporta't un mes gratis!*

A més, **ATLANTIS** ofereix a tot el sector docent:

- Una àmplia gamma d'assegurances.
- Un **25%** de descompte en l'assegurança d'auto.
- Un **5%** de descompte addicional per ser afiliat o afiliada de l'STEL-i.

ACONSEGUEIX GRATIS EL LLIBRE:*

"Condicions de seguretat i salut del treball docent"

* Només hauràs d'omplir una butlleta. Fins a esgotar existències.

Visita la delegació d'**ATLANTIS** a Palma:
C. Francesc de Borja Moll, 10

Truca'ns ara!
901 500 300
www.atlantis-seguros.es